

گول سسوه

مطالعه گه ده لایحه گشتی به له لایحه
ده زگای رووشه لایحه (شه لایحه) پلاره کرپه گه

شماره (٤٦) تشرین یکم (٢٧٠٨-٢٧٠٩) کوردی (٢٠٠٩) میلادی

کورد فهیلی له هه نوژاردنه یل عیراق
شیواز تازهی ته عریب کردن ناوچه یل داوریگ
نایا پایهی کورد له قوناغ دویای هه نوژاردن
نایندهی عیراق چوین بووگ

RADIO SHAFQAQ

BAGHDAD FM 102

www.shafaq.com

هه‌ر وه‌و جووره‌گ له‌خه‌وره‌یل ئی چهن رووژ دويا‌خه‌ژنه‌فتم؛ په‌رله‌مان توركيا موولت يا ئیجازه‌ی سنوور شکانن هه‌ریم کوردستان له‌لایهن سهربازیه‌یل توركيا دریزه‌و کرد و وه‌گوره‌ی ئه‌و برباره‌یه‌یل له‌شکر توركيا هه‌روه‌ختی بتوان تویه‌نن بانه‌ناو‌خاک هه‌ریم کوردستان؛ وه‌ بیانگ ده‌س وه‌شانن له‌چه‌گداره‌یل پارت کارکه‌ره‌یل کوردستان؛ بیجگه‌ یه‌یش له‌چهن رووژ گوزه‌بیشه‌و چهن‌دین جار تریش هیزه‌یل ئیران و توركيا ناوه‌ناو وه‌گوره‌ی به‌رزه‌وه‌ندی خوه‌یان مه‌ردم هه‌زار ئاوايه‌یل و ناوچه‌یل هه‌ریم کوردستان ده‌نه‌وه‌ر بوردومان تووپ و ته‌پاره‌ و هه‌ر جارگ زه‌رده‌یل گیانی و دارایی فه‌ریگ ره‌سنه‌مه‌ردم ئاواينشین و حکوومه‌ت هه‌ریم کوردستانیش ئه‌را ئه‌وه‌گ ئارامی و سه‌قام ناوچه‌گه‌وسنوره‌یل خوه‌ی وه‌ل ئی دو ولاته‌پاریزی و باشاگه‌ردانی له‌و سنووره‌بله‌نه‌یگه‌و ؛ ته‌نیا وه‌ به‌یانه‌یل وته‌سریچه‌یل دبلۆماسی جواو ئه‌و ده‌سدیزیه‌بله‌ده‌یگ ودايميش له‌بان یه‌ته‌ئکید که‌یگ ک ری نیه‌یگه‌هویج هیزگ چه‌گدار بیگانه‌ک خاک هه‌ریم کوردستان ئه‌را په‌لامارداين ولاته‌یل هاوسا وه‌ کار بووه‌یگ وئا ئیسه‌یش وه‌ی سیاسه‌ت چه‌کیانه‌ی خوه‌یه‌پابه‌ند بوه‌؛ وه‌لی ئه‌و په‌لاماره‌یله‌ک له‌یلا و له‌و لا له‌لایهن چه‌گداره‌یل پۆاک و په‌که‌که‌وه‌کریه‌یگه‌بان به‌عزی ناوچه‌یل سنووری ئیران و توركيا له‌شوینه‌یلبه‌گه‌و کریهن ک ده‌سلات حکوومه‌ت هه‌ریم له‌و ناوچه‌یله‌نه‌وته‌نانه‌ت ته‌هران وئه‌نقه‌ره‌یش وه‌و هه‌مگه‌توانایی عه‌سکه‌ریانه‌تا ئیسه‌نه‌تویه‌نسته‌خوه‌یان بره‌سنه‌ئه‌و ناوچه‌یل دویره‌سه‌و یه‌یش بی گونایی حکوومه‌ت هه‌ریم کوردستان سابت که‌یگ؛ ئمجا مه‌به‌س سه‌ره‌کی ئیمه‌لی باوه‌ته‌مه‌سه‌لی خود ده‌س دریزه‌یگان نیه‌به‌لکم بی ده‌نگی و هه‌لوپه‌ست نه‌کردن حکوومه‌ت عیراقیه‌له‌وه‌راوه‌ر کیشه‌گه‌و ژیریا خستن سه‌روه‌ری و هاوولاته‌یل عیراقیه‌؛ ئیمه‌له‌حکوومه‌ت عیراق پرسمن ئایا تا که‌ی له‌وه‌راوه‌ر پاشیل کردن ماف هاوولاته‌یل کورد عیراقی و زه‌ره‌د ره‌سانن وه‌ بیسان بی ده‌نگ مینی؛ ئایا ئه‌گه‌ر ولایتکه‌رله‌باشوور یا خوه‌ره‌لات ولات سنوور بشکنی ومه‌ردم هه‌زار پاریزگایه‌یل به‌سه‌ره‌وعماره‌یا رومادی وموسل به‌یگه‌وه‌ر په‌لامار تووپ و ته‌پاره‌ئايا حکوومه‌ت به‌غدا و هیزه‌یل سیاسی وه‌ ناو نیشتمانه‌په‌روه‌ر ؛ له‌یوا بی ده‌نگ نیشن یا ئه‌و وه‌خته‌ده‌م له‌نیشتمانه‌په‌روه‌ری ده‌ن وکه‌نه‌ی هه‌را ک به‌لی فولان ولات هاوولاته‌یل عیراقی ده‌نه‌وه‌ر تووپ و ته‌پاره‌وله‌ریکخراوه‌یل ناوده‌وله‌تی شکات نیه‌که‌ن؟ به‌س ئه‌را له‌وه‌راوه‌ر ده‌س دریزه‌یل ئیران و توركيا ئه‌را بان مه‌ردم هه‌زار و ئاواينشین کورد بی ده‌نگ مه‌نه‌؛ په‌پرسیاریگه‌و چه‌وه‌ری جواوه‌که‌ی له‌حکوومه‌ت و په‌رله‌مان و هیزه‌یل سیاسی نیشتمانه‌په‌روه‌ر عیراقی که‌یم.

سەر نويسەر

46

ماوه‌یگ له‌یه‌وه‌وه‌ر ئه‌را یه‌که‌مان
جار له‌میزوو ریکخریاگ چه‌هانی
یونسکو ژنیگ.....

12

ده‌وله‌ت عیراق له‌ سه‌ره‌تای
دروس بوینی ده‌وله‌تیگ چه‌ن
نه‌ته‌وه‌یه‌وه‌.....

8

نیمه‌ی کورد و، وه‌ناو هاوولاتی
عیراقی وه‌گوره‌ی تاریخ عیراق و
حکوومه‌ته‌یل یه‌ک.....

سەر نويسەر

عه‌لی حسین فه‌یلی

به‌رئوه‌به‌ر نویسانن

ماجد سویره‌میری

ده‌سته‌ی نویسه‌ریل

چه‌مال ئه‌رکوازی

ئاراس جواد

سارا عه‌لی

نسرین میرزا

ئارام چه‌سه‌ن

ئاماده‌کردن هونه‌ری

له‌یس عیسا ئیبراهیم

Tel:

07901373702

7403411

8836604

gullsoo@shafaaq.com

نرخ ١٠٠٠ دینار

- ٧ توركيا مه‌یدانیگ ئه‌را کیشمه‌کیش ملیتاریزم و دیموکراسی
- ١٠ تابه‌فه‌گه‌ری په‌تایگه
- ٢١ وه‌ل سه‌ره‌تای سال خوه‌نن... چوین چاودیری ته‌له‌به‌یل بکه‌یم؟
- ٢٨ رووژنامه‌نویس له‌ ناوئی زوان ره‌سانن و زوان بازار
- ٣٦ ئسماعیل چه‌قی شاوه‌یس پیایگ گه‌ورا و ناویگ گوم
- ٤٦ خوه‌شه‌ویسی وه‌ ته‌نیا وه‌رده‌وامی نیه‌یگه‌ ژیان هاوسه‌ری

خاوه‌ن ئه‌متیاز ده‌زگای رووشنیری و راگه‌یانندی کوردی فه‌یلی(شه‌هق)

کورد فهیلی

له هه لوژاردنهیل عیراق

سهید شوکر گه ورا

له وخت دامه زانن ده ولت عیراق وله و خته به غدا سفت پایته ختی وه رگرده گه؛ وه شیوهی وهرده وام ده سلاتدارهیل به غدا و حکومه تهیل بهک له شوین بهک عیراق وه مللت کوردسان له مملاتی و کیشمه کیش جوور و جوور بوینه؛ مللت کورد و جموجویله رزگار یخوازه گه ی ئهرا ئازادی و دیموکراتی و بهغداش ئهرا سه بانن یافه رز کردن ده سلات شوینی و دکتا توری له مملاتی وروی وروی بوینه. له دریزایی 80 سال ده سلات؛ براییل سونه نه تهیا حق کورد وه تهیا پامال کردیان و خستیانهی ژیر پا؛ شیعیل عه ره بيش سهرکوت کردیان وله سه ره دم رژیم به عس شوینی مملانیه گه سه نه ووح خوی و نه وگ باوهری وه به عس نه یواتاک له هر پیکهاته و تاییه جیی زندان و کوشتن و برین بوی؛ کورد فهیلیش ک هم جوور کورد وه هم له لایهن مهزه وی جوور شیعه گه فتنه وهر به لامار درندانهی به عس وسه دان هزار له لیان وه بیانگ بنه چه ی ئیرانی ئهرا سنوهرهیل ئیران کل کریان و له وره بيشه وهراده س هیزهیل ئیرانی ئه کریان و گشت زانیان ک مه سه له ی سه ره کی ئی چینه له مللت کورد مه سه له ی شیعه بوین نه وی به لکم زیاتر وه خاتر کورد بوینیان ئه زیه ت و نازار دریان و سه ر و مالیان چی؛ وه نه لایک له به غدا شیعه بوی و که سیش دهنگ له لیان نه کرد و له شوین و مال خوه یان مه نه و تهیا کورد فهیلی نه وگ. ئمجا سه ر کردایه تی کورد چ له وخت ده ر کردیان وچ وهرجه له وه بيشه گرنگی تاییه تیگ دیا کورده فهیلیه گان وله شوورش ئه بیلوولیش بارزانی نه مر وه با یخه وه نوور ستیاده کورده یل فهیلی تا ئه وره گ له قوناغیک سکریتیر پارت دیموکرات کوردستان که سایه تییک کورد فهیلی وه ناو حهیب مه حه مه د که ریم؛ ئیسه بيش هه ردو حزبه سه ره که یه عنی پارت دیموکرات کوردستان و یه کیتی نیستمانی کوردستان گرنگی فه ره یگ ده نه کورده یل فهیلی و ته نانه ت پۆسته یل که وریک دانسه که سایه تییهل فهیلی هه له سه ر کردایه تی حزبی بگه ری تاره سیگه وه زیر و وه کیل وه زیر و ئه ندام په رله مان. ئمروویش بیجگه له کورده یل فهیلی ریزه یان سه بیگ کورد سۆرانی و بادینی وه هورامی هاله به غدا و نه گه ر زیایه روی نه که ییم تو به نیم بویشیم نزیکه ی 800 هزار تا ملیونیک هاوولاتی کورد له به غدا نیسته جاس؛ وه لی ئه گه ر وه پیوه ر یا مقیاس هه لوژاردنه گان حه ساو بکه ییم باید بویشیم چه ن مالیک کورد ها له به غدا؛ چوین کورد له هه لوژاردنه یل گوزه بيشته نه تو به نست ته نانه ت یه ک کورسییش له په رله مان یا ئه نجوومه ن پاریزگانان له به غدا وه ده س باریگ؛ ئمجا ئهرا ئی مه سه له و زانستن راسیه گان باید سه ر کردایه تی سیاسی کوردستان وه شیوه ی جدی

مه سه له که له یه که و بیه یگ تا بزانی ئه دای کورد له به غدا غه له ته یا هوشیاری نه ته وه یی مه ردم له پایته خت گزه و بویه؛ ئهرا زانستن ئه و راسیه باید ئی چه ن خاله له وه رچه و مان بووگ.....

1- کورده یل فهیلی- له شوین ئه وگ رژیم به عس ریمیاک له ده یه ی هه فتا و هه یشتای سه ده ی گوزه بيشته سه دان هه زار کورد فهیلی وه بیانگ داشتن ره گه ز ئیرانی له ولات ده رگرده؛ ژماره ی ئی هاوولاتیله به غدا که مه و بویه و له وهر ئه وگ ئی به شه له مللت کورد له جوگرافیا یگ جیا و دویر له هه ریم کوردستان ژیه ن ئنتمای نه ته وه ییان گزه و بویه.

2- ئه و کورده یله ک په یوه ندی وه ل رژیم به عس داشته وه دلنیا به وه یان بيش به ش که میکیان نه وگ؛ ئه وه گان ده نگ وه کورد نه یانه؛ له وهر ئه وگ هانه و باوهره برزه وه ندیه یلیان له لایهن هیزه کورده یگان له ناو باریاگه؛ هه روی خاتره یا هه ر ئهرا ده نگ داین نه چوین یا ئه گه ریش چینه ده نگ وه کورد نه یانه.

3- مه ردم خوه نه وار و بی لایهن و خاوه ن کار و به رزه وه ندی؛ ئی گروویش له رخا یا وه خاتر نه یاشتن ئنتما ده نگ وه کورد نه یانه؛ هه ر وه ی خاتره کورد له سه رجه م ئی پیکهاته یله هه لوژاردنه گان گوزه بيشته نه تو به نستگه یه ک کورسی له به غدا وه ده س باریگ. به س سه ر کردایه تی سیاسی کورد باید سه رله نوو وه جددی به رنامه و کار و ئه دای حزبی و حکوومی له به غدا له یه که و بیه یگ و مامه له ی وه ل واقع به غدا ئالشت بکه یگ وه هه میش پارتی و یه کیتی ئامار ریکخسته یل خوه یان بگرن تا بزانی چه نیگ له ئه ندامه یل ولایه نگره یل خوه یان ده نگ وه کورد نه یانه یا تچه نیگ زیاده روی له ژماره ی ریکخسته گان گریاگه؛ چوین ئه گه ر ئی جار بيشه کورد له به غدا ده نگ ناورد هیز دبلۆماسی و یاسایی لاوازه و بووگ و ئهرا ئی مه به سه نیاز وه قولله و کردن هویر نه ته وه یی و حالی کردن کورده یل نیسته جای به غدا ک کیشه ی ئیمه کیشه ی نه ته وه ییه؛ بیجگه ئه وه بيش بته و کردن په یوه ندی کوومه لایه تی ویشیکری مادی له مه ردم فه قیر و که م ده رامه د. به لی سه ر کردایه تی سیاسی کورد وه گشت لایه نه یلیه و باید وه گشت شیوه یگ ته قالا بکه یگ دل کورده یل به غدا به یگه و ئاشتیان بکه یگه وه تاییه ت بیچاره هه لوژاردنه گان له وه ختیگ ئه نجام گرن ک هیزه یل ئه مریکا له ناو شاره یل ولات ده رچینه و له سال 2011 وه یگجاری له عیراق ده رچن و یه بيش فه ره گرنگه ک سه ر کردایه تی کورد له ی چوارمانگه ک ئهرا هه لوژاردنه گان مه نگه همه ت بکه یگ تا بتویه نی هه ر نه وگ کورسییک له به غدا باریگه ده س تا زیاتر بتویه نی مه رجه یل خوه ی لبان حکوومه ت ناوه ندی فه رز بکه یگ.

چوین تەماشای حکوومەت ئایندە لە ھەریم کوردستان بکەیم؟

ئەبوب جەلال

گرنگی یا ئەھمییەت و مەسەلەى حکوومەت ئایندە لە ھەریم کوردستان وەك چەمکیگ سیاسى بەراورد یا مقارنەکاری و مەزەنەکردن بویەسە قسە و باس رووژانە لە عیراق و دەیشت عیراق ك لهیوا لهیەكەو دریهیگ كابینەى شەشم پیکهاتەییگ بنگەفراوانەو حیا لەوەك وە كاردانەوێ جیوارووجوور جادەى كوردی گوزەر كەییگ، ئەو پەییوەندى سەرەكییەشە وە ناراستەییگ جیواروتر بەییگەى ك وەل حكوومەت عیراق فیدرالا دیریگەى، جویر ئەوەك دیارە لە جەهان سیاسەت ك چوین رویداگیەل دەسنیشان ئەرك و ھەوەجە و جوورەیلی كەن وە ھەمان شیویش لەو چشتە ھاوكیشەك بەنەرەتى ئەرا ئەو ئەگەر و پیشاتەیلە دانەییگ ك پیشینی كریەن لە ئیسە و ئایندەروى وەروى ھەریم كوردستان بووگەو. دید گشتلایەن

ك ئمروو ئەرا حكوومەت تازەكریەییگ قەیریگ سەفت ناوخووییە ك نەخشەى بەرنامەو گەتوگووئیل سیاسى دانەن، بانگەوازكردن فراوان ئەرا دروسكردن ئى كابینەك ھەردوگ ریزدارەیل (بەرھەم سالج و ئازاد بەروارى) تەكلیف ئەرا كریانەو، وە رەسمى ئەرك دروسكردنى وە بیان دریاگە لە قەیریگ رویەوئەدیم ئەو وەرچەرخانە دەسنیشان كەییگ ك لە ئەرا چوینەیل مەردمەوہ بیگومان وە ئومیدە وە سەرچەوہ گرن. بیگومان رای گشتى زوورم ھاوولاتیەیل لەھەریم كوردستان لەوہ شك وشیوہ وەرگریگ ك حكوومەت تازە كەفیگە وەردەم دو چشت گەورا و پر لە نرخ لەو وختە ك وەزیرەیل وە رەسمى قەسەم قانونى خوەن و دەس وەكارەو بوون، ئمجا یەكییگان بەسیەییگە ئەوہ ك لە پەناكارەیل رۆتین ئیدارە و زیان رووژانە ئەو قاپى

كەرەوہ ھەلسوكەفت وەل بەرزى و نزمیەیلە بکریەییگ، چوینكە سروشت ریگەیل پیشنیار کریاگ ئەرا لە دایگبوین ئەو كابینە بووشایی یا فراغییگ لەیوا نەیشتگەسە وە ھاوكیشەیل تەمیگ پر گومان و مەتەلیگ شل وشیویاگ بلکنەخوئیانەو. ئەو لایەن و حزبیەشە ك بەشداری حكوومەت نیەكەییگ لە چوارچیووی ھاوولاتیبوین و ھەقیگ رەواى ھەلوژانن ھساو ئەراى کریاگەو ھەم ئازادى و ھەقەیلی لە دەستوور مقەییەتى کریاگەو ھەمیش لە ئەنجامداین ھەلوئیست جیواروز خویشى وەردەوامە، یەیش ھەم مەعنای وچوود دیموکراسیەت دەییگ و ھەمیش جواویگە ئەرا ئەو پرسیارەیلە ك ئویشن ئازادیەیل سیاسى مەرزدارن. ئەزمونەیل ھەلوژاردن لە كوردستان وەل ئەوہیا ك ئەزمونییگ جیواروتر بەخشىە مەسەلە سیاسیەگەمان، دی ئەركییگ نیشتمانى و نەتەوہیی وەل خوہیا ھاورد ك لەو قوناعە تا یەكلائیكردنەوہو فەرزكردن دەنگەیل كورد وە گشتى لە ریگەى نوینەرەیل سیاسیەوہ پەيام ھاوہلوئیستی خوہى ئاشكرا بکەییگ وە لەوەرچەوگرتن قەوارەو ئەنازەى ئەو كاریگەریە ك لە ھەلوژاردنەگە وە گشت لایگەوہ تیەرنەى دەس. ئەگەر كابینەى شەشم حكوومەت

ھەریم كوردستان تویش ئۆپۆزیسیۆن یا معارەزەى ناوخوویی ھات، ئەوہ بیگومان ئەو كەسەیلە لە حكوومەت عیراق و ئەو ئاراستەیل سیاسى ك وەبیان لەیواسە ك كورد مەترسیە، ئاسانتر بووگ، لەوەر ئەوہ خواستەیل تاك و كارەیل رووژانەیان سونەتیگن و ئسپاتكردن و دەسكەفت ھەقەیل تاریخیمان فەرزییگ موہمترن. بەراورد یا مقارنەكردن لە گوزران سیاسى ھەریم كوردستان وەل بارووەزە عیراقا،

كاریگ مەنتقیانە نیە ك رتەوكردن داواكاریەیل كورد وەو ھەلوئیستە جویر یەك بکریەییگ ك حال حازر لایەن عیراقى ئەرا كورد كەنەى، چوینكە ئیمە ھیمان لە پاداگرتن لە بان كیشە نەتەوہییەگەمان دەر نەچیمنەو لەوہ دلتیا بویمن دی وەو ناوہمعارەزەمان نیەكریەییگ، ئەرا نموونەیش : كەركووك و شوونەیل داوریگ باوہتیگ پاك و ئاشكرا ئى وەختەسەئەرا ئى مەبەسە.

تورکیا مەیدانیگ ئەرا كیشمەكیش ملیتاریزم و دیموکراسى

كۆل سۆھ

تورکیای ئیسە سەردەمیگ ناوجەرگەى ئمیراتۆریای عوسمانى بوى ك مەرز فەرمانرەواپەگەى لە خوہرەلاتەوہ رەسیە رووژئاوایش. كۆمار تورکیا سال (۱۹۲۰) لە لایەن مستەفا كەمال ئەتاتوركەوہ دامەزریا. تورکیا وەك پەیل ناوانى ئاسیا و ئۆروپا، وە سەبەب زالبوینی لەبان كەنالیەیل دەریای سیەخاوەن پایەییگ ستراتیجیە لە ناوچەگە. لە شوون كیشەییگ قویل ئابووری ك دەییها سال ئەو ولاتەوہ خوہیەوہ خەریك كرد، لە سال (۲۰۰۲) سەندووق پویل ناودەولەتى رەسیە (IMF) رەسیە ھانای تورکیا و دی لەو وەختە وەپیشكەفتن خاسیگ وە خوہیەوہدەییە. تورکیا ولاتیگ فرە نەتەوہس، وەل گرووپ ئەتەنى تورك لەورا حوكم كەییگ و، وە گوورەى دەستوور ئەو ولاتیشە گشت ھاوولاتیگ تورکیا وەبى جیواروزى وە تورك دریهیگە قەلەم و زوان رەسمییش لەتى تورکیا. ئمجا وەل ئەوہیا ك سەران ئەنقەرەو دەستوور ئەو ولاتە جەخت لە بان دیموکراتیەت و علمانیەت سستم ولاتەگەیان كەن، وەل دەولەت تورکیا تومەتبار كریەییگ وە ئەوەك دەسلاتیگ نەتەوہگەرى دیریگ وەھق نەتەوہو كەمینەیل جووراوچوور لەو ولاتە زەفت کریاگە، ئەرا نموونەیش: كیشەى كورد و ئەرەمن و مەسەلەى ریگەنەداین وە وازكردن مەردەسەى دینی مەسیحیەیل لەو ولاتە. بەشیگ لە ئەرەمنەیل، تورکیا تومەتبار كەن وە كوشتن زیاتر لە یەك ملیۆن و نیم لە ئەرەمنەیل و بەشیگ لە كوردەیلیش باس لە وچوود سیاسەت تاوانەوہى نەتەوہیی ئەنقەرە كەن لەوەرئوهر خوہیان. سوپای وەھیز تورکیا ك خوہى وە مقەییەتیكەر سستم علمانى ولات زانیگ گوزەیشت دریزیگ دیریگ لە دەخالەتكردن لە كاروبار سیاسى، وەل لەى سالەیل دوياخرە ك ھەولەیل تورکیا ئەرا چگن وە ناو یەكینى ئۆروپا زیاترەو بوى وچوود سوپا لە زیان سیاسى تورکیا كەمترەو بوى و ئەو دەخالەتیشە لە سیاسەت مەرزدارەو بویە، وەل وەل ئەوہیشا لە وەخت ھەلوژاردنەیل سال (۲۰۰۷) وە قویلەو بوین كیشمەكیش ناوانى علمانیەیل و پارت داد و گەشە وەپیداین ك وە ئسلامگەرى تومەتبار كریا، سوپا گومان خستەبان حكوومەت لە باوہت پابەند بوینی وە بنەمایەیل علمانیەت و ھەرەشەیش كرد دەس بخیگە كاروبار سیاسى ولات ئەگەر سستم علمانى تورکیا بکەفیگە مەترسى. وەل ئەوہیشا پارت دادوگەشە ك ئیسە خاوەن دەسلاتە لە تورکیا وەردەوامە لە كیشمەكیشەیل وەل سوپایا. حكوومەت تورکیا توپەنست ئەرا یەكەجارج لە تاریخ ولاتەگەى شمارییگ لە جەنرال و ئەفسەر ئیسەو ئەوسای سوپای تورکیا وە مەھانەى دەسورداین لە كاروبار حكوومەت و ھەولداین ئەرا كودەتا یا ئنقلاب پەلكیش دادگا بکەییگ. تورکیا تەنیا ۸٪ خاك ولاتەگەى ھا لە ئۆروپا و ئەو باقى نیشتمانیەگەى رووژھەلاتیە. وەل ئەوہیشا تورکیا زیاتر لە دەییها سالە ئەندام ناتۆس ك ھاوپیمانییگ خوہرئاواس.

کە ی هە قمان در یه یگ؟

جە مأل ئەرکە وازی

نیمە ی کورد و، وە ناو هاوولاتی
عیراقی وە گورە ی تاریخ عیراق
و حکوومە تە یل یە ک لە شوون
عیراق بە شمان تە نیا بیبە شی بویە
لە هە قە یلمان و هە مێ شە لە ژیر
زولم و نە عەر تە ی داگیرکەرە یل
بویمنە و هویج خە مغوهر یگ
نە یاشتیمنە پشتگیری دلسوزانە
لە لیمان بکە یگ و جویر مللە تیگ
ستە مدیدە و خاوە ن خاک شەرعیە ت
وە پیمان بدریه یگ،

بەرپا کردگە لە دژ داگیرکەرە یل و لە وەر
خاتر مقە یه تیکردن خاک و ناو کوردستان
و گشت وەختیگ سیاست چەفت و نارە وای
دەولە تە یل شکە ست وە جموجویل و هە ول
و تە قلا ی کورد هاوردنە و نە یشتنە مللە ت
کورد بڕە سیکە نامانج خوە ی.
نیمە هویج وەختیگ زولم لە هویج
مللە تیگ نە کردیمە و هە مێ شە ناشتیخواز
بویمنە و دروشم یا شعار مانیش (ناشتی و

نیمە ی کورد ئەوە نیە خاک و زوان
و کلتور تاییبە ت خوە مان نە یاشتویم یا
جویر ئەوە ک لە ولاتیگ جویر تورکیا
و پیمان ئویشن جە وە لی تە نیا ئە شکە فت
بن جە وە لیل شوون و ماوامان بووگ،
نە خە یر خاک کوردستان مە رزی دیارە و
ئە و مە رزە سە ک هە مێ شە بویە سە شوون
کیشمە کیش داگیرکەرە یل و ناخە زە یل کورد،
وە ل ئە وە ی شە مللە ت کورد شوور شە یل فرە یگ

نازادی و دیموکراسی) بویە، وە لی وە داخە وە
لە ژیر داگیرکاری و جە پوو ک دوشمنە یلمان
نە ناشتی و نە نازادی و نە ی ش دیموکراسی
هاتە دی، بیگومان یە ش دکتاتۆریە ت
ناشکراو حاشا هە لئە گریگ بویە لە لایە ن
رژیمە یل یە ک لە شوون یە ک عیراق و بیجگە
زوان کوشتن و برین و لە ناو بردن نە چینە
قەرە ی زوان گفتوگوو کردن ئە را چارە سەر
کیشە ی مللە تە گە مان لە ناو خاک خوە مان.

هەر لە سەرەتای دامەزرانن دەولەت عیراقە وە لە سال
(1921) تا ریمان رژیم بە عس کورد هەر بە دێ خە ت و
مالویران بوی و هەر سیاست ناپاک لە بانی پە یرە و
کریا وە تاییبە ت رژیم بە عس هەر لە سەرەتای
دەسلاتیە وە دە سکر دە کوشتن و لە ناو بردن و
کوو چو پیکردن مللە ت کورد تا رە سیه ک قە سفکردن
و کیمیاواران و ئە نفال و رمانن و کاولکردن زوورم
ئاوایە یل کورد و ئالشتکردن شوناسنامە ی نە تە وە یی
و تە عریبکردن شار و شارۆ چکە یل و جیوازکردن
خیزانە یل کورد ئە را ناو راس و خوارگ عیراق
و نیشته جیکردن عەرە ب هاوردە لە شوونە یلیان.
وە لی وە ریمان بە عس لە سال 2002 ئومید ئە وە
داشتیم حکوومە ت تازە ی عیراق لە ژیر ناو نیشان
عیراق فیدرال ئە و گشت بە دێ خە تی و مالویرانی
کوردە لە وەر چە و بگریگ و نە یلیگ جاریگتر زولم
و ناھە قی سەرھە لبە یگ و گشت هە قیگ دیاری
بکە یگ جویر ئە وە ک لە دە ستور هە مێ شە یی
دیاری کریا و زوورم مللە تە یل دە نگ بە لی ئە رای دان
و پە سە نی کردن و کوردیش دە ور کارا یا فە عالیگ
داشت لە پرووسە ی نازادی عیراق و هە مان وە خە ت
و دیکە و نە ر لایە نە یل ناکوو ک بویە لە پرووسە ی
سیاسی و، وە دلسوزیە وە وەرگری یا دیفاع لە عیراق
فیدرال کردگە و سەر کردە یل کوردیش دە ور بالایگ
داشتنە لە بونیاتناین عیراق تازە ی دیموکراسی، وە لی
وە داخە وە جویر ئە وە ک ناشکراس دیارە حکوومە ت
مەرکەزی عیراق لە هەر وە ختیگ تە نگ ی بووگ
کورد توایگ و هەر وە ختیگ خوە ی بگریگ لاوہ
لە کورد نیە گە یگ و دیارە هە مان سیاست
حکوومە تە یل وەرین پە یرە و کریه یگ و هیمان
تا نیسە ئە و خالە یلە ک لە دە ستور دگان وە ییان
نریاگە و دە نگ بە لی ئە رایان دریاس هەر لە یوا
مە ندنە و فرە یگ لە لیان جی وە جی نیە کریه یگ و
هە مان تاسە و هە مان حە مامە، نیمە لە یرا پرسیم
نایا کە ی هە قمان در یه یگ؟ حکوومە ت مەرکەزی
خە یال چە کە یگ؟ نایا توایگ هە مان سیاست
چەفت بە عس باریگە کار دژ وە مللە ت کورد؟ ئە ی
کوا هە ق مللە تە یل خاوە ن هە ق؟ ئە را چە ئی هە مگە
کیشمە کیش و کە مە تر خە مێ ه؟ تاکە ی فە ن و فیل لە
ژیر چە تر نازادی؟
بیگومان هەر دە سلاتیگ خوە ی وە دە سلات
مە ردم و دە سلات پاکیک بزانیگ، نە بایە د غە در
و چە و اشە کاری بکە یگ، نە بایە د ریگە ی زولم و
دکتاتۆریە ت بگریگە وەر. بایە سە فە رق و جیوازی
نە کە یگ لە ناو نی پیکهاتە یل و گشت هە قیگ وە
گورە ی شەرعیە ت دیاری بکە یگ.

هاوولاتی بوین و ئنتما

سوبحی سالە یی

رژیمە یل یە ک لە شوون یە ک عیراقیش وە
ئە قلیە ت پە ککە فتگ خوە یان هە مێ شە هووکار ئە و
کیشە و قە یرانە یل مە بردنە وە ئە را هووکار دەرە ک ی و
دروسکریاگ لە لایە ن بیگانە وە، وە لی وە ئە قلیە تە
ک باوەر وە هویج هویر و فکریگ تازە و هاوچە رخ
نە یاشتیگە و نە تواستنە باوەر وە ئە وە بکە ن ک عیراق
وە ک ولاتیگ وە زوور وە پێ و لکیاگ فرە نە تە وە و
فرمە زە وە، هەر لە وەر ئە وە ی ش نە توینە ستنە وە ک
خواستیگ مقە یه تی لە ئارامی و ئاسایش ولات بکە ن،
وە ل ئە وە ی ش هە مێ شە وە زولم و زوور فرە یگە وە
تە ماشای هاوولاتیە یل جیواز لە خوە یان کردنە لە
روی نە تە وە یی و مە زهە بیه وە و جویر دوشمنیگ
تە ماشای هاوولاتیە یل غە یرە خوە یان کردنە و
گشت وە ختیگ لە ناو دام و دە زگایە یل حکوومە ت
چە و دیری یا مراقبە یان کریاگە وەر وە ختیگی ش
بتواسیان سزایان دریاگە. ئە و بارووە زع وەرینە
راسە و خۆ بویە وە سە بە ب ئە وە ک نە کاریگ نە ی ش
پیشکە فتنیگ سیاسی و ئابووری و رووشنپویری
و کوومە لایە تی بایگە دە س، هەر ئە و ئە قلیە تە
گشت توانای خوە ی خستە سە کار ئە را دویرە و خستن
جیوازیە یل لە بە شداریکردن کردە وە یی لە دە سلات و داناین سیاستە یل دە وە لە ت
عیراق. هە لبە ت یە ش لە یوا کردگە گیان یا روح ئنتما بوین ئە را عیراق لە یوا
مە ردمانیگ کزە و بکە یگ و جوورە فکەرە مە یلیگ پە یا بووگ ک هاوشیوہنە و ن
وە ل فکەرە یل نیشتمانیا. ئی قسە یلە ک ئشارە ت وە پێ کردیم ئە را سە ر دە م وەر جە
نازادی عیراق بوی، چوینکە لە شوون نازادی قە یریگ لە هیزە یل سیاسی عیراق
لە مە عنای ئە و جوورە ئایندە ی عیراق و مە ندنە وە ی یە کپار چە ییە نە رە سینە وە و
مە ترسی کە فته دلیان و نە گە ر دینە شوون ریگە چارە ی گونجیاگ، ئە و هیزە یل
سیاسیە لە فرە رویە وە جیوازن لە یە کتری و هیمان یە کگرتنیگ فکری
و ئایدیۆلۆجی و تیۆری یا نە زە ر ی نیە لە ناو نیان ئە را چارە سەر ئە و کیشە و
گرفتە یلە ک سیاستە یل رە گە ز پە رسی وەرین لە عیراق چە سیانە یی و هیمان گام
کاریگەر نە نریاگە و بە رنامە ی خاسیگ دانە نریاگە نە لە لایە ن دام و دە زگایە یل
حکوومیە وە نیش لە لایە ن هیزە یل سیاسیە وە بیجگە کورد، چوینکە تە نیا
کورد لە لای خوە یە وە هە ول چە سپان چە مک هاوولاتی بوین دە یگ و خە مخور
ئە وە سە ک روح ئنتما بوین کوومە لایە تی و سیاسی و نیشتمانی بته و بکە یگ لای
هاوولاتیە یل کورد و مە ردم عیراق و بە لگە ی ش ئە را ئی راسیە لە وراوەر کە فیکە
دە س ک وە جوانی چە و دیری قسە ی سیاسی و دید فکری گشت لایە نە یل بکە یم
و گشت کردە وە قسە یگ لە یە کە و بە یم، یە ی ش فرە نیە توایگ، چوینکە لە
کە نالە یل رە سانن یا ئعلامە وە هە مێ شە هە لویستە یل خوە یان خە نە ر ی.

تایه فه گهری په تایگه

نورې بریو

عہلی عہ بدولا = صہ دام گوور وه گوور

جہواد کازم

چهن ههفته یگه جهنگ سهخت وخویناو یگ له ناو نی چه کدارهیل خووسی وجهیش حکوومهت یه من له پاریزگای صعهده دس وه پی کردگی وصنعناو ناوی ناکه سه جهنگ ششم و تا ئیسه سهدان قوربانی و زیاتر له په نجا هزار ناواره له لی که فتگه سهو بیجگه نهو همگه زه ردهیل مادیه ک له هردولا که فتگه. رژیم عہلی عہ بدولا صالح ک ماوهی چهن سالیگه وه ناگر و ناسن له دسلات خووی لهی ولاته پاریزگاری که یگ وه هر ده نگیگ ناره زایه تی له قورگ خنکنیگ و بی ره حمانه وه گشت چه که یل وه شکیا سه مه ردم پاریزگای صعهده وه بیانگ به ک چه کدارهیل خووسی له ناو ماله یل مه ردم شاره گه خو هیان شارنهو. تاوانه یل رژیم یه من تاوانه یل به عسی له ناوچک له شاره یل و ناوایه یل و ناوچه یل کوردستان و پاریزگایه یل ناو راس و باشوور ولاته که مان خه یگه هویرمان و ته نانهت مه کینه ی راگه یان دن رژیم سالحیش نه گهر نهویشیم سهد له سهد نهوهد له سهد وه هه مان شیوهی ده زکا نعلامیه که ی به عسی رمیاگ کار که یگ و وتاره ناحه کیمانه گان سالحیش کوئی وتاره گان صه دام گوور وه گوور له وهخت جهنگه یل عیراق وهل ولاته یل هاوسا و هیزه یل ناوده وله تیه؛ ک هه ر جاریگ بریگ رووژنامه نویس و په یامنیتر ته له فریونه یل ناو خو هیی و عه رب وه پویل کرده و کردیاد وله زوان زوور و هه ره شه و ترس وتوو قان دن زیاتر دگان خه یر وه ولات وملله ته که ی نه نیا؛ راگه یان دن

یه مه نیش هر وینه ی راگه یان دن به عسی گوور وه گوور شه و رووژ ده ول سهر که فتن پویج ده یگه لی و لهو لایشه و راپه رین مه ردم صعهده دژ وه رژیم سالح وه ته قلابگ نه را به شبه شه و کردن خاک یه من و دامه زارانن ده وله تیگ خووسی تاوانبار که یگ ؛ نه را نهوگ بیانگیگ نه را تاوانه گانی دژ وه زن و مناله یل و مه ردم بی دفاع صعهده بخه یگه و هر چه رای گشتی عه ربی وجههانی. رووژ ۲۶ نه یلوولیش عہلی عہ بدولا صالح سهرژک رژیم یه من؛ صه دام ناسا بریگ له مه ردم ده ورگرد خووی له کاروه ده سه یل وه زارعت و دام وده زکا حکوومه یگان و نه فسه ره یل جهیش و پویس له سالیونیک کرده و کرد وله و هراوهر کامیرای ته له فریون رووژنامه نویسه یل وه شیوهی نامه ستولانه وت: حکوومهت واز له جهنگ دژ وه خووسی یل نیه تیهری و ته نانهت نه گهر نهو جهنگه چهن سالیگیس دریزه بکیشی. نه گهر وه شیوهی ورد بینانه ئی قسه یل (سالح) ه لیه که وه بیهیم؛ ره سیمنه ئی نه نجامه ک ئی کابرا خاوهن مه غز و عه قل دو یا که فتگیگه و صه دام ناسا بیجگه زوان زوور هو یج زوانیگتر نیه فامیگ وه یج نه رای گرنک نیه نه گهر رووله یل ولاته که ی تویس کاره ساته یل کوشنده باریگ و ته نیا نهو نه رای گرنکه ک ده سلانه که ی له یه من پاریزی و دریزه به یگه حوکمرانی خووی له بان حساب نازادی مه ردم ئی ولاته؛ به یس نیشانده ر نهو سه ک رژیمه یل دیکتاتوری و خاوهن عه قل دو یا که فتگ له گشت بواره یل جوور یه کن و نه را چاره سه ر کیشه گان خو هیانیش ته نیا وه ریشه گیس کردن وله ناو بردن و هراوهره که یان هویره و که ن و ته قالا که ن وه کوشتن و برین وزیندان و ناواره کردن دسلات خو هیان بسپنه بان مه ردم و قه د هویر له وه نیه که ن ک له ری گف تو گوو ناسیخوازانه کیشه یل ملله ته یلیان چاره سه ربکه ن.

له وهختیگه که هو یج ولاتیگ بی نه خش یا ده ور رووشنهویره یل و چالا که یل دیموکراتی نیه تویه نیگ پیشکه فتنیگ و مدسه س پاریگ. ولاته یل ناوچه گه مان و مدسه و پی کردن پرووژیل نالشته و کردن دیموکراتی راسه قینه ک گشت لایه نه یل ژیان بگریگه و هر نیاز دیرن ک نهی کاریشه سه ر نیه که فیگ تاو دهختیگ له تایه فه گهری دویری بگرن و ته قالا بگریه یگ نه را وه سیان له و هراوهر توند تیژی تانه و ده جیگریگ نه را رووشنهویری و هه مه میش روح یه ک تره ک وهخشین په خشه و بگریه یگ و وه گوور هی بنه وای خاسه و کردن په یوه نده یل هاوسایانه و ریزگرتن له حقوق نسان کار بگریه یگ و گرنگی نه دریه یگه باو ته یل تایه فه گهری و نه ته وه یی و دینی و نهی دیدگا په یا بکه ن ک گرنک یا موهم نهو سه گشتیان نسانن .

وهل برای خووی له ریگه ی دسگایل کوومه لگای مه دهنی پشتگری که یگ و نه را دامه زرانن ولات داد و قانون و دستوور و مکار بریه یگ . وهل باو هت چالا که و کردن نه خش کوومه لگای مه دهنی و دامه زرانن دسگایل ده ولت دیموکراتی له ولاتمان ک یه کیگ له ولاتیل ناوچه ی رووژهلالت نارواسه و نعمهت جوور و ده جووری نه ته ویاتی بویه سه جوور یه کیگ له کیشه یل سه ره کی نیشه جابویه یلی و یه کیگه له نامیره یل سه ره کی نه را په خشه و بوین تایه فه گهری باو هت ناسانگی نیه نه وه پیش له وهختیگ دسگایل دیکتاتوری ته قالا که ن نه را ناگادری هاو ولاتیه یل که مه و بکه ن و تا ناته واننه و بوون و دس نه که نه نارزایه تی نیشانداین وه خاتر له وهر چه و نه گرتن نه خش یا دور رووشنهویره یل و پشتگریه یل دیموکراتی و حقوق نسان یهیش

خوین نایه یل بی گونا. وهل ئیمنه لهی وهخته باید ته قالا بکه ییم ک له جه هانه ک و مه رو تایه فه گهری و توندرویی و مه رو نواچو و گ ریگه ی راس هه لوژنیم وله ریگه ی پیشکه ش کردن نیازه یل و جیوه جی کردن پابه نده یل له و هراوهر نهی هه ره شه بوسیم و له ناگر تایه فه گهری نه سوزیه ییم و وه هه ر حال باید وه نایه نده یگ خاستر هویر بکه ییم و وه هوشیاری رهفتار بکه ییم تا نه که فیمنه ناو ناگر تایه فه گهری و توندرویی. هه ر نایمیگیس وه خیزان و عه شیرمت و نه ته وه و تایفه و باوگ و باپیر خووی شانازی که یگ وه نهی رهفتاره پشت له شوون پشت له کوومه لگای رووژهلالت دریزه دیریگ و وه کار بریه یگ و ده حق قانونی هه ر که سه ک نهی پابه نده یله له ریگه ی راس و مکار بو یگ تا بووده نامیره یگ رووشنهویری ک له په یوه نده یل که سیگ

تایه فه گهری یه کیگ له دیارده ی خراویگه ک له دریزه ی سآه یل له ناوچه گه مان و جی مه نگه نهو میش له وهختیگ ناوچه گه مان شوونیک بویه نه را پیشکه فتن ژیاره یل نه گ شوونیک نه را جهنگ و کیشه مکیس وه تایبهت ک لهی و ده ختمانه نهی دیارده بویه سه یه کیگ له خته رنک ترین دیارده یل له ناوچه گه ک زوی زوی په خشه و بوود و له بان بارووه زع مللهت رووژهلالت ناو راس کاریگه ی نه یگ ک ته قالا که ن یه ک جارتی پابنه نه ریگه ی پیشکه فتن و له سهختیه یل جوور و ده جوور نه جات په یا بکه ن. له شوون نهو هگ تایه فه گهری ک له دریزه ی سآه یل خه فتوید له خه وه لسا و وه شیوه ی چالاکیگ و زوی زوی له کوومه لگایه یل په خشه و بوی ک ته نیا نامانجی له و هر چه و نه گرتن حقوق لایه ن تره ک و له ناو بردنیه بویه سه با یس رشیان

نایدی سیاسی عیراق

شادمان مهلا عهسهن

دهولت عیراق له سه رتهای دروس بوینی دهوله تیگ چهن نه ته وهیبه وه هر له سه رته او ده بنه مای حکومتیگ سیستم دیموکراتی له تی داننه نریاگه تا بتویه نی له بان بنه وای هاوولاتی بوین عیراقی دویر له پیکهاتهی نه ته وهی وئاینی ومه زه بی هه شه بکه یگ یا به شداری ته و افوقی سه رجهم پیکهاته گان بووگ له دهسلات نه را نه وهگ هویچ که سیگ له دهیشت پرووسه ی وه ریبه و بردن ولات نه وگ وهس وه ماف هاوولاتی بوین ته و او خودی بکه یگ. هر له سه رتهای دامه زرانن عیراق دهولت یه کرهنگ نه ته وهی ومه زه بی بویه وه که مه نه ته وهیل وئاینه یل وره گه زه یل هس

وه وه ریبه و او یزخستن یا ته همیش کردنه. ئی شیوهی وه ریبه و بردن دهسلات له سه ردهم پاشایه تی وه به راورد یاموقایه سه وهل سه ردهم کواماری یاجمه ووری و سیستم دیکتاتوری توتالیتری یا شموی تا نه نده زیگ نازادی ودهوران دهسلات بوی وه ره جار که سه یلتر بیجگه پیکهاته ی سوننه ی عه ره بی له دهسلات بوینه؛ وهی نه وهیش نه تویه نستگه بنه وای دهوله تیگ مؤدیرن بی جیاوازی و دوچه وهکی نه ته وهی ومه زه بی بنیات بنه ی. به حال وبار ولاتیگ بویه له سه رده میگ ک هویر نه ته وهی و ئاینی ومه زه بی نه وه ره باو نهویه؛ نه ی نیسه توای حال ئی دهوله ته چوین بووگ ک نه را دریزه داین وه مه نینو پاراستن به رزه و مندیه گان وه شیوهی ودهردوام جنگ نه ته وه وئاین ومه زه بی کیشنه سه ر خوینا؛ عیراق له شوین رمیان به عس له لایهن نه مریکا بویه سه عیراق گشت نه ته وه و پیکهاته یلی.

له چوار سال گوزدهیشته پرووسه ی سیاسی له عیراق هویچ گامیگ وه و ناراسه نه لگرده ک بتویه نی که میگ له نگه رانیه سیاسی گان ملله ت عیراق که مه و بکه یگ؛ چوینکه سه رجهم پیکهاته نه ته وهی وئاینی مه زه بیه گان عیراق له نیسه و ناینده ی خوین دنلیانین؛ گشتیان هانه و باوره ک نه گهر با یگ و عیراق وهی ناراسه وه بچووگ نه وه چارنویس خودی ها له خه ته ر؛ نه جا چکن ناراسه گه وده و هه رلایگ؛ نه ولا له روانگه ی به رزه و هندی خودی له یه ک ده یگه وهی؛ نه را نموونه کورد ها له و باوره نه گهر ناوهند یا مه رکه ز وه هیز بووگ نه وه ماف یاحه قه نه ته وهیبه گانی که فیه گه وهر هه ره شه ی له ناوچکن؛ تا راده یگیش فه ره راسه چوین هیز وده راورد کرده وه ره فتاره گانی وه هویچ شیوه یگ دنلیایی نیشان کورد نیه یگ تا گهر نه ویش دنلیا بووگ ک مافه گانی زمانه؛ هه میش عه ره به یل سوننه هانه و باوره ئی بارووه زعه وده ره و ناراسه یگ نیشتگه چووگ ک کورد و عه ره به یل شیعه هانه ته ما قویتیان بیهن وله گشت خیر و بیژ ولات بیبه شیان بکه ن. شیعه یش هاله و باوره پیکهاته یلتر نه بایده هویچ ته کان وجویله یگ له وده راوری

بخوهن له وهر نه وهگ نه وان تازمن و بایده دهر فته یا فورسه ت بیه نه بیان تا ولاتیگ وه هیز دروس بکه ن و نه جا بزنان پاریزه ری له حقوق نه وانیش که ن یانه؟

پیکهاته نه ته وهی وئاینی ومه زه بیه بو یجگه گان تریش؛ وه شیوهی ودهردوام خوته و بووله یانه وئویش له وروی وهر یا مه ساحه ی جوگرافیه ک له تی نیشته جان په راویز خریانه یا ته همیش کریانه وگله یی له و نه ته وهی بالا ده سه که ن ک دهسلات هاده سی. یه یش له وه ختیگه ک زورم پیکهاته یل عیراق له هه لوژاردن گوزدهیشته وه هیز یه کگرتگ ویه ک ناراسه ی سیاسی چکونه ناو پرووسه ی سیاسی ولات؛ وهی له هه لوژاردن ناینده نه خشه ی سیاسی په غدا وه شیوه یگ گشتی نالشت وئوولشت گه ورا وه سه ریا تیه یگ؛ چوینکه هیزه گه وراگان زه حمه ته وهی فه واره یاحه جم نیسه یا نه بمین وه یزه یلتر تیه نه مه یانه گه؛ شایده ئی هیزه یل تازه بو یجگیش بوون وهی کاریگه ری یا ته ئسیر له بان په ک خستن پرووسه ی سیاسی ولات دیرن. مه نگه یه بویشیم ک حکومت ناینده ی به غدا شیوه ی پیکهاته گه ی ته و افوقیه وهی به شه وکردن پوشت یامه نسبه گانی فه ره زه حمه ته؛ له وهر نه وهگ هیزه یل بو یجگ فه ره وه ناراسه ی جیاواز دروس بوون؛ هر وهی خاتره شایده ئیمه ی کوردیش له و به شه وکردنه بی به ش نه ویمن؛ چوین ره فتار به عزی له هیزه یل هر له نیسه وه دیاره ک نه گهر بره سیگه دهسلات وه بیچه وانه ی به رزه و هندی کورد کارکه یگ. نه وهگ هامل رای گشتی و جاده ی کوردی بایده له ی باوته هوشیار و ورد بوین وگوشار یا زه غت بخه نه بان هیزه یل سیاسی کورد ک گشت وهیه ک لیست یا قایمه ویه ک دهنگ له به غدا داوه زن؛ نه وه چهن لیست وچهن دهنگ. چوین نه وهگ تا ئمروو له به غدا و له پرووسه ی سیاسی عیراق هیشتگه سه و نه و یه ک بوین سیاسی مانه له به غدا س؛ نه وهگ نه و بارووه زع پر نه منیه ته ی هه رییم کوردستان؛ له هه رییم کوردستان هه رجنه ی لیست یا قائمه چهن رهنگ بویمن کیشه نیه؛ وهی له به غدا زه رووره و نه کریگ نیشتمانی و نه ته وهیبه ک یه ک دهنگ ویه کرهنگ بویمن.

مه دهنی نه ره سیبه سه مه به سه یل خوینان
نه را چه ریخه ریا گه یل کوومه لگای

کول سوو

شایده گشتمان ئی پرسیاره له خودمان و له گف تو گو و دیلمان وهل میدیاگان بکه یم ک نه راجه ریخه ریا گه یل کوومه لگای مه دهنی وهل نه وه همگه بو ده یا میزانیه ک نه رایان خه رج کریه ی تا نیسه نه تویه نستنه بره سنه مه به سه یل خوینان تا خزه مت وه کوومه لگای کورده واری بکه ن؛ یه له وه ختیگه ک نه وه سه نته ر و ریخه ریا گه یله زه مینه ی خاسیگ ماددی ومه عنه وی وئازادی دیموکراسی نه را کار و چالاکیه یلیان فه راهم کریاگه؛ ته نانه ت خوینانیش دکان نه نه نه و واقعه و نعترف وه پی که ن وهل له روی کاره و رهنگه و داین چالاکیه یلیان نه وه ره کار یگه ر نهویه ک شایان باسکردن بووگ. له وه ختیگ ریخه ریا گه یل کوومه لگای مه دهنی له ولاته یل رووژاوا نه وه ره کار یگه رن و تویه نستنه شوین یا و دهسلات خوینان بارنه دس و بوونه خال یا نوخته ی گوشار نه را خزه متکردن چین و تووژگه یل جوو راو جوو کوومه لگایانان ؛ ته نانه ت چالاکیه گانانان له کار و باریان رهنگ داگه سه و؛ نه وه سه دوینیم رووژانه ژماره یگ له و ریخه ریا گه یله ک سه ردان هه رییم کوردستان که ن و وهل دام وده زگانان وئوژگان و میدیاگان خودمان کار و چالاکی هاو به ش نه جام دهن و پرووژیل جوو روو جوو خه نه روی؛ له وه ختیگ ریخه ریا گه یل کوومه لگای مه دهنی سه نته ریگانه خودمان ته نیا چه برینه سه دایره ودام وده زگانان وده زه ته یل حکومت هه رییم کوردستان تا ری و شوین کل کردن وه فدیگانان نه را خول مه شقکردن یا ده وریگ ته دریبی له ولاتیگ نه رایان ریخه کن ک وه داخه و هته و کاروه چالاکی خوینان زانن ک له بنه رته حکومت نه و کارنه رایان کردگه نه گ له ری په یه ندی و کار و چالاکی خوینان؛ یه یش له وه ختیگه ک ته کنو لوجیا وجه هانگه رایی یا عه وله مه سه رجهم نامراره یل په یه ندی کردن ئاسان کردگه؛ یه عنی نه گهر ریخه ریا گه یل کوومه لگای مه دهنی خودمان تووژیک ئاشنایی داشتوون وهل ته کنو لوجیای جه هانی نه وه وه بی نه وهگ په نا نه را حکومت بوون و سه ره خودی خوینان له ده سببه ن تویه تن نه و سه ره دیله یا نه و خوله یل مه شقکردن یا ده وریل ته دریبه نه را خوینان ریخه کن وده بی نه وهگ له حزبه یل و ده زگایه یل حکومتی بلالکیه نه و ناخوه شیگه یش ها له وده ک ئی ریخه ریا گه یله وه شیوه ی ودهردوام گله یی نه وه که ن له حکومت ک کار ئسانی نه رایان نیه که یگ له ریخه کستن نه و سه ره دیله. له گشت نه وانه نه لاجه ویت نه وه سه ک فه ره یگ له و ریخه ریا گه یله شانس سه ره رکردن نه را ولاته یل جوو روو جوو داشته تا وه نوینه رایه تی ریخه ریا گه یل کوومه لگای مه دهنی کوردستانی به شداری له خوله یل راهاتن بکه ن؛ وهی وده ختی رهنه نه و ولاته یله نه رکه یل سه رشانانان فه رامووش که ن و وده خته گه یان سه رف گه شوگوزار که ن و په یام راسه قینه ی خوینان له هویر یانه و جووگه و؛ هه روی خاتره بایده هه ر حزیگ یا دایریگ ده وله تی ک نه و سه ره دیله نه را نه و ریخه ریا گه یله ریخه کن دیواخیش چاودیری کاره یلیان بکه ن وله نزیکه و هشاگاداری وه ورد کاری سه فه ره گه یان وه بیان ئاشنا و بکه ن تا زیاتر له و سه فه ره یله سوود بوون و هووکاری چستیگ بوون وله شوین گله و خاوردنیان نه را ولات نه زموون یاته جرووبه ی نه و ولاته یله له ولاته گه ی خودمان دواره و بکه ن.

فره ساله ژنهویم و دوینیم، ناوهین یههودیهیل و موسه‌لانهیل له سهر مأل موقه‌دهس و خاک فلسطین، شه‌ره و هیمانیش ئەی شه‌ره نه‌وسایه‌و وهرده‌وامه. له ئەی شه‌ره ک هیشتی بار نایدیۆلۆژی دینی وهل خوہیا دیرید، و سالانگیه وهرده‌وامه و ناخریشی دیار نیه وهره کوو چووت و برد و باختیشی ناپه‌یداس!؟ ئەلبهت وه‌یشه باریمه‌و باس، ده‌سه‌یل تره‌کیش چوین کیه‌ک و کیه‌ک... له هه‌ردو باله‌و چ هه له خوهر‌ئاوا بگره‌ی تا خوهره‌لات ناو‌راس ها له ناوی و چکول له ناو ئەی گیر و گرفته‌خر دن و نیه‌یلن ناو رامه‌تیگ له قورگ هه‌ر دولا بچوودمو خوار. ئەوانه‌گ له خوهر‌ئاوا پیشتیوانی له ئسرائیل که‌ن توپه‌نیم وه سی به‌ش له یه‌ک جیایانه‌و بکه‌یم، به‌ش یه‌که‌م ئەوانه‌گ(مردگ له چال دیرن) و توان تاوان خوہیان له سهر یه‌هودیه‌یل به‌نه‌و دویا، به‌ش دویمیان ئەرا مه‌سه‌له‌هت (به‌رژوه‌ندی) خوہیان له خوهره‌لات ناو‌راس، به‌ش سییم و توپه‌نیم بویشیم ئەساسی ک هه‌م له باو‌ت دینییه‌و له دامه‌زرانن ئسرائیل و باوهریه‌و هاو‌به‌شن و وهل یه‌کا کار که‌ن و نینگه‌یش له دنیا سستم نابووری (ئکۆنومی) گیشتی ها وه ده‌سیان و وه ئەی جووره داشتن قوو‌ه‌تیگ و زووریگ له باو‌ت ئکۆنومی بایس بویه، بوونه مافیای ئۆتۆنومی سیاسییش و له پیشت په‌رده‌یل سیاسی ده‌وله‌ته‌یل خوهر‌ئاوا ده‌س گه‌ورای داشتون. له باوهره‌یل ئەی یه‌هودیه‌له ک وه پییان ئویشن "زایۆنیزم"، شو‌فینستی فه‌ره رادیکالی دینی و نه‌ته‌وه‌یی (قهومی) ها له پیش. ئەی زایۆنیسته‌یه له قوو‌ت گه‌ورای له باو‌ت ریگخستن دیرن و هه‌تا له ته‌مام سستمه‌یل ئەمنیه‌تی فه‌ره له ولاته‌یل خوهر‌ئاوایش ره‌فته‌ن کردنه و ده‌س دیرن و له روی سیاسییشه‌و توپه‌نن ته‌سیر (کاربگه‌ری) به‌نه‌ بانیان و خه‌ت سیاسییش به‌نه پییان به‌س ئەی قسیه‌ دروو نیه‌(دو‌نیا ها ژیر ده‌س یه‌هودیه‌یل). ئەگه‌ر باریمه‌و یای له سهرده‌م سهردالی بیل کلینتۆن، له‌وه‌ر هاو‌ده‌نگ نه‌وین وهل هارمۆنی سیاسی زایۆنیسته‌یلا، ماجه‌رای(مۆنیکا) ئەرای دروس کردن، "مۆنیکا" دویه‌تیگ بوی ک ده‌فته‌ردار(سکرته‌ر) سهردال جومهوری بوی له کووشک سفی و له‌یوا سهردال ئەمه‌ریکا وه رسوایی کیشان وه پیشت وه‌گ وه کام خوہیان ره‌سین و پۆوه‌نیگ یا خاله‌یلیگ ک تواسن له لی گرتن، ئەجا گه‌ی هاته‌ جوین پاسکردن ئەی کاریانه‌! وه ته‌مام دو‌نیا شایه‌ت بوی چوی مونیکا له دادگا وه‌ت: (م دروو دامه‌و تواسمه وه‌ی کاره‌ پویلیگ وه ده‌س بارم). بزائن وه چ فرمیگ ده‌س پای کاره‌گیان هاو‌ردنه‌و یه‌ک، وه یه‌ی تیر دان له دو نیشان!؟ هه‌ر ئەو جووره‌گ دیاره ریچله‌گ و بنمایه‌ی ئسرائیل له سهر باوهری دینی و قهومی دامه‌زریاس، ئەرا یه‌یشه هه‌ر چه‌ن ناو له دیموکراسی تیه‌رن وهل ئەی جوور دیموکراسیگ ک ئەوان پراکتیزه‌ی که‌ن، دیموکراسی قهومیه‌ و فه‌قه‌ت خوہیان خاس زانن چوی وه کاری بارن ئەوه‌یشه وه چاشنی و تام وخوای باوهره‌یل دینه‌و! له هه‌لو‌زانن ئەی دویایی ئسرائیل وه راحه‌تی دیار دا، چوین وه‌ختیگ خانم زیپی لیفنی ک وه‌زیر کارو بار خارچی و ده‌یشت ولات بوی و له ئەنجام سهرکه‌فتن له هه‌لو‌زانن ناو حزب کادیما بویه سهردال ئەی حزب ده‌سلات وه ده‌سه، باوهره‌یل دینی نوا له وه گرت تا بووده سهردال وه‌زیره‌یل کابینه‌ی ده‌وله‌ت تازه و نه‌توپی‌نس کابینه‌ی خوہی ریک بখে‌یدو له ناخریش دانه‌یه‌و لا! ئینگه‌ بایمه‌و سهر له‌شکر ئسرائیل، له‌شکر ئسرائیل له سهره‌تا یا بده‌یه‌ی دامه‌زرانن وه له‌شکرگ لائیک بی لایه‌ن ناو له لی بریا، وهل وهل ئەندام بوین و جی گرتن هاخامه‌یل(پیر وگه‌ورای دین یه‌هودی) له ناو ئەی له‌شکره‌ که‌م و ده‌م ده‌م وهره‌و له‌شکرگ دینی کیشیا. له ترس وه‌گ جوانه‌یلیان و جایله‌یل له بار قهومی و دینییه‌و لاوازه‌ نه‌ون، له ناو ئەی له‌شکره‌ ده‌س کردنه په‌رومه‌ده دان دینی و مه‌سه‌وی. وهل به‌رزه‌و بوین و بلویزه‌ گردن ئاست دیموکراسی له دنیا و ته‌سیر زهنیه‌ت ئەی هویر و باوهره‌، باوهره‌یل دینی که‌مره‌نگه‌و بوودن، ئەرا نوا گرتن له ئەی لاوازه‌بوین دینییه‌ و یه‌گ له دویاروژ نه‌سل ونه‌وه‌یلیگ ک تازه وه دی تیه‌ن و جی خوہیان گرن و تیه‌نه ناو

رز له‌شکره‌و، ئەرا وه‌گ وه باوهر و دلّه‌و کار بکه‌ن و بزائن بیجگه‌ له وه‌گ پیشه‌ی له‌شکر دیرن و کار که‌ن، کاره‌گیان له باو‌ت مه‌سه‌ویه‌و قهومیه‌و فیشت گرینگتر و موهیمه‌ و پیشه‌یان حاله‌تیگ موقه‌ده‌س دیری. له نایدیۆلۆژی یه‌هودی، فه‌رمانی وه ناو جه‌هاد له رای خودا(یه‌هوه) هه‌س و ته‌ک وه ته‌ک یه‌هودیه‌یل بایه وه ئەرک خوہی یه‌ بزانی‌دن و جه‌هاد بکه‌ید و ئەگه‌ریش له ئەی ریّه گیانیان وه‌ده‌س دان، ئەی جووره مردنیگ، شه‌هادته‌ و له باو‌ت مه‌سه‌ویه‌و فه‌ره نرخ دیری‌د و پیروزه‌! ئەی فه‌رمانه‌ خوہی بووگه ئەمه‌راز و ده‌سپچگ خاسی ئەرا خاس وه کار هاو‌ردن قوو‌ت سه‌ربازی و له‌شکر. ئەجا ئەرا یه‌گ خاسته‌ک وه هاخامه‌یل باوهر بکه‌ن، خود هاخامه‌یل بیجگه‌ له کاروبار دین ک له ناو له‌شکر که‌ن، پا وه پای سه‌ربازه‌یل تره‌ک له شه‌ر به‌شداري کردن. فه‌ره له ئەی هاخامه‌یله وه پله‌و پایه‌ی بان له‌شکر ره‌سینه، هه‌ له شه‌ورکه‌ر (راویژکار) له‌شکر بگره‌ تا ... جی گرتنه و خسته‌ ده‌س خوہیان. ئینگه‌یش ک چین تازه‌یگ که‌م سن و سال و جوان ک وه‌ر که‌نه‌و له‌شکر، وهل په‌رومه‌دی چه‌ک و تاکتیک له‌شکر، په‌رومه‌دی نایدیۆلۆژی دینییش دوینن. ئەرا یه‌ بزائن ک کاریگ که‌ن بیقه‌ی له وه‌گ پیشه‌یگه‌ و زیان خوہیان وه پیه‌و وه‌ریه‌و به‌ن، ئەرک و واجبی دینییه‌و ها له ملیان و کاره‌گیان جه‌هاده‌ و له ری خوداس و فه‌ره پیروزه‌! ئەرا یه‌گ ئەی جایل و جوانه‌یله خاس وه پییان باوهر بکه‌ن و خه‌تیان بخوه‌نن، هه‌میشه له هه‌ر شه‌ریگ هاخامه‌یل له رز یه‌ک شه‌ر جی گرتنه و گرن. ئەرا نموونه‌یش بویه، ئەی شه‌ر دویایگ که‌رت یا نه‌وار غه‌زه‌ تیه‌ریمه‌و وه‌ر حوزوو‌ر. له ئەی شه‌ره‌ هاخامه‌یل وه‌ ندعای یه‌گ غه‌زه‌، جایگه‌ خودا وه قه‌وم یه‌هود به‌خشاس و ئەرا گیشت که‌سه‌یل یه‌هودی بایه‌ت موقه‌ده‌س بووت، له هوپج هه‌لاماتیگ و خوین ریژیگ و کوشتنی له‌لا نه‌که‌فتن. ئینگه‌یش ک ئەی له‌شکره‌ ک سه‌ربازه‌یلا رووژ وه رووژ جوانتر و گه‌نج تره‌و بوون، له فیرگه‌ی په‌رومه‌ده کردنیان وه چاشنی تیژ دینی گوش پریانه‌و که‌ن. ئەی جووره په‌رومه‌ده کردنیگ فه‌ره خه‌ته‌ره و مه‌ترسیداره، چوین وه‌ختیگ چه‌ک وه ده‌سه‌وگرن بیجگه‌ له وه‌گ رۆل یا نه‌خش وده‌وریگ له‌شکر ها له ملیان، رۆله دینییه‌گه‌ له‌سه‌ریان فره‌ قورستره‌و که‌ید. ته‌مام هویر و فکریان چووگه‌و لای یه‌گ جه‌هاد له رای خودا که‌ن و که‌سه‌یل ک وه‌لیانا شه‌ر که‌ن ناهه‌قن و واجبه‌ له ملیان ک بکوشان. ئەی جووره په‌رومه‌ده کردن و وه‌ریه‌و بردنیگ ک هاخامه‌یل ئیسه‌ له ناو له‌شکر ئسرائیل وه جی تیه‌رن، بووگه پارادوکسیگ وهل یه‌ی ک ئسرائیل و فلسطین بنیشه‌و یه‌ک و ناشتی بکه‌ن. یه‌ خوہی یه‌کیگ له پیلانه‌یل ئەمه‌ریکا له خوهره‌لات ناو‌راس ئەرا وه بار ره‌سانن نه‌خشه‌ی ری(MAP ROD) خه‌پگه‌ خه‌ته‌ر و هه‌تا که‌م تا فه‌ره‌یش هویره‌یل تریش زینیه‌و که‌ید و وه یای تیه‌ری‌دن و خه‌یده وه‌ر ده‌س!.

یه‌گ شایه‌ت له ئەساس ئەمه‌ریکا و یه‌هودیه‌یل نیشته‌جی کووشک سفی هه‌ دلیان نیه‌ ئسرائیل و فلسطین وهل یه‌کا ئاشته‌و بوون!؟ ئەوگ ها له وه‌ر چه‌و یه‌سه‌ له یه‌ی باله‌و هاخامه‌یل ده‌رس جه‌هاد و په‌رومه‌دی چوین جه‌هاد کردن دن وه له بال تریشه‌و مال سازین و دروس کردن وه ناو شه‌رک یه‌هودی نیش له غه‌زه‌ وهرده‌وامه‌و (له ناو ئەی زه‌ویگ وه ئەساس وه‌ته‌یل هاخامه‌یل خودا پیشکه‌شی کردیه‌سه پیان)! زایۆنیسته‌یل له کار خوہیان ده‌س وه‌ردار نین و گووشیش له که‌سیگ نیه‌ته‌کنن، هه‌ر چ ئەمه‌ریکا و ده‌وله‌ته‌یل خوهر‌ئاوایش و سکرته‌ر گشتی نه‌ته‌وه‌یل یه‌گرتگ هاوار که‌ن، تا ئینگه‌ له کار خوہیان ده‌س نه‌کیشانه‌ و ئەی مال سازینه‌ و دروس کردنه وهرده‌وامه‌. ئیسه‌ وه ئەی ره‌وشه‌و ک یانه وهره‌و پیش چن و ها له وه‌ر چه‌و، له جای تره‌کیشه‌و پرسگره‌یل ناوه‌ین هه‌ر دو لا ک باو‌ت نایدیۆلۆژی دینی ئابای کردیه‌سه وه‌ری و پر رهنگیه‌و کردگه‌، جما کیشه‌ی ناوه‌ین ئسرائیل و فلسطین چاره‌ی کریه‌دن یا ...

گیر و گرفت ئسرائیل و فلسطین وهره‌و کوو؟

شۆرش شاواز

شیواز تازهی ته عریب کردن ناوچهیل داوریگ

عهباس کهریم

یا مورهبهع له ناوئی ناوچهیل دووز و تکریت وهه میس زهوی بابانیگان له ناوچهیل خوارگ کفری ودهورور قهره ته په و خوارگ کهلار ک وه ۳۲ هزار ۶۳۴ دۆنم و ۶۱۷ متر دوجا له ناوایهیل سهیدهلان و ساری گول و تلیشان و سهرحم جهباره و مالح حاجیله ره و ئیسه ئه و زهوی زاره یله وه خاثر ئه وهگ خاوه نه گانیان توانایی دارایی نهرین؛ عهشایر عه رب ئه را خوه یان کالنه یان و ئیسه یس وه ره وه ره نیشته گوشار خه نه بان خاوه نه زهویه گان تا بفروشنه یسیان و یه یس له ناینده کیشه و کرتیک که ورا له ری جیوه جی کردن مادهی ۱۴۰ دروس که یگ؛ وهی خاثره حکومت ههریم کوردستان بایه د تهقلای جدیدی بکه یگ ئه را ئه وهگ ئه و زهویه یله له دهس هاوولایه ییل کورد دهر نه کریه نه وه تایهت ک دهنگ و دوی ئه وه هس ک ولایتیک عه ره بی پویل ده یگه عهشایر عه رب تا ئه و زهویه یله بسین و کورد له تیان دهر گن. وه ئومید ئه وهگ حکومت ههریم کوردستان ههرچی زویتر کاریگ ئه را خیزانه ییل کورد ئه و ناوچه یله بکه یگ.

حکومه ته ییل بهک له شوین بهک عیراق وه تایهت له ده یه ی چل وه ره و ئیلا وه تایهت له ده یه ی هه فتا دهس کردنه دهر کردن کورده ییل و تورکمانه ییل له کهرکوک وهاوردن عهشایر عه رب له شوینیان و وهی جووره تایی تهرازویه که وه لای ئه وانهو شکیاوه و ئه وان بوینه زوورینه و کورد و تورکمانیش که مینه یا ئه قه لیهت. له شوین پرووه سی ئازاد کردن عیراق له رژیم دیکتاتوری له سال ۲۰۰۳ مادهی ۵۸ و دو یا خریش مادهی ۱۴۰ له ده ستور ئه را چاره سه ر کردن کیشه ی ناوچه داوریایه گان کوردستان دائریان وه لی تا ئیسه یس جیوه جی نه کریانه. ئمجا ئیسه شیوازیکتر له ته عریب دهس وه پی کرد که ک ئه ویش ئه وه سه ک خیزانه ییل عه رب هان یا ته شجع دریه ک زهوی وزار و مولک هاوولایه ییل کورد بسین. زهوی کاکه یه گان هه لکه فتگ له خوارگ کهرکوک و ناوچه ی هه فته غار ک نزیکه ی ۱۰۰ هزار دۆنمه و هه میس زهوی کورده بابانیگان له ناوچه ییل حلیوه و ئه لیغیر و پیرنه حمه د ک وه ۱۷ هزار و ۹۰۸ دۆنم مه زنه ئه کریه ی و ۵۴۱ هزار متر دوجا

و موسه لا وه یه که و بوین؛ ئیمام قاسم و بولاق و بهر ته که گشتی کورد بوین. له سال ۱۹۳۹ و ۱۹۴۰ ک ناوچه ی شو رجه دروس بو؛ شیخ عه بدولا سه یه نه عیم و شیخ سولتان عه رب بوین؛ له وه خته مه تر یگ زهویله شو رجه وه ده فلسی بو و له سال ۱۹۴۱ هوزر ساله یی له وه ره قه لا بوین ک ئه ویش که فتیاده ده یس ت شار کهرکوک؛ عه شه ته ییل کورد ناوشار و ده یس ت شار کهرکوک یانه بوین. زهنگه نه؛ داوده؛ جهباری؛ قاله بان؛ شوان و شیخ بزینی؛ هه مه وه ند؛ جاف؛ جهن مالیکیش تورکمان له ناوایه ییل ترکه لان و له یلان و ترشکه گان و یه حیا ئاوا وه ل خیزانه ییل کورد تیکه ل بوین. هه میس له ولای ناوچه ی ره حیم ئاوا و باروکی و جه سار و وگولده ره ک ئیسه دریا که سه ده م شار کهرکوک وه سیکانیان و شار و گشتی کورد بوین. شوین ته باره خانه یا مه تار ئیسه ی کهرکوک وه پی و تیان (جرت مه یدان - رمبازی) ک له شوین هاتن عهشایر عه رب ئه را حه ویجه و ده ورور کهرکوک؛ ئمجا

له شوین مه لک فه یسه ل یه کم؛ مه لک غازی کورپی له رووز ۱۰/۹/۱۹۳۳ نیشته و ته خت پادشایی عیراق و وه ل ئی گوپرانکاریه وه عه رب کردن یا ته عریب ناوچه ییل کوردستانیش دهس وه پی کرد. راسه که ی جوور شوین نیشته جا بوین هویج هوزیک عه رب له رووز هه لات دجه له وه ی؛ بیجه دو ئاوا له خیل جه دیده گان وه لی لای ناوچه ی تاوخ پاریزگی کهرکوک بنه ماله ی ئه بوو ججیش بو ک دو ئاوا بوین و یانه یس له بنه چه هر له خیل جه دید بوین؛ وه لی هه ر خوه یان وه کورد دانان و که یخو دای ئی دو ئاوا به دو کور داشت وه ناوه ییل یونس و نه وزاد ک زنه یلیان کورد و خه لک سلیمانی بوین. عه شه ته ییل عه رب له رووز ئاوا دجه وه ی شیوه بوین؛ جیوره گان؛ له شه رگات و که یاره بوین و نه له زه له ده ورور ناوچه ی عزیم و عویدیش له ناوچه ی دۆر و سامه را بوین. له سنور کهرکوک قوریه و شاتولوو تورکمان بوین؛ له لایگتر که ون عه لی مال مه لا مه جید و ناو قه لای کهرکوک گشتی کورد و تورکمان بوین هه میس تورکه ییل و کورده ییل له ناوچه ییل پیرادی

ته‌س‌ریحه‌یل دو رویانه‌ی حکومه‌ت تورکیا له باوه‌ت کیشه‌ی کورد

عماد عه‌لی

له شوون سه‌بر و تاقه‌ت فره‌ سه‌رله‌نوو خوه‌ر درات و کویه‌یل کوردستان رووشنه‌و کرد و ئه‌و لایه‌نه‌ک گشت جارێگ راسیه‌یل خستیا‌ده دروو ئم‌روو ئعلان کرد ک ئه‌و نه‌ته‌وه‌ک له باشوور رووزه‌لات کویه‌یل ئانادۆل زین کوردن نه‌گ تورک ئه‌یه‌ خوه‌ر خوه‌شیکه‌ و کیل قاپه‌که‌ک له‌ ساله‌یل درێژیکه‌ به‌سیاس واز کرد وه‌لی بایه‌د بزانی‌م ک ته‌ق‌لایل تورکیا زیاتر ئه‌را تیکه‌ل بوینیان وه‌ل یه‌کیته‌ی ئوروپا و پیشخستن ئایه‌نده‌ی پشته‌یل یا جیله‌یلیانن نه‌گ ئه‌را زامن کردن حه‌ق نه‌ته‌وه‌یک گشت جارێگ له‌ وه‌ر چه‌و نه‌گرتیا‌نه‌ی. ئه‌و جووره‌گ گشت زانی‌م له‌ درێژه‌ی ساله‌یل فره‌یکه‌ ک تورکیه‌ل ئه‌ی باوه‌ته‌ رهد که‌ن ک ئه‌و نه‌ته‌وه‌ک له‌ بان خاکیان جیگیر بوینه‌ گوردن و ته‌نیا ته‌ق‌لا که‌ن له‌ ریکه‌ی توند‌ه‌ویی و تاییفه‌گه‌ری ئامانج یا هه‌ده‌فه‌یل خوه‌یان سه‌ریخه‌ن. ئم‌روو له‌ شوون ئه‌وه‌گ که‌میک وه‌ ئازاده‌ی نه‌ته‌وه‌یل گرنگی دان و وه‌ راسیه‌یل ئع‌تراف کردن ک ئه‌وه‌یش کیشه‌یکه‌ک له‌ وه‌ ولاته‌ و جوود دیریگ و بایه‌د چاره‌سه‌ری بکه‌ن. به‌لی حکومه‌ت تورکیا له‌ ئاخ‌ره‌و ناچار بوی ک وه‌ی باوه‌ته‌ ئع‌تراف بکه‌یک وه‌ ئه‌رای ئاشکرا بوی ک ج ئم‌روو چ سوو بایه‌د ئه‌ی کیشه‌ چاره‌سه‌ر بکه‌یک و زانست له‌ شوون ئه‌وه‌گ له‌ی ساله‌یل درێژه‌ ته‌نیا ته‌ق‌لا کرد له‌ ریکه‌ی رشانن خوین و زه‌رده‌یل دارایی و گیانی ئه‌ی باوه‌ته‌ چاره‌سه‌ر بکه‌یک بایه‌د ریکه‌ی گشتوگوو ئه‌را چاره‌سه‌ر کردن ئه‌ی کیشه‌ وه‌ کار بو‌ر‌داد. ملله‌ت کوردستان به‌رزه‌ندیه‌یل بالایک دیری کورد هه‌و لایه‌نه‌سه‌ک کاره‌ساته‌یل له‌ هویره‌و به‌یک و له‌ وه‌ختیک ها له‌ لویته‌گی توانایی و وه‌ هیزی روح له‌ یه‌کتره‌ک وه‌خشین دیریگ و هه‌و جووره‌گ وه‌ چه‌و خوه‌مان دیم‌ن له‌ راپه‌رین ئادار له‌ باشوور کوردستان ده‌س دووسی و وه‌خشین ئه‌را ئه‌و

- کورد هه‌و لایه‌نه‌سه‌ک کاره‌ساته‌یل له‌ هویره‌و به‌یک و له‌ وه‌ختیک ها له‌ لویته‌گی توانایی و وه‌ هیزی روح له‌ یه‌کتره‌ک وه‌خشین دیریگ و هه‌و جووره‌گ وه‌ چه‌و خوه‌مان دیم‌ن له‌ راپه‌رین ئادار له‌ باشوور کوردستان ده‌س دووسی و وه‌خشین ئه‌را ئه‌وه‌که‌سه‌ درێژ کرد ک وه‌ چه‌ک کیمیاوی هیرش کرده‌ بانی و ئه‌نضالی کرد و رووله‌یل وه‌ شیوه‌ی ده‌سه‌جهمعی کوشت و ده‌س کرده‌ ویران کردن ئاوايه‌یل و شاره‌یلی

که‌سه‌ درێژ کرد ک وه‌ چه‌ک کیمیاوی هیرش کرده‌ بانی و ئه‌نضالی کرد و رووله‌یل وه‌ شیوه‌ی ده‌سه‌جهمعی کوشت و ده‌س کرده‌ ویران کردن ئاوايه‌یل و شاره‌یلی، ئم‌روویش دویمن ک ملله‌تمان له‌ باکوور کوردستان سه‌رله‌نوو ئه‌ی هویز به‌رزه‌ له‌ خوه‌یان نشان ده‌ن ئاگر به‌س یه‌ک لایه‌نه‌یک ئعلان کردنه‌ و فه‌رمانده‌ی ئه‌سپه‌ر کریاگیان نه‌خشه‌یک دیموکراتی ئه‌را ولات و ژبان ئاشتیخوازانه‌ و زامن کردن حقوق گشت لایه‌نه‌یل ئاماده‌ که‌بک ئه‌وه‌یش له‌ وه‌ختیک وه‌رج له‌ چه‌ن وه‌ختیک ته‌نانه‌ت وه‌ ملله‌ته‌گه‌یش ئع‌تراف نه‌کردیان وه‌لی ئه‌ی فه‌رمانده‌ و ملله‌ته‌گی له‌ هه‌نگامه‌یل پیشکه‌فتن بویجگیگ ک له‌لایه‌ن حکومه‌ت تورکیا پیشکه‌ش کریاس پیشوازی که‌ن. وه‌لی وه‌ داخ و به‌زازه‌ی فره‌یک دویمن ک له‌ وه‌ختیک ملله‌ت کوردستان وه‌ که‌رمی له‌ی ته‌ق‌لایل و چالاکیه‌یله‌ پیشوازی که‌ن وه‌لی پرۆسه‌یل سه‌ربازی له‌ دژ یا زد کورد درێژه‌ دیریگ ئه‌وه‌یش ته‌نیا ئه‌را رازی کردن لایه‌نه‌یل سه‌ربازی و توند‌ه‌ویگ تا ئیسه‌یش هانه‌ دژ یا زد گشت چاره‌سه‌ره‌یل و ته‌نیا ته‌ق‌لا که‌ن ئه‌را جه‌نگ وه‌ل ملله‌ت کوردستانی له‌ ره‌فتاره‌یل دورویانه‌یک وه‌ چه‌و دویمنه‌ی ته‌س‌ریح کاره‌ده‌سه‌یل له‌ باوه‌ت ده‌سپیشخه‌ری یا موباده‌ره‌ ئه‌را چاره‌سه‌ر کردن کیشه‌ی کورد وه‌ جووریگ حکومه‌ت تورکیا ئعلان که‌یک ک ئیسه‌ وه‌خت ئه‌وه‌ هاتگه‌ک ئاسانکاره‌ی‌لیک پیشکه‌ش بکه‌یم ئه‌را چاره‌سه‌ر کردن ئه‌ی گیشه‌ و له‌ هه‌مان وه‌ختیش درێژه‌ ده‌یکه‌ پرۆسه‌یل سه‌ربازی خوه‌ی. ئیم‌نه‌ له‌یرا ئه‌ی پرساره‌ دیریگ ک ئه‌ی دورویه‌ له‌ ره‌فتار تورکیا ئه‌را و جوود دیریگ و حکومه‌ت ئه‌و ولاته‌ ئه‌گه‌ر توایک وه‌ راسی کیشه‌که‌ چاره‌سه‌ر بکه‌یک ئه‌را له‌ هیرشه‌یل سه‌ربازی خوه‌ی ده‌س یه‌کیشیک ؟

چوین ژیان هاوسه رید خوش و ناخوش کهد؟

گول سوو

ژن و پیگ زوورم وختهیل وه سه بهب رفتار خویانه وه کاریگ له یوا کهن ژیان هاوسه ریبیان وهره و خراوی یا خاسوبین بچووک، وه تاییهت قهیریگ هووکار ههس بوونه سه بهب ناخوش کردن و خوشکردن ژیان هاوسه ری. نمجا نه گهر ژن توایگ ژیان هاوسه ری ناخوش بکه یگ، بایه سه ئی خاله یله له وهرچه و بگریگ:-

- ۱- گشت وختیگ رخنه له هاوسه رهدگه د بگر.
- ۲- نه و وخته یله ک هاوسه رهدگه د شه که ته، داوای کار گرانی له لی بکه.
- ۳- شکات له دهس دایگ و خوه شکه یلی، نه گهر وه لیانی شا نیه ژیه یگ نه وه باس ژیان گوزیشتیان بکه.
- ۴- بیجگه خود، ریگه وه پی مه یه چه وی نه که فیکه هویج که سیگ.
- ۵- نه گهر تواس له لید نزدیکه و بووک، نه یله ی و مه هانه له لی بگر.
- ۶- پرسپار ساله یل گوزیشته له لی بکه له باوخت خوه ده وه، نه گهر نه که فته هویری خود تویره بکه.
- ۷- نه گهر ته ماشای وهرش کرد له ته له فریون، تن بهرنامه گه نالشت بکه و بخهری بان که نالیگ تر ک نه و خوشی له لی نایگ.

- ۸- له مال وه شیوه یگ ناشرین بگهر د و گرنگی یا نه هه میهت مه یه جوانی خود، وه لی له لای که سه یل تر خود فروه جوانی نیشان بیه.
 - ۹- وهرده وام رخنه له لی بگر و بویشه پی گویریایدو سهر و روخسارد فره ناشرینه و بویه.
- وه لی نه و ژنه یلیشه ک توان ژیان هاوسه ریبیان خوش بووک، نه وانیش چه نه ها ریگه ههس نه را نه و مه یه سه:-

- ۱- بایه سه گشت وخت و له گشت شوونیگ، ناگادار رفتار خود بوید، نه را نه وه ک خوه شه ویسیگ گه ورا باریده ژیان هاوسه ریده وه.
- ۲- ههول بیه، له وخت بیزاری یا نارده ته تید، کیشه دروس مه که.
- ۳- نه و چشته یله ک هاوسه رهدگه د وه پی خوه شه، وه وهرده وامی دوباره یانه و بکه.
- ۴- هویج وختیگ قسه ی ناشرین وه بنه ماله گه ی مه که.
- ۵- هاوسه رهدگه د وهل هویج که سیگا په یمانه یا قیاس مه که.
- ۶- کاره یل ده یشتد مارمه له وه.
- ۷- له ماله وه فره نه هه میهت بیه جوانی و پاکی خود. وه ی جوورده یله تویه نید ژیان هاوسه ری خود خوش یا ناخوشه و بکه ید، وه لی نومید هواریم ژیان دان ههر خوش بووک.

وهل سه رته ای سال خوه نین...

چوین چاودیری ته له به یل بکه یم؟

گول سوو

ها وه ملیان داوای بتاقه ی تهندروستی یا سه ی له و ته له به یل تازه بکه ن ک له ده یشت ولاته هاتنه.

ونه رای خاتر دابین کردن شوون و کهش وه وه ای تهندروست و گونجیاگ یا مونساییگ پایه د ئیدارته مه درسه یل دهس بکه ن وه هه له ت یا حمله ی گه وریاگ نه رای کوتان یا ته لقیحات تا چاودیری وحمایهت رووله یلمان له و نه خو شیه یله بکریه ی وه تاییهت نه و مه درسه یل وه سه فه یله ک ژماره فره گه وریاگ له ته له به یل هان له تیان، وه ی جووره وشیارکردنه یل وه دویرگرتنه یلیگ واجبه ونه خو آزریه ی و خاتر ری گرتن له په خشه و بوین نه خو ش ک نه رک گشت نه ندامه یل گوومه لگاس.

کاره یل و ئجرائات بهرگری خو آزریاگه نه رای زامن کردن نه رسین ئی نه خو شیه یله نه رای ته له به یل نه زیز وهل هاوکاری و ته نسیق بهرده وام له دایره یل بهرورده یی و ته ندروستی له ی بوار یا مه جاله تا ئی سال درسی تازه مانه له لایه ن تهندروستی و ژینگه یی نه مین بید، یه ییش وهل لایه ن بهرقراری نه منی ک نه ژیه یمنه ی.

که می یا نه قس تهندروستی پاک و خاس هاتنه، یه ییش وهل دابین نه کردن ناو پاک وبایه دیشه داوا له ته له به یل بکریه ی هویر و نه تمام وه پاکی و تهندروستی شه خسیان بکه ن تا چاودیری و حفاز وه مل خوه یان له نه خو شیه یل نه نقل کریاگیگ نه رای مه درسه یل و دزگایه یل بهرورده یی بکه ن وهل نه و کاره یل و ئجرائات تهندروستیه ک دایره یل تهندروستی له پاریزگایه یل جی وه جیی کردن وهالی نه ترسن له په خشه و کردن نه خو شیه یل سپروژه یا حصه و کولیرا ونه خو شیه ی نه نقل و نزی و هراز.

له یرو و نه یل و ه لایه ن بهرگری فریه یگ دیریم، یه ییش له ری گریه داین سمیناره یل رووشنه ویری وه ووشیارگیگ و په خشه و کردن پسته ره یل وه به هانه ی بردن کاره یل و ئجرائات بهرگرییگ نه رای چاودیری یا حمایهت رووله یلمان له نه خو شیه ی.

وه ی خاتره ها مل ئیدارته مه درسه یل ومودیره یل گشتی بهرورده له پاریزگایه یل ناماده وه از ژینگه ی تهندروست ومونساییگ وهل سه رته ای سال درسی تازه بکه ن. ونه رک ته مام وکاملیگ

له ی رووژده یلمانه فیشتر له شهس ملیون ته له به وه بوونه ی سال درسی تازه وهره مه درسه یلیان نه چن و له ناو راس ترس ورخ رهوا یا مشروعیگ له لایه ن بهرورده ییل له بان بارووه زع تهندروستی وه خاتر نویسانن یا ته سجیل کردن ته له به یل تازه ونوویگ له نه وانه ک دهشت ولاته هاتنه. چوین نه خو شیه یل جوورده جوور و فریه یگ ونه قل کریاگیگ هاتگه ونه خو شیه ی نفلو و نزی و هراز ویه ی کاره یل بهرگرییگ نه خو آزی تا زامن سه لامه تی ته له به یلمان بکه یمن.

و وه زارته بهرورده له ری بهرنامه یلیان گشت سالیگ هه ول نه دهن دابین کتاو و داخو آزیه یل درسیگ وهرژه سال درسی تازه بکه ن. یه ییش له شان به سیان نه و بیگاری یا شاغره یل مه درسه یه وئاوه دان کردن بنایه یل مه درسه یی و بهرنامه یل رژیاگیگ نه رای ناوه دانی و بنا ی مه درسه یل خه رگین.

واقع تهندروستی و ژینگه یی نه مسال نیاز وه وساین خاس وتوندیگ له لایه ن بهرورده یی دیری چوین فیشتر مه درسه یل تویش

هر وهختی ئه و تالب عیراقی زیرهک و غیره تداره و مهمل نایندهی خوهی و ولاته که ته مام خوه نستنه کاد ئه کید فکر وه یه ئه کاد چوین خاسی خیزانه ی باده و دویا . چوین خو بان ئیوهت و گه ورا و خه رج وه ملی کردن و نانه ی له مه دره سنا وهختی ته مام دراسه ی زانکو یا جامعی کرد وله ریی بایه د کار وه وه زیفه یگ ئه را خوهی وه دهس بگری. له یزه و گرفت یا موشکله ک ها له نوای ئی هه مکه خه ریجه یله وه تویش بی کاریگ ها تبه وه سه به ب بریار حکوومی وازنه کردن دهره یل کارکردن یا ته عینات له گشت وزاره یل ولانه وه خاتر توانا و قودره ت بودجه یا میزانیه ی گشتی یا عموومیگ ئه رای ئمسال له یزه و ئه و ئیژیمین خاس یه ئه رای ئمسال میزانیه یگ نه یرن ئه رای ژماره ی خه ریجه یل ئمسالمان وه لی بودجه یا میزانیه یل وه رز له یه ک دابین بواری مه جالات کارکردن ئه ره یان نه کرد چه وی .

مه به ست وقه سدمان خه ریجه یل ساله یل وه رز له یه وه رزه وه له دوای رمیان رزیم له ناوچگ چوین رزیم له ناوچگ به هانه یل جووره جووریگ دهرئه کرد وموه مترینیان خوهی ئه و گه مارۆ یا حسار فه رز کریا گو ی وه مل ولاته گه مان ومه نینی له ژیر به ند هه فتم و ئه و به هانه یله به هانه یل بی مه عنا هیشت ئه و خه ریجه یله وه ره و رزه یل له شکر بی کاری بچن جوور ئه وانه له هیزه یل چه گدار ته سرح کریان . له شوون به ک فیشتر ساله یل جاهل جوانیان له وه هه مکه جه نگه یل بی مه عنا گوزه ران کردن وه لی له ی وهخت تازه مانه و له شوون رووز نو یه نیسان سال (۲۰۰۳) گشت چیشیک وه ره و سه رباز کردن یا عه سکه ره ت ملله ته له نوو ری کردن . وه شیوه و ری جیا وازیگ له سه رباز کردنی له رووزه یل رزیم له ناوچگ چوین ئی جاره جیش وه یزه یل چه گدار گشتی یا عام بیبا کریا له شوون له یه ک چه کیان له شکر وه رین وه ی جووره فره له جاهل جوانه یل وه ره و سنه یل جوور و جووریگ چوین و په له نسبه ت بی کاری له ولاته گه مان که مه و کرد تا بری خه ریجه یل

له ئه وانه شه هاده یل زانکوزیک داشتن ئه و هه مکه زه رفه یله نا چاریان کرد بوونه سه رباز یا پۆلیس حالیان جوور حال ئه وانه ک هویج موه هلات و داهینه ری علمی یا شه هاده یل مه دره سیگ نه یرن . وله یزه و بایه د حکوومه ته هویزه و بکاد و گشت وه زاره یلی ومه مترینیان وه زاره یل به رنامه رزانن یا ته خیت و دارایی و کاروبار کوومه لایه تی یه یش وه ل هه ردو وه زاره یل به روه رده وه ووکاره کردن بالا تا له خه ریجه یل ئیستفاده بکهن وله شوونه یل گونجیاگ یا مناسیگ ئه رای شه هاده یل علمیان بنه نان و کاریش وه سستم خانه نشینی یا ته قاعدی بکهن ئه رای ئه وانه عومریان هاله بان تا ئاکام یا نه تیجه یل خاس بووه ن چوین ئه و که س مناسبه له شوون مناسیگ ئه نزیه ی تا ئیستفاده له لی بکهن له بواری مه جال کار و ئختساسی و دویزه و که فتن له واسته یا محسویه و منسویه که حق ئه و خه ریجه وشه هاده گه گومه و ئه کاد وله ده یشت لایه ن خزمه ت ئه مینی .

وه له شکر کردن دهر چگه یل

کول سوهو

خەمووکی (کەئابە) و نەوین ھووشیاری دەروینی لە کوومەلگا

کازم زرار

یەکیگ لەو نەخۆشەییەیل دەروینیە ک زوورم تاکەیل کوومەلگا روی وەروی بوونەو مەردمان فرەگیش نامادەیی دیرن ئەرا تویشبوینیان خەمووکی یا (کەئابە)س. یەیش وە گوورەئ گۆیرانکاری کوومەلگایەیل و ئەو باروومزەعیلە ک مەردم وەپیا گۆزەر کەن و لە کوومەلگایەیل ئەرا کوومەلگایگ تر نسەئ تویشەتەیل وەئ نەخۆشەییە جیاوازه. خەمووکی، یەکیگە لەو نەخۆشەییەیل ک چارەسەری وە دەواو دەرمان ناسان نیەو لە نیشانەیل ئی نەخۆشەییە لەروی ئەندامیەو لە دەسداین ئارەزوو ئەرا خواردن و سەرژان و بیتاقەتی لەلەش و کەمەوویین و لە دەسداین ئارەزووئەیل چنسی و کەمەوویین کیش یا وەزن لەش و دلەرپە، وەئ ئەویشا لەروی دەروینیەو نیشانەیل تویشبوین وەئ نەخۆشەییە خوئی لەتیکچگن مەیل دوینیگەو جویر ھسکردن وە بیزاری و ناارامی و ئەرفکردن و بیتوانایی فرەو دەسکردن وە تەنیایی و رەشبینی یا تەشانوم و فرەجاریش تویشبوئیەیل ئی نەخۆشەییە دەس کەنەگیرستن و خوئیان دویر گرن لە گشت چالاکییەیل کوومەلایەتی، لە ھەمان وەخت وە سەبەب رەشبینی یا تەشانومەو فرەیش حەز کەیک لەیاخیبوین و گویرانکاری ئاشکرایگیش لە رەفتاری رویدەیک ک وە شیوئی خراویگ کاریگەری خراویگ دیریگ لە بان خوئی و کەسەیل دەورەری. یەکیگ لە لایەنەیل ترسناک تویشبوین وەئ نەخۆشەییە وە تاییبەت لە ناو ئەو کوومەلگایەیل ک رووشنھویری دەروینی وە شیوئی خواستیگ وەرفراوان نەوگ ئەوسە ک فرەجار کیشەئ کوومەلایەتی لەل کەفتەسەو، ئەجائ ئەگەر ھات و تویشبوین وەئ نەخۆشەییە ئەرا ماوئی وەختییگیش بووگ. ئەرا نموونە ئەو خەمووکی یا کەئابە ک ژن تویشی تیەیک وەرچە منال ھاوردن یا لە شوون

منال ھاوردن لەیوا لەئ کەیک ھس وە بیزاری و کەمەوویین حەز جنسی بکەیک و دی لەئ باروومزەعیلە پیاوگە لەیوا ھس کەیک ک ژنەگەئ مەیلی ئەرای نەمەندگەو خوئی نیەتوایگ، دی ئەوسە ناخوئی دەوس بووگ لە ناوینیان و شایەت ھویر لە خوازین ژن دویم بکەیک. یا ئەو نەخۆشەیی ک تویش فرەیک لە جاپەل جوانەیل بووگەو وە سەبەب و جووود بووشایی یا فراغ فرەیک لە ژانیان و نەوین ھەل یا فرسەت کارکردن و کەم تواناییان لە دەوسکردن ژیان ھاوسەرگری خەیکەیانە ناوگیژاوسەختیگ وە سەبەب نەوین زانیاری و رووشنھویری دەروینی ئەو کەسەئ نیەزانیگ چەوسەری ھاتگە. بیجگە ئەیانەیش تاک دوچار خەمووکی یا کەئابەتیەیک وە سەبەب روی وەروی بوینەوئی ھەلوئیست یا مەوقف ناخویشیگ یا رویدان کارساتیگ لە ژانی ک نیەتوئیەنیگ وەرگەئ بگریگ. زانست سەردەم

دکتۆرەیل دەروینی ھویر لە چارەسەریگ گونجیگ کەن ئەرا ئی نەخۆشەییە، ئەویش یا لەریگەئ چارەسەر وەدەواو دەرمان یا پشت بەسن وەچارەسەر کردن دەروینی، یەیش چارەسەر کوومەلایەتی و چارەسەر وەجەم وەخوئیەو دوینیگ، چوینکە ھووکار دەروینی لایەن وەختی و فسیؤلۆجی و دەروینی گریگە خوئی وەئ کیشمەکیش و پەشیوی و قەیریگ لەنەریتەیل خراو و لە ھووکارەیل کوومەلایەتییش ژینگەئ پیس و ناتەندروس و کیشەئ خیزان و چشتەیل تر. لەوەر ئەو بەیەسە وە خاتر ئی نەخۆشەییە ئەھەمییەت بدریەیکە بنەمایەیل دەوس دەروینی لەلایەن تاکەیلەو لەریگەئ دەولەمەنکردن کوومەلگا وە ھووشیاری دەروینی و پەخشەوکردن زانیاری خواست دەروینی لەریگەئ رەسانن یا ئەلام و بەرنامەئ خوئندن و پەرورەدی خیزانەو.

دەروینمان چوین وەرگەئ زولم بگریگ؟

ئاشتە شاھباز

یەکیگ لە زولمەیل دەروینی، ک نارسە و خو کە فیگە وەر دەروینمان و نارسە تمان کەیک، ئەو کیشەیلەسە ک لە دەورەرمان رویدەن، فرەجاریش زیاتر زەرەد وەپیمان رەسن، وەتاییبەت ئەو کیشەیلە ک دریزوختەرن یاگەر تاماویگ ھەر لەیوا وەئ چارەسەر مینن و ئادەمیزاد ناچار کەن تا ماویگ تویش دلەرپاوەکی و ترس فرەجوور بایگ، وەئ سەبەبیشە جوورەژانیگ لە ژیان رووژانەمان دەوس کەیک و سەقامگیری باروومزەگە لەناو بەیک، ئەیە بیجگە ئەو کە کاریگەری ئەئە نجامداین کار رووژانە دەوس کەیک.

وہل ئەویشا ئەو کەسەیلە ک ژانیان لەبان کار رووژانەس، ئەو بیگومان ژیان خیزانیگ کە فیگە ژیر فشار ئابووری و لەئ لایەنیشە وەکیشە دەوس کەیک. قەیریگ لەو کیشەیلەسە وەئ نیشانداین تون و تیژی لەلایەن باوگە و دەرهق وە منالەیلی یا وەرمانوەر خیزانەگەئ وە تاییبەت وەرمانوەر ژنەگەئ ئەگەر ھات و پیاوگە کەسیگ تونەرەو بوی یا ھالەت دەمارگیری (تەصب) داشت و خاس ھویرەو نەکرد و رووژانە ھەر خەریک مرفاھەو قالەقال بوی، ئەو بیگومان زەحمەتە ئازار لەئ نەکە فیگە وەو غەدر و زولم نەکەیک، وەئ ئەویشا ئەقلیەت پیاسالاری تا نیسە ھەر مەندگەو نوگیری لەئ نایە کسان و نا ئانسائیەت نە کریاگەو ھەر وە ئانسائی تەماشا کریاگە.

دیمەن پیایگەیل ریشچەرمگ و ژنەیل کە یوانوو بان جادەیل وەسەپەب بیکەسی و نەوین چەو دیری کردنیان ک وە داخە وە خەریک سوالکردن و دیمەن منالەیل جفارە فرووش و منالەیل کارکەر لە شوونەیل نە گونجیگ و دویر لەسایەئ باوگ یا کەس نزیگ، وەئ ناوچەیل پیسە سازی و دیمەن ئەو ژنەیلە ک شەو کبان زوی روی کەنە بازەیل ئەرا دەرکردن خەرجی رووژانەئ خیزانیان و بیجگە ئەوانە ک نەخوئی دەروینی دیرن و چەنەھا ھالەت تر وژدان تەزن و چەو مری نە کریاگ گشت ئەیانە زولمیگ ئاشکراو دیارن.

بیجگە ئەو کیشەیلە ک باسیان کردیم، لەورانوەر ئەویش ئەگەر کیشەئ دەروینییش بووگ ئەو بیگومان بارەگە قورستەو کەیک، ئەجائ وەئ خاترە بایە سەببەئ نگی نیشان نەییەم و ناچار بویم نەتوئیە نیم دەنگ بەرزەو نەکەیم، چوینکە ئەو بیدەنگیە بووگە مایەئ ئازار و نارسەتی دەروینمان.

ژیان ئەو سەدیارە و ئومیدییش پەلە کیشمان کەیک، وەئ وەرەو چ ئاراستەیک؟

لەئ باروومزەگە ئیمەئ ئادەمیزاد شەکەت کەیک، ئەگەر ھاوسووزی و ھاویشی خوئی و ناخوئیەیل ژیان و دلنایی نەوگ بیگومان زەحمەتە دەروینمان وەرگە بگریگ.

ئایا پایه‌ی کورد له قوناغ دویای هه‌لوژاردن ئاینده‌ی عیراق چوین بووگ؟

جووتیار هازم

و غاز و پشمه‌رگه و ناوچه‌یل کیشه‌دار و داوریگ له‌هه‌ریمهتد هه‌ر وه‌بی چاره‌سه‌ر مه‌ندنه‌سه‌وه. ئمجا ئایا وه به‌کلیستی و به‌ک ده‌نگی و به‌ک هه‌لوپستی له‌ماوه‌ی چوار سال گوزه‌یشت تا ئیسه ئه‌گه‌ر نه‌تویه‌نستویم ئه‌و کیشه‌یله به‌کلاوه بکه‌یم، ئایا ئیسه‌ خالمان چوین بووگ ئه‌گه‌ر ئی جاره وه فرهلستی به‌شدارى له‌هه‌لوژاردنه‌یل په‌رله‌مان عیراق بکه‌یم؟ ئایا بایه‌سه‌ پایه‌مان له به‌غدا چوین بووگ؟ له‌وه‌ر ئه‌وه‌ بایه‌سه‌ هیز ولایه‌نه‌یل سیاسى کوردستان ته‌ماشای دویر بکه‌ن و هه‌ر هیز ولایه‌نیک له‌لای خوه‌یه‌وه هه‌ول خوه‌ی به‌یگ ئه‌را ئه‌وه‌ ک ملله‌ت کوردمان به‌گه‌رتگ بووگ تا هه‌قه‌یلمان له‌ده‌س نه‌یه‌یم.

چوینکه ئه‌وان له عیراق زوورمه‌نه‌ن. یه‌یش له‌وه‌ختیک له قوناغ ئیسه ئیمه‌ی کورد لیست دویمه‌ن له ئه‌نجوومه‌ن نوینه‌ره‌یل عیراق و چه‌نه‌ها پۆست گه‌ورای سه‌روه‌ری دیریم. یه‌یش بیجگه ئه‌وه‌ک چه‌نه‌ها ده‌سکه‌فتیش داشتمه‌نه، وه‌لی ئه‌وه‌سه‌ نژیکه‌ی چوار ساله چه‌نه‌ها کیشه‌ی وه‌ک (بودجه) یا میزانیه و قانون نه‌ف

له هه‌مان وه‌خت وه‌ل ئه‌وه‌پشا قه‌یریگ له‌ولته‌یل ده‌وره‌رمان هه‌ول ئه‌وه‌ ده‌ن عه‌ره‌به‌یل سونی ئه‌و پۆسته وه‌ریگرن، یه‌یش وه‌ مه‌به‌س برده‌نه‌وه‌ی عیراق ئه‌را ناو جه‌هان عه‌ره‌بی و ئسلامی و ده‌ور کوردیش له‌ناوچه‌گه‌ گزه‌و بکه‌ن. له‌باوه‌ت پۆست سه‌رۆک وه‌زیره‌یلش ئه‌وه ئاشکراس ک ئه‌و پۆسته ئه‌را شیعه‌سه،

له‌ده‌سه‌ده‌یم ک موهمترینان له‌ده‌سداین پۆست سه‌رۆک کۆماره ، ک ئه‌گه‌ر بایگ و ئیمه وه فرهلستی به‌شدارى بکه‌یم شایه‌ت ئی جاره ئه‌و پۆسته له‌ده‌س به‌یم و بووگه به‌ش عه‌ره‌ب سونی، چوینکه له‌ی هه‌لوژاردنه عه‌ره‌به‌یل سونی وه‌شیوه‌یگ فراوانتر له ئه‌وسا و له‌هه‌مان وه‌خت وه‌ هاویه‌یمانه‌یتیک گه‌وراته‌وه به‌شدارى کهن،

نسه‌ی ده‌نگه‌ره‌یل زیاتر بکه‌یگ، وه‌لی له وه‌رانوهر ئه‌وه‌یش و له‌لایگ تره‌وه وه وجود فرهلستی ئه‌وه‌سه‌ک هه‌ر لیستیگ وه ئاره‌زوو خوه‌ی به‌رنامه‌ دانیه‌گ و سیاسه‌ت که‌یگ و له‌هه‌مان وه‌خت وه‌ئازادی توپه‌نیک هاویه‌یمانه‌یتی وه‌ل لایه‌نه‌یل ترا بکه‌یگ ک یه‌یش بووگه سه‌به‌ب فه‌وتیان ده‌نگ کورد و دوایخیش چه‌ن پۆست گرنگ یا موهمیک

شیواز خودئاماده‌کردن کورد ئه‌را به‌شداریکردنی له هه‌لوژاردن و جوور سستم هه‌لوژاردن و نسه‌ی ده‌نگه‌ره‌یل و شیوه‌ی هاویه‌یمانه‌ته‌گه‌یان، گشت ئه‌یانه پایه‌ی کورد له قوناغ ئاینده دیاری کهن. ماوه‌یگه‌ را و ئه‌رای چوین جیاواز له‌بان شیواز به‌شداریکردن کورد له هه‌لوژاردنه‌یل عیراق له ناوینی به‌کلیستی و فرهلستی و دوایخیش به‌ک هه‌لوپستی له‌لایه‌ن رووشنه‌ویره‌یل و سیاسیه‌یل کورده‌وه‌ ها له وجود. که‌سه‌یگ له‌یوا وه‌خاس زانه‌ی ک کورد وه فرهلستی له هه‌لوژاردنه‌یل به‌شدارى بکه‌یگ، وه‌لی له‌یوا دیاره هویج وه‌ختیک فرهلستی نه‌تویه‌نیک زامن به‌ک هه‌لوپستی بکه‌یگ ته‌نیا وه به‌کلیستی نه‌وگ، راسه له‌لایگه‌وه شایه‌ت فرهلستی

رووژنامه نويس له ناوونى زوان ره سانن و زوان بازار

فارس نه ورؤلە

وه سه بهب نه داگیرکاریهیل جوگرافی و سیاسی و فکری و ئابووری و کوومه لایه تیه ک له لایهن داگیرکاریهیله وه چه سپیا بان کوردستان، کوومه لگای ئیمه ههر دیارده یگ یا ههر فکری تازه یگ و مرگرتویگ تا راده یگ و هک زیاده روی و تونر هوی و ناسروشتی و هر یگرنگه و هاورد هسه ی ک وهل کوومه لگای کورده واریا وه بی هساو کردن ئهرا بارووه زع سیاسی و کوومه لایه تیه و ئابووری تواستگه کاریگ نامهننتقی بکه یگ وه بی ئه وه هک هساو ئهرا بارووه زع دهر وینی و قوناغه میژوویی یا تاریخیه گی کوومه لگای کوردستان بکه یگ.

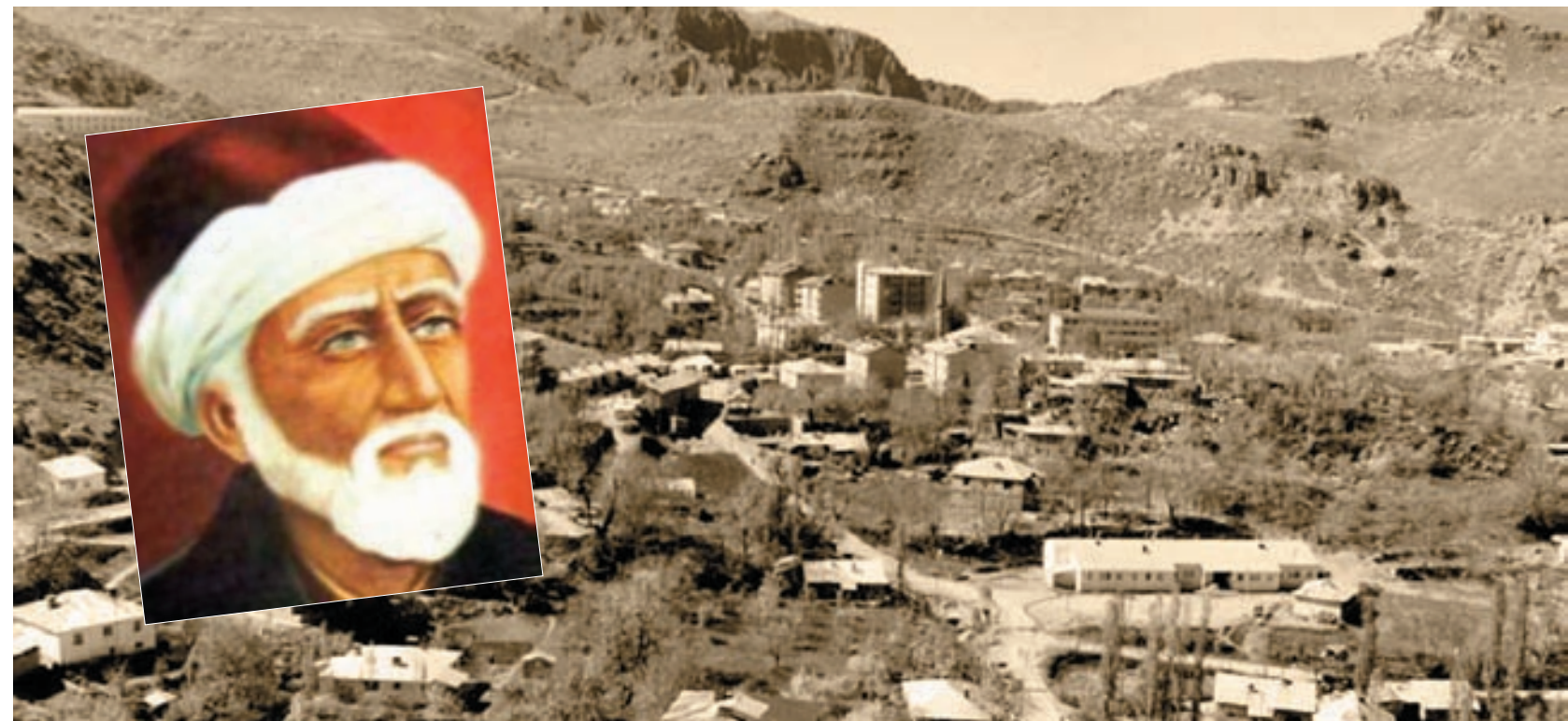
ئهو قوناغه ک مؤدیل مارکسیزم بوی، له کوردستان وه تونی فره یگه وه و هر گریا و تواست گشت چشتیگ له ایرا بچه سپنیگ له روی فکری و کوومه لایه تیه وه تا له یوا لهل هات بویگه نوکتته و ، وتیان له سو فیت واران بواریگ له ایرا چه تر ههلدن و ، وه بی وجود کارخانه ی پیشه سازی یا سه نعه تی و برین ئهو قوناغه ک مارکس ئشارهت وه بی کردگه تواسیان کوومه لگای ئیمه و ده خیال بکه نه سو شیا لیست عیار (24)، یه یش بویه سه بهب ئه وه ک جمو جویل سیاسی کوردی بکه فیه گه چه نه ها غه لهت فکری و سیاسی وه، له و ده خت و سه رده میسه ک ئسلام و هک سیاست هاته مهیدانه گه وه ناسروشتی ئهو په یامه و هر گریا و له یوا لهل هاتگه کیسه له مه سه له یل روو حییش دروس بکه یگ، ئیسه یش سه ردهم دیموکراتیه و که سه یلیگ وه ناو مه ده نه یهت و رووشنه ویرییه وه توان حکومهت کوردستان و کوومه لگای کوردی و هک سوید هه لسو و که هفت بکه یگ و هساو ئه وه نیه که ن ئهو پرسیاره له کوومه لگای سویدی کریه یگ ئهرا حکومهت سویدی جیاوازه له و پرسیاره ک له کوومه لگای کوردستان له حکومهت ههریم کریه یگ، جوینکه ئیمه قوناغ زرگاری نیشتمانی نه ورپهنه و نیه زانیم سه ره له داین ههر جمو جویلیگ سروشتی وهل بارووه زع ئابووری و کوومه لایه تیه و فره ره نگیا هاووه خته،

جوینکه بارووه زع و شیوه ی ئهو ولاته ئامانجه یل ئهو جمو جویله یا ئهو دیارده دیاری که یگ، ئه گه ریش وه چه واشه ی ئی بارووه زع بووگ و هک منالیگ سه قهت له دایگ بووگ.

ئهو هک ئیسه بازاری گه رمه و سه و باس فره یگ له بانی کریه یگ رووژنامه گه ری و نازادی رووژنامه گه ری، وه داخه وه ئی و مرگرتیمه وه بی ئه وه ک بچیمه دو یاوه ئهرا سروشت کوومه لگای کوردستان و ههر له خوه مانه وه مه شق ئی نازادیه که یمن،

یه یش له و ده ختیگ وه بهر وارد یا مقارنه وهل ولاته یل ناوچه گه و عومر حکومهت کوردستان نازادیگ ته و او رووژنامه گه ری کریه یگه دی و ره سپه سه ئهو راده ک مهرز نازادیه یلیش بشکنن و بویه سه سه نکه ریگ ک تا رادیگ له بهر ژه مندی ناحه زه یل کوردستان بووگ، له و ده ختیگ وه ناو نازادی رووژنامه نو یسه وه سو و کایه تی وه تاریخ کورد و سه رکرده یل کریه یگ وه بی ئه وه ک بزانی له زه رده خوه یانه، دی ئه وه هه در تاریخ کورد بویه وه قوناغه گوزر بکه یم. ئه گه ر ته ماشای ههر فکریه یگ یا ههر ئبدا عیگ بکه یم گشتی بهرنامه و پرؤگرام خوه دی ریگ، ئهرا نمونه و ده ختی دکتوریگ ده رما ئهرا نه خوه شیگ نو یسیگ رینمای بی ده یگه بی، یا ههر جهازیگ کاره بی بی دروس کریه یگ که ته لؤک ها وه لیا، ئمجا ئه گه ر با یگ و، و ده چه واشه ی ئهو که ته لؤکه و هکاری باریم ئه نجام خرا و لهل که فیه گه وه. وه هه مان شیوه کار رووژنامه گه ری بنه ما و ئه خلاق خوه دی ریگ و لاداین له و بنه ما و ئه خلاقیه نه خوه شییه یل کوومه لگا کوشنده تر که یگ، جوینکه ئه رک رووژنامه نو یسی په یل ناوونى حکومهت و مه ردمه و بی گومان مه ردم له و نه خوه شییه یل کوومه لایه تی و سیاسییه ناگاداره و که یگ، له هه مان و ده خت گشت مهیدانیگ زوان تایبهت خوه دی ریگ، ره سانن یا ئعلام و رووژنامه گه ری تایبهت مه ندی خوه دی ریگ، مه عنای ئه وه سه زوان ره سانن و رووژنامه گه ری جیاوازه له زوان بازار، ئه رک رووژنامه گه ری ئه وه سه ئی زوانه ئالشت بکه یگ ئهرا زوانیگ جوان و پر خوه شه ویسی و پر قیمهت، وهل و ده داخه وه ماوه یگه فه یریگ رووژنامه ی وه ناو ئه هلی و، وه ره قتا ر لایه ندار سه یل ناشرینیگ و هرا نوهر گه رامت یه کتری و هکار تیهرن و پیستر له زوان بازار، ک یه یش له یوا که یگ خوه نه وار رووژنامه عاجز بکه یگ و کار رووژنامه گه ری کوردی سووک بکه یگ. له ایرا بایه سه سه ندیکا یا نقابه ی رووژنامه نو یسه یل مه رزیگ ئهرا ئهو هه لسو که هفت و ره قتا ر ناپه سه نه دابنه یگ و نه یلیگ ده رد کوشنده بره سپه گه گیان نه وه یل ناپنده.

**ئه رک رووژنامه نو یسی
په یل ناوونى حکومهت
و مه ردمه و بی گومان
مه ردم له و نه خوه شییه یل
کوومه لایه تی و سیاسییه
ناگاداره و که یگ،
له هه مان و ده خت گشت
مهیدانیگ زوان تایبهت
خوه دی ریگ، ره سانن
یا ئعلام و رووژنامه گه ری
تایبهت مه ندی خوه دی
دی ریگ، مه عنای
ئه وه سه زوان ره سانن
و رووژنامه گه ری جیاوازه له
زوان بازار**

میر عزه دین و میرنشینی ههکاری

ئاراس سماقۆله

ههکاری ناوچهی سهختیگه و ریگه بان تی تهنگه وهریگ دیریگ ، كهفتگه سه ناو زنجیره جهوول سهختیگ و كهفیگه ناونی ههردوگ ههریم ئهرمینیا ونازهربا یجان ، نیسه كهفتگه سه باشوور رووژه لات كوردستان تورکیا ورووژئاوای نازهربا یجان . میرنشینی ههکاری له كووتایهیل سهردهم عهباسی ناوبانگ داشتگه و روی وهروی نه عهروه تهیل مه غوول بویه سه وهو تویه نستگه مقهیه تی له سهروه خوویی خوهی بکه یگ ، یهیش چووگه وه ئهرا ئی هووکاره یله :-

1- دگان وهپینان تهیموورلنگ وه عزه دین

و ناودهرکردنی وهپادشای گشتی كوردستان و پلهوپایه و گهورایی میر ههکاری نیشاندا ك له ناوچه یلی تویه نستگه مقهیه تی له سهروهی قهلاو شار وشاروچهیل

بکه یگ.

2- بتهوی په یوهندی وهل تهیموورلنگا نیشانده یگ، ك هه رچه نی تهیموورلنگ ناوچه گه وهه یز داگیر کردویگ، وهل تواسگه مقهیه تی له بارووه زع ههکاری بکه یگ.

3- ستراتیجیهت ناوچه گه دهوور گرنگ یا موهمیگ داشتگه تا تهیموورلنگ له نه عه رته یلی ناشتی دروس بکه یگ له هه کاری، چوینکه کیشمه کیش سهختی وهل هه کاریه یلا و سهرکو تکر دنیان له یوا کردیاگ كوردستان بووگه وهریه سیگ ئهرا خواسته ییل له ناونی ئیران له لایگ و عوسمانی و قهره قۆینلۆ و مه مالیك له لایگ تره وه.

4- تهیموورلنگ مه ترسی داشتگه له هیز قهره قۆینلۆ، لهوهر ئه وه هه وچه وه ئه وه داشتگه له هه کاری نارامی په یا بکه یگ تا له ههریم كوردستان له دیاربه كر سهنگه ریگ داشتووگ و ئسراحت له تی بکه یگ. سال (1394 ز) له وهختیگ تهیموورلنگ هاته وه ئهرا خاك خوهی، قهره یوسف نه عه رته ئهرا ئه رگیش برد، عزه دین شیر لهوهر ئه وه ك په یوهندی وهل تهیموورلنگا خاس بویه، وه قهرمان ئه و کریاسه قهرمانه وای (وان) و دهووروی و ناوچه گه وهپی سپاریاگه. تهیموورلنگ تا مردن، قهره یوسف له كوردستان کرده دهیشت و عزه دین شیر وهبی هویچ گرفتگ دسلات داشت له بان گشت ناوچه ی هه کاری، وهل وه مردن تهیموورلنگ نه وویلی نه تویه نستن مقهیه تی له ستوور دسلاتیان بکه ن، ئه وه بوی قهره یوسف له سال (1404 ز) له شام هاته وهو نه عه رته کرده بان (میر عزه دین) و (وان) داگیر کرد و ناوچه گه ییش كهفته وهر تالان قهره قۆینلۆهیل، وهل ئه وه ییش قهره یوسف نه عه رته ییش کرده بان ناوچه ی (هه کاری)، وهل نه تویه نست له ناویان بویه گ، لهوهر ئه وه میر عزه دین له بان ههریمه یلی مهنده وهو ژیر وه ژیر په یوهندی وهل تهیمووریه یلا داشتگه، میر عزه دین و ههردوگ كوره گه ی له له شکر جخایه تهیل به شداری کردنه و، وه سه رنه كهفتن میرزا ئه بوویه كر و گرتن ته وریز له لایه ن قهره یوسف، ئمجا میر عزه دین دسلاتی له بان ناوچه گه مهنده و تویه نست مقهیه تی له په یوهندی دووسانه ی خوهی بکه یگ وهل قهره یوسف، یهیش وه کرده وه رهنگه ودا، ئمجا له سال (1408 ز) عه لائوگله وه لی كور سولتان ئه حمه د له لای باوگی درجوی و چویه هه کاری و میر عزه دین شیر پیشوازی له لی کرد و 2 مانگ له لای مهنده وه، دویاخر

قهره یوسف نامه یگ ئه رای کلکرد ئهرا ئه وهك ده لالت ئه و شازاده نه یه یگ، وه ی جووره میر عزه دین مهنده وه ی ئه و شازاده له لای وه بهر ژه وهندی نه زانست و نازادی کرد و ئی رویداگیشه ئه یانه ده رچه یگ:

1- میر عزه دین پیاویگ ناشتیخوازیش بویه وهگشتی و تواسگه په یوهندی دووسانه وهل هیزه ییل تر كوردستان و دهووروا داشتووگ. 2- سنوور دسلات میرنشینی هه کاری شوونه ییل وهر فراوانیگ گرتگه سه وه. 3- په یوهندی میر عزه دین له و وهخته په یوهندیگ دووسانه بوی، ئمجا قهره یوسف ك له ناوچه گه دسلات داشتگه وهك میرنشین مامله وهل هه کاریا کردگه.

وهل گشت ئه یانه ییش میر عزه دین مقهیه تی له هاوسه نگی ئه و کیشمه کیشیه یله کردگه، له سال (1409 ز) قهره یوسف خوهی ئهرا په لاماردین (شیخ ئه راهیم شیروان شا) ناماده گردگه، وهل هه ول دبلۆماسی میر عزه دین له یوا کرد ناوچه گه نارامه و بووگ و نه یلیگ جهنگ روی بیه یگ و ههردوگلا ناسه یه كه وهو ناشتیانه و کردگه، میر عزه دین یه کیگه له كه سایه ته ییل سیاسه تمه دار ناسریاگ سه ده ی 10 ی زایینی كوردستان، چوینکه له کیشمه کیش سهخت ناوچه گه و كوردستان دهوور خاسیگ داشتگه و تویه نستگه مقهیه تی میرنشینه گه ی بکه یگ و مامله وهل گشت ئه و هیزه یلا بکه یگ. ئمجا له شوون مردن قهره یوسف كوره یلی كهفته نه کیشمه کیش ناوخواهی، لهوهر ئه وه شارۆخ له سال (1421 ز) دسلات گرتنه بان ته وریز و كوره ییل قهره یوسف ده رکرد، دویا ی ئه وه ییش میر عزه دین په یوهندی وهل شارۆخا دروس کرد و شاروخیش تاریخ میر عزه دین وه (پاشای گه ورا) کرد و له ناوچه ییل ژیر دسلات خوهی دگان وه دسلات میر عزه دین ناگه.

له سال (1421 ز) میر عزه دین شیر كووچ ئاخیرین كه یگ و (میر محمه د) كوری شوونی گرتگه ئه مجا له بان مردن میر عزه دین قهریگ هویر ورا ههس:

له نوسخه ی عوسمانی ئشارهت وه ئه وه کریاگه وه سه بهب توویه وه کوشیاویگ. له لایگ تریشه وه ئویشن ك گویا له سال (1425 ز) ئه سه كنده ر، میر عزه دین گرتگه و

كوشتگه سه ی، وهل سه رچه وه ییل ئه رمه نی باس له وه نه کردنه ك له نه عه رته ی ئه سه كنده ر ئهرا بان هه کاری میر عزه دین کوشیاویگ، (زرار سدقی) له یه كه وده ر له یواسه له لای ك میر عزه دین له سال (822 ك - 1419 ز) كووچ ئاخیرین کردگه، یهیش ئسپات ئه وه كه یگ ك میر عزه دین وهرچه نه عه رته ی ئه سه كنده ر مردویگ. ئه وهك راس و دروس بووگ ئه وه سه ك دویای ئه وهك له سال (826 ك - 1422 ز) ئه سه كنده ر روی له كوردستان کرد ئهرا هه قسه ندن یا ئنتقام له وانه ك چینه سه ژیر دسلات شارۆخ. ئه سه كنده ر دویای كوشتن میر شه مسه دین به دلیسی روی کردگه سه ناوچه ی (وان)، دویای ئه وه ییش دهوور سولتان ئه حمه د داگه له ورا، وهل نه تویه نستگه داگیری بکه یگ، ئمجا له و وهخته میر محمه د عزه دین له لایه ن ئه سه كنده ر دیوانه ده رمانخوارد کریه یگ و کوشیه یگ، وهو مه عنا ك كور میر عزه دین له لایه ن ئه سه كنده ره وه کوشیه یگ نه ك میر عزه دین.

ئه سه كنده ر بنه ماله ی هه کاری له ناوبرد و، ههر لهوهر ئه وه ییش وه زحمهت زانیاری یا مه علوومات له باوهت میره ییل بنه ماله گه ده سه كه فیگ، وهل وهل ئه وه ییش له شوون کیشمه کیش ئه سه كنده ر و (میر پیر به گ) له لی هه لسیگ و دهس گرگه بان ناوچه ی (وان) و قه لای (نختیمار) و، یهیش ئسپات ئه وه كه یگ ك دویای نه عه رته ی ئه سه كنده ر بنه ماله ی هه کاری تویه نستنه دسلات بگرنه بان ناوچه گه و حوكم رانی ناوچه گه بکه ن و ریگه نه یه نه دوشمنه ییل و داگیر كهره ییل بانه ناو خاك و میرنشینه گه یان، وهل ئه وه ییش فره یگ له نه وه ییل میر عزه دین لهوهر خاتر میرنشینه گه یان گیان خوه یان کردنه سه قوربانی و، وه رگری فره یگ کردنه له و میرنشین هه کاریه، وه گووره ی به لگه نامه ییل و ئه و سه رچه وه ییل ك هاتگه سه دهس ئاخیرین میرنشینی هه کاری ك ناوی بریاس (زاهر به گ كور میر عزه دین كور ئه سه ده دین) بویه، ئی زاهره له سال (900 ك - 1494 ز) دسلات ودرگرتگه، ئه و سه رده میسه هاووهخت بویه وهل (شا ئسماعیل سه فه و) و به لگه نامه یلیش ته نیا ههر ئه وه نه باس کردنه.

هۆخشتهر (کیاکسار) گهورا پاشای ماد ۶۵۲ - ۵۸۵ و.ز

هېرۆدۆت تاریخنویس گهورای یونانی، ناو ئی پاشا وه (کیاکسار)

بردگه وه کتاو (ببستوین داریوش یه کم) یش وه (هۆخشتهر)

ناسریاگه، هۆخشتهر یه کیگ له پاشایهیل نازاو هه لکه فتگ

و که موبینه بویه له تاریخ، وه ختیگ هۆخشتهر هاته بان ته خت

دهسلات، بارووه زع ماد ترسناک و خراو بوی وه دور پاشایش کزه

بوی، وه ئی خودی تواس وه رج له وهک بکه فیکه دیر، خاسسازی له

له شکره گه ی بکه یگ،

له شکره گه ی کلکرده دویاوه ئەرا ئەوهک نەعرته بکه نه بان ئاشوورا و کاوی بکه ن، له ی کاریشه مادیل ومردهوام خوسه یان هاتگه له ئاشووریهیل ک چوین رهفتار وه لیانا کردنه، یه یش خودشی داسه ملله تهیل ژیردهسه و رزگار یوینیان له ئاشووریهیل، به لکه یش ئەرا ئەوهک نهینهوا دوجار چواردهوری دریاگه له تهورات باس کریاگه .

له کتاو (ناحوم) ، چاپ دویم، ئی جووره باسیگ کریاس ک گوايه خوداوه ند گهورای ئسرائیل جاریگتر نەعرته کردگه سه بان (ئیشان) و تالانیکردگه و گهورایهیلیان له خوین فرمز کردگه، مهردهیل جهنگیش جنگهیلیان له خوین فرمز بوی و (گالیسکهیل) یش وه رووژ ناماده کردیان و نهیزه و شمیریان له کار بوی و دهرهزی شارهیل واز کریاویین و ههرجی قهسر و بالهخانه یله رمیاوین و نهینهوا بویه دهریاچه یگ ئاویگ و مهردمهگه ی هه یواین و ههرجی هاوار کردیان کسه و هپیان نه رهسی، پهلاماردهریل روی کردنه گشتلایگ و ههر نەعرته کردیان و تالان جهمه و کردیان ئەرا ئەوهک وهههر جووریگ بووگ چشتهیل له ئالتوین دروسکریاگ و چشت قیমে تدار چهپا و بکه ن، ئمجا ئەو وهخته نهینهوا چوول و کاو لکریاگ و بوی و مالیگ له تی وه ساق نه مه ندویگ. ئمجا له وهخته (کیمیرهیل) ک

وههیزبوین و سه روسیمایان گشتی ههر تووز بوی، کهفتنه ری و مروه شار خوینرشیاگ، ئەیه له وه ختیگ بوی شماری کوشیاگهیل گشت شوونیگ پره و کردوین و ههر له ومه ره یش نەعرته ی ئەوان هویچ دهوریگ نه یاشت.

دهنگ قه مچی و تویره یی ئەسه پدارهیل به رزه بویاگ و سوارهیل نەعرته کردیان و شمیره یلیان بریقە ی هاتیگ و نهیزه یلیان جریوه دیاگ و زهخم دار و کوشیاگه یلیش ئەوه نه فره بوین لاشه یلیان کووتایی وه پی نه هات و کهفتوینه بان یه کتری. ئەو دیمه نه (یه هوه) ئاگادار کرد و وت: من دوشمن تنم و سه رسه ختییه یل له وه رده م ملله ت خه مه دهیشت و بایه سه رویتده و بکه م و له ولات رسوا د بکه م.

له شکر ماد وه توانای خودی ومروه نوا چی و نزیکه و بوی و خه ریک بوی پایتهخت ده ولت گهورای ئاشوور بکه فیک، ئمجا له وهخته هه وال کوتوپریگ هات و نەعرته ی سکایهیل له نازه ربایجان و شوونهیل هاوساوه ره سیه پاشا. وه ختیگ ته ماشا کرد چار نیه و ته نیا ئەوه نه وگ واز له دهورداین نهینهوا باریگ و بچووگه وه ئەرا مقه یه تیگردن ولات خودی ، ئەوه بوی وه له شکره گه یه وه روی کرده دوشمن و له نزیگ دهریاچه ی ئورمیه روی وه روی سکایهیل بوی و شکه ست خوارد له جهنگ و ناچار بوی وه مه رج هیل قورس ئەوان رازی بووگ.

هېرۆدۆت ئویشیگ: له شوون ئەو داگیرکردن سکایه یله، که سیگ تر نهوی بتویه نیگ سکایه یل بکه یگه ژیر دهسلاتیه وه، نەعرته ی ئەوانه وهگشتی له باکوور خوه رئاوی ئیرانه وه تا باشوور و مهمله کهت (وان) و (کا پادۆکیا) دریزه و بوی و تالانیان کردن تا ره سیه ده وره مر دهریای خوه رئاوی دهریای چه رمگ و ره سینه ههر شوونیگ چه پایوی کردیان و مه ردمه گه ی کوشتیان.

پاشای مسر (بسماتیک) ک ولات شام داگیر کرد، وه ختیگ هه وال نەعرته ی سکایهیل هات، هه له په له گله و خوارد و دیاری فره یگ کلکرد ئەرا سه رکرده ی سکایهیل و سه ردیه و کرد له چگنی ئەرا مسر، ئمجا نەعرته ی سکایهیل ئەرا به رزایه یل ئیران کسه نه زانسته گه له چه شوونیگه وه بویه، له ی باوته وه هېرۆدۆت ئویشیگ: کیمیره یل چینه سه ناسیای خوه رئاوا، به عزیگ له سه رچه وه یلیش ئویشن: گوایا ئاشوور له لایه ن کیمیره یل و مادده یله وه مه یدان جهنگی تهنگه و بویه. ئمجا له ایرا له یوا دیاره په خشه و بوین سکای و ه ناسیای خوه رئاوا یا جاریگتر بویه سه شوون نه وه یل ناریاپی، نەعرته ی سکایهیل ئەرا بان ولات ماد و ناسیای بو یچگ ساله یلیگ دریزه داشتگه و تهورات وه جوانی ئشارهت وه پی کردگه، ک سکایه یل چوین ترسیگ له وه نەعرته وه په لاماردا یین و کوشتن و برین رووژانه له ناو مه ردم په خشه و کردنه. وه قسه ی (هېرۆدۆت) مه ندنه وه ی سکایهیل له ئیران (۲۸) سال دریزه کیشاگه و له و ماوه یشه وه زوور باج له مه ردم ناوچه گه سه ندنه، تا دویاخه هۆخشتهر (کیاکسار) پاشای مادده یل میوانداری کو (بارتاتوا) کردگه ک گهورای سکایه یل بویه وه ل گشت گه ورا یه یل تر له شکر سکای، ئمجا له شوون خواردن و سه رخوه شکر دنیا ن کوشتیان کوشته گه، له شوون ئەوه یش پادشای (ماد) جهنگ وه ل سکایه یلا کردگه و شکانگه سه یان و له ولات ماد کریانه سه ده یشت.

ئه وهک په یوه ندی دیریگ ومو نەعرته یله ک سکایه یل نه نجامی دانه ئەرا ولات ماد و ناسیای بو یچگ ، گوايه ک له قه فقازه وه هاتنه، ومو مه عنا ک له پشت کویه یل قه فقازه وه ئەرا نازه ربایجان شایهت نەعرته کردوین، له و رویه وه (هېرۆدۆت) ئویشیگ: دویری ریگه ی ناو نی دهریاچه ی (میوتید) و ناو (فازیس) وه پیاده نزیکه ی ۲۰ رووژه ناو نی ههر شوونیگ و مادیش له وه زیاتر، وه ی سکایه یل له کووتایی ئەو ریگه وه گوزر کردنه ک ومروه ژویه رتر و دویرت چینه و له کویه یل قه فقاز کهفتگه سه لای چه پ مولکه یلیان.

دهریاچه ی (میوتید) دهریای (نازۆ) ئمروو فازیسه، ههر له ی باوته یشه وه (هېرۆدۆت) ئشارهت وه ریگه ی کول سکایه یل که یگ ک له کنار دهریای (نازۆ) هوه له ولایهت (باتووم) له ورا وه روی کردنه سه نازه ربایجان و له ریکردن ومردهوام بویه تا له دهریای خه زه ر په رینه سه وه، ومو جووره ئاده میزاد باکوور له ورا وه هاتنه، وه مه عنای ئەو شوونه ک که فیکه کنار دهریای خه زه ر و ته نگ (داریال).

ومو شیوه (هېرۆدۆت) زانسته گه ک له و رووژگاره ئاده میزاد باکوور له و شوونه یله وه گوزر کردنه و ریگه یش نزیکتر بویه و چشته یل سه روستییش نهویه ک ریگه له ی بگریگ و نه یلیگه ی. قه بریگ له شیوه که ره یل گومان ئەوه کردنه ک سکایه یل له (دههستان و گورگان و ته برستان و گهیلان) هوه روی کردنه سه نازه ربایجان، جویر ئەوه ک (کتزیاس) یش هه مان ئەرا چوین دیریگ ، ئەگه ر با یگ و ئەو ئەرا چوینه یله راس بووگ ئەوه مه عنای ئەوه سه ک سکایه یل له دو لاه نەعرته کردنه ئەرا بان ئیران.

زوورم تاریخنویسه یل گومان ئەوه که ن ک مه ندنه وه ی سکایه یل له ئیران (۲۸) سال دریزه کیشاگه، ئمجا ئەگه ر با یگ و ناوه رووک باوته گه له یه که وه به یم، دوینیم ک له و ماوه رویداگ تر نهویه و (هۆخشتهر) یش له (۶۲۲ ی وهرجه زایین) له بان تهخت ماد دانیشته گه و له شکره ریکخریاگه گه یش دویای ماوه یگ وه ل ئاشوورا کهفتنه سه جهنگ و چواردهور نهینهوا داگه و نزیگ بویه ئەو شاره داگیر بکه یگ و ئەو سه رده مه سکایه یل له باکوور خوه رئاوی ئیران دهرکهفتنه، ههر له ومه ره یش ئەگه ر پادشای (ماد) له پشت خودی دنلیا بو یگ ک سکایه یل ئیران هیشه تهنه سه چی ، ئەوه نەعرته نه کردگه سه بان ئاشوور و نهینهوا داگیر نه کردیاگ.

ئمجا وه گوورده ی ئی زانیاری یا مه علوماته یله ئەگه ر مه ندنه وه ی ئەیهانه له ئیران وه (۲۸) سال بزانییم، ئەوه بایه سه بزانییم ک تاریخ رویداگه یل ئەوه نیشاندیه یگ ک وه گوورده ی باوه ر له یه که وه دهره یل ئەو سه رده مه ک (هۆخشتهر) له بان تهخت دانیشته گه تا سال ۶۰۵ وهرجه زایین وه سکایه یله وه خه ریک بویه وه له و ماوه یشه دهره تیگ ئەرا خاسکردن له شکر ماد وه ده سه یه وه نهویه و گشت وه ختیگیش له جهنگیه وه ئەرا جهنگیگ تر خودی ئاماده کردگه وه ل ئاشوورا.

له ئەنجامیش ئەرا ئەوه چیمته وه ک له شوون شکیان (فراوهرتیس) وه ل ئاشوورا، پادشای تازه ک له یه کم رووژ فه رمانه روا په گه ی تویش کیشه و گرفت فره یگ هاتگه نه تویه نسته گه وه هه له په له و بی خودنآماده کردن ئەنجام مه ندنه وه ی سکایه یل بزانییم له ئیران.

هۆخشتهر وه ختیگ سکایه یل له ئیران دهرکرد، جاریگتر هویر له خه یاله کویه نه گه ی کرد ک له ناوبردن ئاشووره وه له تی سه رکه فت.

وئەزەقى رەنگ داگەسەو. ئەو ئۆتيلە، وە سالونە مېژوويپە فەرەگانى و باخچەرەيپنەگانى بارەگاينگ تاوسانى بېنەمالە ناودارەگان روسيا بويە و ئمروويش شوين گىردەوبويىن دەولەمەنەيل (لۇگانۇ)ە. بيجگە ئەوانەيش چەندىن ميوانخانەو رستوران ويانەيا نادى رەيىن لە كنار دەرياچەى شارەگە دروس كريانەو ئەوانەگ لەو رستوران و يانەيلە ئستفادە ئەكەن لە شوين نانخواردن چنە پارک يا حەديقەى (پاركوسيفيكو) ك كەفيگە بان دەرياچەگەو ئەرا خوديان پياسەكەن ياقەدەم دەن ك چەندىن ئاوهەلدەر يا نافوورەى رەيىن ئارازياگ وە كاشى وسيراميك و بەلەم كويەنە هالەتى وگەشتيارەيل تويەنن لەورەمووہ ناو ئاوا ئەرا ئاواى مۇكۆتى خاوەن ديمەنەيل سروسىتى دلرېن بچن ك كەفيگە خوار كويەى ئەربۇستۇرا.

لەو شويەيل ترە ك ئايم ئەرا سەردان خوەى كيشيگ ئاواى جاندرياس ك ئەرا ماسيگردن شوين گونجياگيگەو هەميش يانە يا نادى شەوانەى شارۆچكەى كامپۇنى ديتاليا ك كەفيگە لاي ئيتاليايى دەرياچەگە.

شارە كردنە ك بووگە پەناگەى گەشتيارەيل جەهان. هەرچەن لۇگانۇ لە ئاست كارکردن فەرە چالاكى هالەتى وەلى ژيان لەى شارە لەچەو باكوور سوويسرا فەرە ئاسانتر و خوەشترە. لە فياناسا ك شەقام يا شارع بازرگانى سەرەكى شار لۇگانۇس، ناوەند مېژوويى وديزايىنكارى جنگ وەر و تلايەيل گران قيمەت ك بەعزى جار قيمەتيان رەسيگە سەدان هەزار دۇلار وەل ئەوهيشا بسين كالا هەس.

شار لۇگانۇ شارىگ دەولەمەنە لەوەر ئەوہگ سوود لەريككەفتنەيل پيشەسازى وگەشتوگوزار بەيگ و وە سيستم گرنگترين بنكەى دارايى لە سوويسرا دانريەى و زياترين دەولەمەنەيل ئيتاليە پويەيليان خەنە بەنگەيل ئى شارە. سەيارەيل جوور فيرارى ومازيراتى لە وەردەم ئۆتيل گراندى هوتيل فيلا كاستانيولاى پەنج ستارەوہ چشتيگ بى وينە و ناياب دانريەى ك كەفيگە لايگ كويەى مۆنتىرى لە وەرادر كويەى مۇنت سان سالفاتۇرى، لەيوا ديارە ئى ئوتيل سەرکەشە لە ناو رۆمانەيل رۆمانويس ناودار ئەلمانى ھيرمان ھيسەك لە ناوچەى تيسينوى نزيك لۇگانۇ ژياگە فەرە

شار لۇگانۇ سوويسرا ك كەفيگە بان دەرياچەى لۇگانۇ لە بەش تيسينوى ئيتالى زوان لە باشور سوويسرا هەلكەفتگە، وە نيشانەى شاكار و خوەشگوزەرانى سوويسرا دانريەى و ھەر وەى خاترە زوورم گەشتيارەيل جەهان روى كەنەتى. لەوەر ز يا فەسل وەھار جوور نك يا قەمەى كويەى ئەلپ داپووشرياگ لە وەفر و شنەواى سەرد دەرياى چەرمگ ناوراس وئاوہ پاك ويبيگەرد دەرياچەگەو زوان وكولتوور و عەقلىەت مەدەنى مەردمەگەى و گەشتيارەيل وە شيوہيگ كەم وينەتيكەلاو يەكترى بوون و رەيىنترين ديمەن سروسىتى نەخشتن.

كول وكولپ تويەنيم بويشيم شار لۇگانۇ لە ژمارەيگ جياوازى پيك ھاتگە: عەقل ھاوچەرخ وكويەنە، كوشش وسە رراسى، سسى وتەمەلى، ھەرچەن بريگ تەلار يابنايەى كويەنە لەرەيىنى شارەگە كەمەو كردنە وەلى ئەو تەلارەيلە نەتويەنستنە رەيىنيەگەى بشارنەو. ھەلكەفتن ئى شارە لە كنار دەرياى چەرمگ ناوراس و ھەميش ھەلكەفتن لە ناونى كويەيل مونترى و موننت سان سالفاتۇر و رەوت ئيتاليانەى تيكەلاو وە رەسەنايەتى وسيستم سويسرى لەيوا وەى

لە سوويسرا

لۇگانۇ شار

گەشتيارەيل جەهان

گول سوو

میران عوسمان

ئسماعیل حهقی شارهیس پیاویگ گه ورا و ناویگ گوم

ئسماعیل حهقی شارهیس بیجگ له وه ک خهباتکهر و سیاسهتهداریگ مللهتهگه مان بوی، رووشنهویر نویسه ر و تاریخنویس گه ورا یگیش بوی. خاوه ن چهنه ها به ره م جوورا و جوور نر خدار بوی، له وانه یش:

(کۆمیتە ی ئستقلال کوردستان، حکوومهت کوردستان، له ژیر هه ر درهختیگ سوواریگ کورد و له هه ر بنه ردیگ پیاوه دیگ کورد هه س ئه را مقه یه تیکردن کوردستان، کۆمه ل کوردستان، خه بات مللهت کورد له

رووزهیل جهنگ جههانی یه کم له دهشت و له ناو کوردستان، پیاگهیل گه ورا ی مللهت کورد میرعه بدولر هزاق به درخان، شۆرش قوچگری، مه فکووره، نویسانن کوردی جوین بووگ؟، نامه یگ ئه را شای ئیران،

مامۆستا حهقی ئسماعیل

شارهیس پیاویگ

جوورنه تدار و خاوه ن

هه ئویست و راسگوو

و نیشتمانیه روه ر بوی

. خاوه ن قه له میگ خاس و

سه رورشته ی فره یگیش بوی

، ئی راسیبیسه وه ئاشکرا

له نویسانن و به ره هه مه ییل

نرخداری دیاره ، ماموستا

ئسماعیل گشت عومر خوه ی

ته رخان کرد ئه را خزمه ت

مللهت و نیشتمانگه ی و تا

دویا سه عاته یل عومری

خه بات بی وچان کردیاگ

له وه رانه ور دوشمنه ییل

کوردستان.

قه له مه روی سه رووک مللهت کورد ئه راهیم پاشا)، ئه یانه و چهنه ها باوهت و به ره هه مه ییل تر ک له رووژگاریگ جویر ئه روو بوینه سه سه ره چه وه یگ گرنگ تاریخی، چوینکه چهنه ها رویداگ سه ده ییل گوزه یشت له ناو به ره هه مه یلی ئه رمان ده سنیشان کردگه.

بیگو مان هه ره چه نیگ باس له ژیان و هه لو یسته یل مامۆستا حهقی شارهیس بکه یه م هیمان هه ق خوه ی وه یی نه یامینه، هه ر له وه ر ئه وه یش له یرا هه لو یست یا مه وقفیگ شارهیس خه یمنه روی: وهختی مامۆستا ئسماعیل حهقی شارهیس له سال (۱۹۱۹) نوینه ر کوردستان بویه ئه را گهتوگوو وه ل جه نرال (فریزه ر و میجه ر سۆن) حاکم کوردستان له باوهت مه سه له ی کوردستان، وهختیگ ک فریزه ر داوای ته سلیمبوین و، وه ده سه وه داین ناوچه یل سلیمانی که یگ، شارهیس له جوو و ئنگلیز وه ی جووره جووایان ده یگه وه و ئویشیگ: ئیوه له دژ کوردستان ئعلان جهنگ کردین و سه ریچی عه هد و په یمان کوردستان و ئنگلیز کردینه و له هه ردوگلا قوربانی و کوشتر له ی که فته سه وه، ئنگلته را ئیوه له ی جهنگه وه رپرسین، وه گوورده ی په یمان کوردستان بابه سه مقه یه تی له ئستقلال کوردستان بکریه یگ، هه رچی خوین رشیاگه، مه لک کوردستان، شیخ مه محمود وه رپرس نیه له ی، گوناخ خوینرشیان ئی مه ردم بیتاوانه ها له بان ئنگلیز، ئمجا ئویشیگ: ئیوه وه جهنگ و خوین فره یگ تویه نین سلیمانی بگرین، وه ی نیه تویه نین باینه ناو جه رگ کوردو کوردستان، ئه یانه و چهنه ها هه لو یست ئازایانه ی تر له هه لو یسته یل مامۆستا ئسماعیل حهقی شارهیس.

حهقی شارهیس، ناو ته وای ئسماعیل ره سوول ئه حمه ده، له سال (۱۸۹۶) له شار مو سل هاته سه دونیا، له سال (۱۹۰۸) له مه درسه ی روژد سه ریازی له سلیمانی خوه ندگه و ئمجا له به غدا و ئه سه تمه یوولیش خوه ندگه و، وه پله ی مولازم دویم ده رچه ی، دویای ئه وه یش له ۱۹۱۲ به شداری له جهنگ به لقان کردگه و له شار (سلانیک) وه دیل گریاگه، له شوون ئه وه یش چه سه نه سه تمه یوول و له سال (۱۹۱۴ تا ۱۹۱۸) به شداری له جهنگ جههانی یه کم کردگه،

وهختی مامۆستا ئسماعیل

حهقی شارهیس له سال (۱۹۱۹)

نوینه ر کوردستان بویه ئه را

گهتوگوو وه ل جه نرال (فریزه ر

و میجه ر سۆن) حاکم کوردستان

له باوهت مه سه له ی کوردستان،

وهختیگ ک فریزه ر داوای

ته سلیمبوین و، وه ده سه وه داین

ناوچه یل سلیمانی که یگ،

شارهیس له جوو و ئنگلیز وه ی

جووره جووایان ده یگه وه و

ئویشیگ: ئیوه له دژ کوردستان

ئعلان جهنگ کردین و سه ریچی

عه هد و په یمان کوردستان و

ئنگلیز کردینه

ئمجا له سال ۱۹۱۸ هاتگه سه وه ئه را سلیمانی و ئه و وهختیسه جهنگ له ناوانی شیخ مه محمود حه فید و ئنگلیز دهس وه یی کردویگ و شارهیس جویر جایه لیگ خوین گه رم کورد له وه جهنگه به شدار بویه، له سال ۱۹۱۹ له ریگه ی ته بریزه وه سه رله نوو چه سه را تورکیا و له سال ۱۹۲۵ له جهنگ ئاراس (قارص) به شداری کردگه، له سال ۱۹۲۷ هاتگه سه وه ئه را عیراق و بویه سه مامۆستا، هه ر له هه مان سالیس چه سه را پاریس، له دویای سالیگ دواره هاتگه سه وه ئه را عیراق و چه سه ریز سو پای عیراقه وه، دویاخریش له سال ۱۹۲۴ سه رله نوو چه سه پاریس و له سال ۱۹۲۵ چه ن دیداریگ وه ل پیاگه یل وه ناوبانگ و رووژنامه یل پاریس ئه نجامداگه ک ئه ویش وه مه به س ده رخنه روی گه ش شوورش کوردستان باکوور و شوورشه گه ی شیخ سه عید.

له سال ۱۹۲۶ و له سه رده م (یاسین پاشا) هاتگه سه وه ئه را عیراق و کریاسه قایمقام (ئاگری) و له شوون ۸ مانگ له بان کاره گه ی لاوریاهه و دوباره له سه رده م (ره شید عالی گه یلانی) کریاسه قایمقام، له ساله یل (۱۹۲۹ -۱۹۴۰) بویه سه قایمقام رانیه و مه خموور، هه ر له و ساله له و کاره لاوریاهه و دویره و خریاگه و زندانی کریاگه له زندانه یل سلیمانی و که رکوک و به غدا و دیوانیه و رومادی، له سال (۱۹۵۲ تا ۱۹۵۵) وه ره و شامیه دویره و خریاس له وه ر ئه وه ئه ندام چالاک و ئازایگ بویه له دامه زرانن جمو جویل ناشتیخوازه یل.

له باوهت نازناو (شارهیس)یش، به عزه که سه یلیگ ئویشن گوایه مامۆستا ئسماعیل له بنه چه که وه خه لک ناوچه ی شارهیس، وه ل (د. دلیر ئسماعیل حهقی شارهیس) ئه و راسیبه وه ی جووره ئاشکرا که یگ و ئویشیگ: دویای داگرکردن سلیمانی هاوکاره یل شیخ مه محمود و خه باتکهره یل کوردستان ئه وه ک که فته وه رده س داگریکهر که فته وه ر په لامار کوشتن و گرتن و ئازاداین.... ئسماعیل حهقی شارهیسیش له وه وهخته له شار سلیمانی خوه ی شاریگه وه، ئنگلیزه یلیش له ریگه ی جاسو سه یلیانه وه زانن ئسماعیل شارهیس له شار مه ندگه و توان ده سگری بکه ن، وه ی وه سه به ب یه کیگ له نیشه جایه یل سلیمانی و ئه وانه ک لای ئنگلیز کار که ن ئی هه واله ره سیگه شارهیس و ئمجا میمگیگ دیریگ جنگ پیاویگ دینی ئه رای به یگ و له شار ده رچووک و چووکه شاره زوور و له ئاوابی (بیستان سوور) بووکه مه لا و ناو خوه ی نه یگه (مه لا شارهیس). وه ی جووره نازناو (شارهیس) ئه رای زیای بووک، ئمجا وهختیگ ئاده میزادیگ کورد ئاشنا بووک وه ژیان گه ورا پیاویگ جویر ئسماعیل حهقی شارهیس، ئه و وهخته ئه رای ده رکه فیگ ک چه نیگ سته م وه رانه ور ئی کووشکه ر ملله تمانه کریاگه. دویای وه سه ربردن عومریگ پر له شانازی دویاچار ئسماعیل حهقی شارهیس له ۱۲ ای مانگ ۵ له سال ۱۹۲۶ وه خه م قویل نیشه تمانه وه دله گه وراگه ی له کوتان که فت و، وه نه خوه شی له شار سلیمانی ئه را یه کجاری مالنئاوابی کرد.

ولاته گمان ولات دهوله مەنیکه خوداوند تەعالا سامان و سەرۆه تەیل جوور و جوور و فریەگ داگهوه پیمان ئەگەر لەهەر ولایتیگ لەولاتیەیل داوین کرپاوی مللەتەگی لەفیشتر ئەو مللەتەیل پیشرفتەوه رەهەت و بەرقەراره ئەبوین . لەوه ختیگ ئەوینم نزیکی ۲۳ % لەمللەت عیراقیمان گەمەس و فەقیرن ک یەیش وەگوروی ئەوه گەدەزگی مەرکەزی ئەرای سەرژماره کردنە خشیه و کرد . و ئەگەریش سەرژماره یا ئنسانیک وەمل ژماره ی عیراقیەیل بکەینم کیهی و زه زهوی لەنیشمانەگەیان نەیرن ئەوینم ژماره یان فیشترەگەلی نەسەتە . چوین گرفت و موشکەلی شوون نیشته جابوین لەولاته گمان یه کی لەمومترین و سەخت و دژوارترین گرفت و موشکلاتەک وە تویش کومەلگای عیراقیمان هات و ئەیاد . و یەیش چیش تازە و نوویگ نیه و لی لەنا کام و نەتیجە ی سالیل درژیکه له و سیاسەتەیل چەفتە لایەن رژیم وەرین لەناو چک ک مەشغوول خەرج کردن سەرۆه تەیل ولاته وەمل ئەو جەنگە یله و زیان خۆش وەرەه تیگ ئەرای چینیگ لەمەردم و هیشتن ملیونه ها که سه یلیگ لەروولەیل مللەتەوه بارووزع ئابووری سه ختیگ بزین . و فیشتر لەیه تیروژ دەس داشت

لەدەرکردن فرەلەلیان لەمالەیلیان و فیرکردنیان وەمل شوونەیلیگ لەیره و لەورەو تا بەرقەراره و بوون و بتویەنن لەنووی بیانی خوەیان بکەن . بیجگە ئەو گەناتە کاریه که ره شه و خەتری لەتیروژ که مترەک نیه چوین یەسەرۆت و یوویل مللەتە ئەواد و تەواوی ئەکاد ک یەیش لەحق مللەتەس و بایەد لەپرووژەیلیگ ئەرای خەمت کردنی خەرج و سەرف بکریه ی لەی واقع سەختەک لەتی ئەزیه یمن . چوین ئەو هاوولایه ک مالیگ لەخوهی نەیری شه و رووژ کار ئەکاد تا کهرا یا ئیجار بدا . وەبجوورەبەش گەورایک لەئەوه جەمبە و کردی تا مال بو یجکیگ وەپی بسینی ولەگرا و ئیجارات رەهەتەو بید زەرەد ئەکاد ولەدەس ئەدا . ولەیره و چیش فرەگەمیگ لەو پویله ئەرای ئەمینی مومکنە بەس خەرجی خوهی و خیزانەگی نەکاد . و شایەد لەشوون ماو یگ خاوەن مالەگە ئەو لەتی نیشته قاپی ئەلی بگری و داوا وە زیادبوین کهرا یا ئیجار لە لی بکاد و بەهانی زیادبوین نرخ و ئەویژی ئەو پویله لەی ئیجارە و دەس ئەگرمە ی ناتوبەنم نیازە یلم و پی جی وەجی بکەم و چمانی جوور نەخۆه شیگە وەتویش خاوەن مولک و مالەیل ئەیاد و بی فکەرە و کردن وەحال و رووژکار ئەو بەدبەختەک نیشتهکس ئەمالەگی و

کهرا ئەدا . ک وەراسی تویش داخۆزەیل ژیان زیاک لەسای بارووزع ئابووری سه ختیگ ها تگە و یجوورە ناچاره و ئەدی فیر وەمل شوونی ترەک و نرخ و سەر که مترەکیگ بکاد . ئەگەریش ئەو شوونە داوین گشت داخۆزەیل رەهەتی ئەرای نەکاد وەلی مومترەک لەبەنرخ ی مونسب بید ئەرای . و ئەوینم تا کە جار یگ که سه یلیگ هەس توانا و ئیمکانیات پویلیگ نەیرن تا وە ئی نرخ و سەرەیل گرانە گەرایه ی مالەیلیگ بکەن ناچاره و ئەدوین لەمولک و مالەیل حکوومەتە بنیشن . وەبجوورە لەشوونە یلیگ ئەنیشن بایەد دویر بوون لەلی و لەسەر ژماره یلیگ ئیشارەت دانە و تەئەبجوورە که سه یلیگ ک ناچاره و بوینە تەجاوژ بکەن و لەبجوورە شوونە یلیگ بنیشن نەسەتیان نزیکی ۵ و ۲۳ % رەسی . و ئەگەریش قسەلە بان بەرزبوین نرخ و سەر فرەتن مولک و مال بکەینم ئەوینم بریگ لەی مالە یله لە پاریزگی بەغدامان ئەرای نرخ و سەر مالە یلیگ لەئەمریکل رەسپە تیقره گەگران . وەراس یه گرفنیگە و گشت پاریزگیه ییل ولاته گمان گرتگەس ئەوەر چوین ژماره ی ئەو یه کیل نیشته جابوین یا وحدات سه که نیه ک هاوولایه له نیاز وەپی دیرن نزیکی پەنج ملیون یه کی نیشته جابوینە . وەی خاترە هامل حکوومەتە بنوورید

و هویره و بکاد وە واقع خزمەتگوزاری و مومترین دۆسیه یا مەلەفیک لەتی ک یەیش شوون نیشته جابوینە . و بایەدیش لەلیان شوون گونجیاکیگ ئەرای نیشته جابوین هەر خیزانیک داوین بکەن تا زیاد بوین نرخ و سەر مولک و مالەیل لەناو بووریه ی یا تا کە مە و بکریه ی . هەمیش بایەد بەرنامە ییل مونسب ییلن ئەرای وە کارگیری زه و یه ییل و ئالشت بوینیان ئەرای کووگا یا مومجە مەعات سه که نیک ک وە عەدالەت بەشه و بکریه ی وە مل ئەو که سه یله ئەهەرز و نیاز دیرن و نرخ یا سەر مونسب و قەرت یا ئەقسات مە عقولیک تا رادە و حەدیگ ئەرای دەرد و مەینەتی هاوولایه ییلن . و تا چارە سەر یا حەلیگ لەریشگە و ئەرای ئی قەیرانە بوینەو . و بایەدیش وەرەو گامەیل راسکانبیک بچن وەرەو چارە سەرەیل مونسب و ئەو قسە لیانە تەنیا قەول یا وەعدو وە عیدە یلیگ ئەرای چارە سەرکردن قەیران شوون نیشته جابوین نەید . هەوەل حەملە ی هەلوژاردنی بید تا دو یجار لەشوون هەلوژاردن تەواو بید و بمینی . و ئەوانە هەلوژاریانە مەشغوول جی وەجی کردن بەرزە وە ندیه ییل شەخسیان بوون . ولەهەم و غەم دەنگە رەیل دویر بوون وەپی ئەوه ی ک ئاخریک ئەرای ئی هەم و غەم و گرفت یا موشکلاتە ییلن .

قەیران بەرزە و بوین کهرای مال و مولک

کول سوو

گیان گونم ئەی مه جلهسه دی ئەب نیهام جام کهسی
یا سهختهزار نازهنین یا شووخ شنگ چهو مهسی
دهس وه سهرزولفی مهیه ئەی مانه‌ی دهوران کهمهن
سه‌د رنگه‌نگه‌ردا نه‌ه تا ناز کیشامه دهسی
نومری وه به‌رگ بولبولان سوزیامه ئەی لیو گولنه
دیرم یه‌ی سه‌دی بار کهم ئەی گولشهن خار و خه‌سی
سه‌ده‌ف له په‌ی جامه‌شکن چیمه وه روی کاسه که‌ران
نیل که‌له‌ور گه‌رد یمه من هم که‌ل کوشی هم سه‌رمه‌سی
ئه‌حمه‌د وه به‌زم بولبولان که‌متر بخوه دی جووش گول
ئه‌ی گولشهن حوسنه به‌سه سایه‌ی نه‌هال نه‌و ره‌سی

گیان گول

ئهمحمد عه‌زیزی

روی راس

حبيب الله جليليان

وهت : فير چه كه‌ی
وهتم : روی راسی
وهت : منه‌ی مه‌که
زوی له‌یره بار کرد
له دهس دروو و ده‌غل
فهرار کرد
دل ها له شوونی
تا بوینیده‌وه‌ی
یه‌سه بیقه‌رار
له شوونی ده‌وی

نویشم : دل له‌یره وه شوونی مه‌که‌رد
به‌تر گیروده‌ی خوده که‌یدن وه دهر
وه‌ر له ت منیش
فیری کردمه
له فراقی شین سیری کردمه
ئه‌ی دل من و ت هه‌ردگ هاودهردیم
هه‌ردگمان وه شوونی یه‌ی گوم بی گه‌ردیم
ئه‌ویش چمانی چیه‌سه بال نه‌ور
سه‌نیه له من و ت قه‌رار و سه‌ور

باز دله‌ور شه‌و هات و کارم به‌ جوز زاری نییه
شیوه‌ی عشقت به‌ جوز دیوانه نازاری نییه
خه‌سته‌ی مهر تونم ، نازه‌نینا مه‌ره‌می
ناه سه‌رد و ره‌نگ زه‌ردم ژه‌ بیماری نییه
من چوی نه‌یوانم مه‌داین گه‌رد و خاکم باد برد
سس و بی نه‌رکانم یه‌قین موح‌تاج معماری نییه
کوشته‌ی تیغ تونم ، نه‌ کوشته‌ی تیغ پده‌ر
عشوه که‌م که‌ زه‌خم مه‌ موح‌تاج نووش داری نییه
هه‌ر شه‌وان نه‌ر سه‌یل خوین نه‌ژ دیده‌گانم ری به‌که
ده‌ر قبال عشق تو گیانم بزبان کاری نییه

دل سیرێ

شاه‌روان ئومه‌رانی

ئه‌له‌ی ماله

کامل جه‌بیل به‌گ

قه‌ورکه‌ن ده‌خیلدم قویل قه‌ورم بکه‌ن
گورکه‌نه‌ک فه‌ره‌س نه‌گا دهرم که‌ن
ئه‌له‌یه‌م بکه‌ن وه‌گوره‌ی له‌شم
مالم نه‌ما دی نه‌له‌ی بوی به‌شم
نه‌ما دی خه‌مم قورسه‌و که‌ن خاکم
شوونم پریاوه و له‌ خه‌م بی باکم
ته‌رمه‌ هه‌له‌وسن چواره‌ورم ناو که‌ن
ئه‌وه‌ی ناکه‌سه له‌ دهورم قواو ده‌ن
یاسینم بخوه‌ن وه‌ زوان خوه‌مان
با نه‌جاتم بووگ له‌ جه‌ور زه‌مان
له‌ دونیای رووشن نووخه‌ی نه‌کردم
چه‌ن گه‌زی کفن وه‌ل خوه‌ما بردم
یه‌قه مه‌دن شین نه‌رام مه‌که‌ن
دی فایده‌ نه‌یری وه‌ی پرام مه‌که‌ن
واز دی لیم بارن هیلاکم را خه‌و
نه‌وسا تیر خه‌و نه‌ویم نه‌رووژ ونه‌ شه‌و

شهرم شین

نورهوراد ره‌زایی

وه‌شیوه‌ی دین "شه‌مه" و سووزهنی دووس
ده‌ شهرم شه‌و روی مانگ پووشنی دووس
ده‌ سای زولفی سه‌روو نه‌ی دار تووبا
قه‌ن لیوی قه‌ن تیونی دووس
شه‌وار نیمان دیارکه‌ی چیه‌م تو
زه‌مین ها ژیر په‌رچه‌م تو
هه‌ناست بوو به‌هه‌شت لامه‌کان ده‌ی
خودا ده‌م ناکه‌سه نام ده‌م تو
عه‌جه‌و شهرم شین ها ده‌ شیوه‌ت
ده‌نگ ئوم چرین ها ده‌ شیوه‌ت
ده‌ نووردی پرچ پیچیاگت دیاره
ته‌مای فه‌ تحولوبینی ها ده‌ شیوه‌ت
مانگ هه‌م چکه‌ ته‌ک داگه‌سه‌ جی ، بیوازی
یه‌ی خوم بنه‌ ده‌و دویره‌ خوم ده‌روازی
ئی حال منه‌ و خه‌له‌وت دنگیر شه‌وه
ته‌سنیف "تو نه‌ی په‌ری کوجایی" خوازی

نمروو حالی بویم هه‌مه‌ مال خودم
ئه‌له‌ی ماله‌ زانیم حال خودم
رووژ هه‌ساوه وه‌ئا هه‌ساو که‌ن
ته‌رازوی نانه‌ وه‌ئا کتاو که‌ن
سه‌نگ هه‌ساوم فه‌ره‌ دیاره
گوناهم فه‌ره‌س دل شه‌رمه‌زاره
عوزرم رام نیه‌ عوزریگ بخوازم
کرده‌وه‌ی خوه‌مه‌ شیویا دی نازم
خودایا ده‌خیل به‌شکوو عاقم که‌ی
وه‌ کی هاوارم مه‌که‌ر خودا خودی

ئه‌سه‌ر یه‌تیم

محمد حسنی نیا

رووژی پانتشای له‌ که‌لیگه‌و چی
قال قوی هه‌نسا له‌بان و نه‌ری
یه‌تییمی پرسی له‌و ناوه‌راسه
بریه‌قی چوه‌سه له‌ تانجی شاسه
جواوی دا پی یه‌کی له‌وناوه
نیمه‌ چوه‌ زانیم خوه‌شت تیه‌ی باوه
ئی قه‌وره‌ زانیم فره‌ گرانه
نوه‌ک دره‌وشی له‌و بانی بانه
پیره‌ژنی وه‌ت : م زانم نوه‌ چوه‌س
ئه‌سه‌ر چه‌و من و خوین دل نیوه‌س
گول خواردیم وه‌ به‌رگ وگووچان شوان
گورگ وه‌ فه‌ره‌نجی بوی وه‌ پاسه‌وان
پارسای ک ملک وه‌ دیه‌که‌ به‌ی دزه
پانتشای ک مال ره‌عیه‌ت خودی دزه
بنوور وه‌ تکه‌ی نه‌سه‌ر یه‌تیمان
تا بزانی چوووه‌س دره‌وشی له‌ بان
رووله‌ قسیه‌ی راس بویشی نه‌را کی
وه‌ختی گه‌ن و خاس بوونه‌ جی وه‌جی

خوهندن، میژوو، واقع

گول سوو

خوهندن و خوهندواری وهك هەر مهسه له باومت و مهیدانیگ تر تاریخ کویه نیگ دیریگ، ئمجا وه گووری رادهی پیشکەفتن و شارستانیەت رووژئاوا ئه و راسیه ئه رمان ئاشکرا بووگ ک چوین پرووسه ی خوهندن رسمی و مهدهنی زیاتر وهل سهردم (رینیسانس) ههکدهمه که مه پهیا بوی و تویه نست مهرز که نیسه یل بشکنیگ و بووگه بهرنامه یگ حیواو له خوهندن لاهووت و ژیربال قه شهیل، هه رچه نی خوهندن ناو که نیسه یل و بیجگه ئه وهك خوهندنیگ دینی بویه، وهل وهردهوام ههول ئه وه دانه خوهندکاره گه شان وه شان ئه و زانیاری دینیه قهیریگ بنه مای سهرکی زانسته یل ئه بسترکته یل یل وهریریگ وهك (بیرکاری یا ریازیات، فیزیا، کیمیا، جوغرافیا)، وهل ئه وه پشا له باومت زانسته یل کوومه لایه تیشه وه هه مان شیوه خوهندگه و له دهرسه یل (میژوو، ههسه فه، زوان) بیبهش نه کریاگه.

ئی راسیه نهک ته نیا له ئوروپا، به لکوو له رووژه لات خوهندانیگ هه مان مهسه له وجود داشته گه و که نیسه یل هره پیشکەفتگ بوین له روی خوهندگاوه له چه و دام ودهزگای خوهندن و خوهندوار عوسمانیه یله وهو راده ی زانستی و رووشنهویری خوهندکار له تیان بهراورد یا مقارنه نه کریاگه وه خوهندن ناو مزگفت و جوجره یل، دی که مه که مه وهل پیشکەفتن رووژئاوا خوهندن و خوهندواریش پیشکەفتیگ و به شیگ هره ئی شارستانیەت ئیسه له ناوچه ی بهرهراره زاینده ی ئه و خوهندن و زانسته سه که وه گشت شیوه یگ په ره وه پی دریاگه و به شهیل تریش له ل که هته سه وه و

ریشگ کوتاگه، له رووژه لات ئسلام ژیر دهسلات عوسمانیه ی وهل کره بووین ئه و ئمپراتۆریه ته وه شیوه یگ ناراسه و خو ئه و شیواو خوهندن و خوهندواریه حیواو کریا ئه را ناو مه رزه یل، ئه وه بوی له ناو راس سه ده ی (۱۹ه وه دهوله ت عوسمانی وهل خوهندن دینیا دهیه ها مه درسه ی (مولکی) و (عهسکه ری) دامه زران ک تا راده یگ هاوشیوه ی مه درسه یل رووژئاوا بوین وه مه سه سه بتویه نیگ وه رگری له ئۆروپیه یل بکه یگ ک ده سیان ره سو یگه گشت مهیدانیگ له ناو دهوله ت عوسمانی ملله ت کورد له ناو قه له مه روی ئمپراتۆریه ت عوسمانی بیجگه ئه وهك یه کیگ بوی له نه ته وه یل ژیره دس و ناتورکه یل و هو یج وه ختیگ هه ل خوهندن و خوهندواری نه یاشت وهك ملله ت تورک، له هه مان وهخت وه حوکم دو یاکه فتگی بارووزع کوومه لایه تی و ئابووری و کلتووری خویه وه ئه وه نه ی تر له خوهندن و خوهندواریه وه دویر بوی، له راسی ئه را نه ته وه یگ هره زحمه ته بتویه نیگ په ره به یگه خوهندن له وه ختیگ به شیگ هره ی کووچکه ر و نیمه کووچکه ر بووگ و له ئاست ئه وه نه وگ هویر بکه یگه لای خوهندوارکردن رووله یلی، ئه یه بیجگه له دهیه ها وه ره بس و کیشه و گرتیه یل تر، هه ر له وه ئه وه یل ئه و پرووسه له ناو کورده واری تا ناو راس سه ده ی گوژه یشت زیاتر بهرهراره و پنگه و خوار، وهل ئه گه ر ئیسه وهل ئۆروپا یا بهراورد یا مقارنه بکه یم ئه وه نه ک هه ر شایسته ی بهراوردیم، به لکوو وه پیمان له یوا نیه مه سه له یگ زانستی یا ئبدا ییگ بووگ له مهیدان زانستی چه وه ری دس و په نجه و رووشنایی رووژه لاتییگ بووگ ک

هره جار کهم وکورییگ له پیکهاته ی ئه و رووژه لاتیه نیه، به لکوو له و سستم و ژینگه سه که له تی ژیه یگ و ریگه له وه رده م گشت پیشکەفتنیگ وه مه عنا راس و دروسه گه ی .

ئه یه بیجگه له وهك تا ئیسه له ی رووژه لاتیه وه گشتی و له عیراق و کوردستانیش وه تایبه ت پرووسه ی خوهندن نهویه سه وه سیله یگ ئه را نان په یاکردن و خودژیانن. بیگومان یه یل کاریکه ری خراویگ دیریگ له بان هه ر نه ته وه یگ دو یاکه فتگ.

رابه ره یل و شاعره یل یارسان

گول سوو

شاره یان فره رس و به ره مه یل شعیان له کتاو پیروز (سهره نجام) و له کتاوه یل دینی تر یارسان په خشه و کریانه و نیمه له یه ر ته نیا ناویان تیه ریم. یه یل ناو شماره یگ له رابه ره یل و شاعره یل یارسانه وهك:- (بالویل ماهی، باوه لوره ی لورستانی، باوه ره جبه لورستانی، باوه حاتهم لورستانی، باوه نجووم لورستانی، باوه سه ره ههنگ ده ودانی، باوه قه یسه ر هه ورانی، باوه سرنج که لانی، باوه گه رچک هه ورانی، دایه ته وریز هه ورانی، شاخوشین لورستانی، جه لاله خانم لورستانی، بابا تا هر هه مه دانی، فاتمه لوره ی گۆران، لزا خانم جاف، کاکه رده ای لورستانی، سولتان چه له بی، باوه بووزرگ لورستانی، باوه هندۆی هه ورانی، باوه ناوس جاف، دایه خهزان سه رگه تی، قازنه بی سه رگه تی، سان سه هاگ بهر زنجی، خانم دایرک ره زیار، شا ئه راهیم ئیوه ت، باوه یادگار، عابدین جاف، نه رگز خانم شاره زووری، شاهه یس قوی، خانم ره زبانوو ده رزیانی، کاکه عه ره ب هه ورانی، کاکه ره حمان ده رزیانی، کاکه پیره ی ده رزیانی، عالی قه لهنده ر). خه لیفه یل یارسانیگ وهك (خه لیفه ئه میر، خه لیفه محمه د، خه لیفه شه هابه دین، خه لیفه عه زیز سلیمان، خه لیفه باپیر، خه لیفه شاشا). ئمجا بیجگه ئه وانه یل ک ناویان هاوردیم، شماره ی فره یگیل له شاعره یل یارسان ته نیا نازناویان ئاشکرا کریاگه و له یوا دیاره وه سه رده مه یله وه ر بارووزع ناوچه یلیان و فشار دهسلاتداریل نه تویه نستنه شعیه یلیان وناو ته واو خو یانه وه بنویسن وهك:- (دهمام، ئه ژده ر، ئه نوهر، شهمام، قاموس، گه وه ره، نگین، مسکین، موئمن، سه فی، ناری، که بیر، سه یاد، قانوون، لامی، پشه نگ، ئه ورهنگ، خه زاوی، خوونچی، عه زایل، ئیدراک، وردی، نیشان، سه فا، جه رگا، مه رزی، بیا، ته وار، سه روور، سه راف، ره زتاو، قه ندیل، شمshal، مهستی، سه یقال، غازی، حه ریر، توفیق).

سه رچه وه یل فره یگ باس له وه که ن، ئه و به لگه یله ک هان له وه رده س دلنایی ئه وه دهن ک شاعره یل کورد هه ر له سه ده ی دویم کووچه وه تا سه ده ی په نجم وه دو یاو ه زوورمیان له بان (ریره و یارسان - کاکه بی) بوین، وهل ئه وه پشا وه شیوه یگ سه ره کی دابهش بوین له بان دو به شه وه ی شیوه:-

بهش یه کم: رابه ره یل و پیره یل یارسان
بهش دویم: وه شوونکه فتگیل رابه ره یل و پیره یل یارسان

هه ر له ی مهیدانه وه دباس ئه وه کردنه شاعره یل سه ده ی دویم کووچی تا سه ده ی په نجم کووچی زوورمیان له رابه ره یل و پهیره و کاره یل یارسان بوینه، وهل له سه ده ی هه یشتم کووچی وه دو یاو ه تا سه ده ی ۱۱ی کووچی زوورم شاعره یل کورد له شعیه یلیان وه ده ورگه رد ئی باوه ته یله گه ردینه وهك: (دیمه ن سه روشتی، دلداری، خوداناسی، داستان و ئهفسانه یی). ئمجا له ده سنیشانکردن و دیاریکردن باوه ته یل شعر کوردی (د. کامل ئه له سه ی) نویساگه: بنه ره ته یل شعر جوران:-

- ۱- خواسته مه نی ک به ره مه گه ی ستایش و سوپاسگوزاریه.
- ۲- ترس ک ناکامه گه ی شکایه ت و داواکردن وه خشینه.
- ۳- تویره بوین ک گله یی و قسه وه شانن وچسته یل تر تیه رنه به ره م.
- ۴- خووشی و ناخووشی ک ده رنه نجامه گه ی دلداری و چه زله لیکردن و باس ژنه.

وهل ئه وه پشا باس ئه وه یل کردگه ئی دابهشکردنه له روی شماره و ده سنیشانکردن مه بهس و باوه ته یل شعر وه ئاشکرا و فراوان نیه و نیه تویه نیگ گشت لایه نه یل شعر کوردی بگریگه خودی.

ئمجا له یه ر تیه یمنه بان ئه وهك که میگ له ژیان شاعره یل گه وراو ناسریاگ هه ورامان بکه یمنه روی، وهل ئه وه پشا بایه سه ئشاره ت وه نه وه بکه یم ک ئه و شاعره یل مانه ک هه لگه ری وشوون یارسان بوین

داسان عهلی خوسه خوهر

شورش شازا

داوه‌پییایا وخت برا فەر عه‌ج‌له‌مه‌که، وخت خاسیگ هاتیده. سوو شه‌وکی رووژ عه‌دل و داد‌زامت بکیش سوو وه‌لا به‌و ئەر پارله‌مان ئمجا ئهو وخته‌خاس زانید ئه‌را خوسه‌خوهر و وه‌پیم ئویشن عه‌لی خوسه‌خوهر؟ ئهو وخت ئمجا بزان هه‌ق ده‌یده‌پیم یا نه؟ ئمجا بایمنه‌و سه‌ر وه‌گ له‌ئهو وه‌لاته‌گ کا عه‌لی ژیان که‌یدن له‌هه‌فته‌یگ رووژی وه‌ناو رووژ عه‌دل و داد ناو‌نریاس و له‌ئهی رووژ شه‌خس پادشا خوهری بوو‌گه‌قازی و داوهر و خوهری دادگا وه‌ریه‌و به‌ید و حوکم ده‌یگ. شه‌وکی کا عه‌لی وه‌ل میوانیا چین ئه‌را مه‌جسی ک له‌پارله‌مان سه‌نا فه‌هت ئهی رووژ‌هنریه‌دنوه‌گیشتی ته‌ماشا که‌ن بزانی پادشا چو‌ی حوکم ده‌یدن. چین تا ره‌سین ساختمان یابه‌نا‌ی پارله‌مان، وخته‌ی تواسن له‌دهر بچنه‌و ناو پاسه‌وانه‌یل له‌کا عه‌لی پرسین کاکه‌ئهی که‌سه که‌یا وه‌لا؟ کا عه‌لیش وخت برا یه‌نا‌مووزامه و له‌وه‌لات تره‌ک هاتگه و ئه‌را یه‌گ له‌مال سه‌ر نه‌و‌گه‌باری وه‌ل خوهرما هاوردمه‌سه‌ی. ئه‌وانیش وه‌خه‌یر هاتن میوانه‌گی کردن و هیشتنه‌ی وه‌ل کا عه‌لییا بچوته‌و ناو پارله‌مان و بیلن له‌ئهی کوو‌کردنه‌به‌شدار‌ی بکه‌ید. وه‌کول و کوتا چین نیشتنه‌ناو مه‌جس‌سان تا پادشا بایگ. پادشا وه‌ناز وشه‌وکه‌تیگه‌و ساتی دا هاته‌و ناو، گیشتی وه‌پاس ئح‌ترام پادشا ئه‌لسانه‌و یا، پادشایش چی‌ن جلوبوس کرد و نیشته‌پیش‌ت مه‌یز دادوه‌ری. زه‌نگ ده‌س وه‌پی کردن دادگا زرنا‌ن وه‌رسمی دادوه‌ری ده‌س وه‌پی کریا. پادشایش وسا و ماتل بوی تا که‌سی بارن تا دادگای بکه‌ید. که‌می بی چی‌ له‌ی وخته‌که‌سه‌یگ هاوردن ک له‌بان مالیگ که‌فته‌سه‌و خوهر و قولی شک‌یاس وشکایه‌ت له‌خاون مالگه‌کردیه. پادشایش وخت بارنه‌ی بیلا شکایه‌ت خودی وده‌می بویشید و بزنه‌فم. پییایا پا شک‌یای شک‌ایه‌ت خودی ره‌سانه‌ئهرز پادشا، پادشایش فه‌رماندا و وخت: بچن خاون مال بارن. مامووریل چین خاون مال وده‌س به‌سیای هاوردنه‌ لای پادشا. پادشا وخته‌خاون مال: ئهی که‌سه‌له‌بان مال ت که‌فته‌سه‌و خوهر و قولی شک‌یاس، ت چه‌دی‌ید بویشید؟ خاون مال وخت: قوروان جه‌ناب پادشا، ئهی که‌سه‌هاتیه‌ئه‌را دزی وه‌مالم وه‌منیش له‌خه‌وا هاتم و نامه‌و شوونی وکابرای دزیش وه‌بان مالگه‌ما دهر چی‌ و ناوهده‌وا. تواسم بگرمه‌ی وه‌ل له‌ده‌سم دهر چگ و له‌بانوه‌و خوهری خسه‌و خوهر، ئینگه‌هه‌رچی‌ وه‌سه‌ری هاتیه‌م دی نیه‌زانم و خه‌وهر نه‌یرم!. پادشا وخته‌قۆل شک‌یای ئینگه‌چه‌ئویشید؟ پییایا پا شک‌یای وخت: جه‌ناب پادشا راس ئویشی. م ئایه‌م دزیگم و پیشم دزیه، فه‌رساله‌ئهی پیشه‌دی‌رم و چی‌شت تره‌ک نیه‌زانم وه‌ئهی ریبه‌نان خودم و ژن و منالم درارم. هه‌ر ئهو جووره‌گ زانین جه‌ناب پادشا ئهی پیشه‌له‌یوا ئیجاب که‌ید، شه‌وانه‌بایدو دیش‌ت و ئهی کاره‌بکه‌ید وتیه‌ریکی باوگ ئیمه‌س ئه‌رای کاره. منیش هه‌ر شه‌و چم ئه‌را سه‌ر کار، یا دزی، تا یه‌گ دویشه‌و چیمه‌ئه‌را مال ئهی پییا ئه‌را

دزی تا به‌لکم چیشتی له‌مالی بدزم وه‌ل له‌شانس گهن م ئهی خاون ماله‌له‌خه‌وا هات و کرده‌ی قه‌پ و قال منیش له‌ترس گیان نامه‌ده‌واو و ده‌ویم چیمه‌و بان ماله‌گهی و ئهی پییا ره‌سه‌پیم وه‌ ترس گیان له‌باننا خودم خسه‌مو خوهر. ئهی کاره‌گ م کردمه، کار هه‌ر شه‌ومه‌و کار یه‌جار و دوجارم نیه. هه‌ر وخت چم ئه‌را دزی بازی شه‌ویل خاون ماله‌گان له‌خوا تیه‌ن و منیش ئه‌را وه‌گی نه‌گریه‌م، له‌بان ئهی ماله‌یله‌به‌رمه‌و خوهر. وه‌ل ئهی جارک چیم ئه‌را دزی مال ئهی پییا، له‌یوا بزانه‌م به‌ریزی ماله‌گهی نیم م‌تر له‌ماله‌یل تره‌ک به‌ر‌زتر بووت ئه‌را وه‌پشه‌دی په‌یمانله‌ده‌سم دهر چی‌ و پایلم دی تاقه‌ت ئهی به‌ریزه‌ناوردن و یه‌کگیان شک‌یا. پادشا که‌می بیده‌نگه‌و بوی و هویره‌و کرد ئمجا وخته‌خاون مال نایا ئهی چی‌شته‌گ ئهی پییا ئویشی راسه‌یا کل بکه‌م ماله‌گه‌ت گه‌ز بکه‌ن بزانی چمن مه‌تره، ت ئه‌را له‌فه‌رمان م په‌یره‌وی نه‌کردیده‌و مالگه‌ت نیم مه‌تر له‌ماله‌یل ئهی شار به‌ر‌زتره؟ (ئه‌را وه‌گ بزانی له‌ئهی ولاته‌ته‌مام ماله‌یل وه‌په‌کنه‌نازه‌دروس بوینه‌و یه‌یه‌کی له‌فه‌رمانه‌یل پادشا بویه)!. مه‌م فه‌رمان داویم ماله‌یله‌گیشتی چو‌ی یه‌ک بوون ت ئه‌را وه‌فه‌رمان م گووش نه‌دایده‌ئویش له‌ئهی ولاته‌ک م له‌سه‌ری فه‌رمان رانم؟ دی له‌یره‌دزی و دز له‌هویره‌چووت و مه‌سه‌له‌گه‌چه‌فته‌و بووت!. خاون مال دی چاری ناچاره‌و خوهری تاوانباروه‌له‌جی یه‌گ دز دادگای بکریه‌د، خوهری خودی دادگای که‌ن!. له‌جوواو پادشا وخت: قوروان م ئهی ماله‌دامه‌سه‌ی می‌ماری (به‌نا‌ی) ک ته‌مام ئهی ماله‌یل ئهی شاره‌سازیه، به‌نا‌ی و هه‌ر چیشتی ئهی ماله‌ئهو‌ی کردگه‌و سازیه‌سه‌ی. ئه‌گه‌ر تاوان یا گونای هه‌س ئه‌وی کردیه‌نم. پادشا فه‌رمان دا وخت بچن می‌مار بارن. می‌مار هاوردن، پادشا وخته‌پ‌ی ت ک ته‌مام ئهی ماله‌یله‌سازیده‌و فه‌رمان م زانید ئه‌را ئهی ماله‌له‌ماله‌یل تره‌ک نیم مه‌تر به‌ر‌زتره؟ می‌مار وخت: جه‌ناب پادشا ئه‌گه‌ر بچین ته‌ماشای ماله‌گه‌بکه‌ین فه‌رقی وه‌ل ئه‌و‌مکانا نه‌پ‌رید وه‌هه‌ر ئهو جووره‌ئه‌نازه‌ نایده‌رگ دامه‌له‌ئه‌وانه‌ئه‌را ئهی مالیشه‌هه‌ئهو ئه‌نازه‌ره‌گه‌سه و هوپچ فه‌رقی نه‌یرن. وه‌ل ئه‌گه‌ر خاس به‌راوردی بگرین هه‌م مه‌لاتی چو‌ی مه‌لات ئه‌و‌کانه‌و هه‌م خسته‌یله‌گهی وه‌ل وانه‌یا یه‌کیگه‌وه‌ل م وخته‌ی ئهی یان‌زهره‌(ره‌گه‌)-چنیم هه‌رکام له‌خسته‌یله‌گه‌ که‌می وه‌ل ئهو خسته‌یله‌ک له‌ماله‌یل تره‌ک وه‌کار هاوردمه‌گه‌هوراتره‌ک بوین وه‌منیش نه‌ئوینسم ئهی قه‌ناسیه‌سه‌ر‌راسه‌و بکه‌م، ئینگه‌ئه‌گه‌ر تاوانی هه‌س م نه‌کردمه‌و تاوانی نه‌یرم و تاوان خست‌ه‌پادشا فه‌رماندا وخت: بچن خست‌ه‌بارن. چین خست‌ه‌راوردنه‌دادگا. پادشا له‌خست‌ه‌پرسی: ئه‌را ئهی خسته‌یله‌ده‌ چو‌ی جارن نیه‌و که‌می له‌ئه‌و‌کان تره‌ک گه‌وراتره‌که‌؟ خست‌ه‌ وخت: قوروان جه‌ناب پادشا هه‌ر ئهو جووره‌گ زانین ته‌مام خسته‌یل ئهی شارم به‌ریمه‌سان وه‌یه‌ک له‌لییان وه‌ل ئه‌وه‌که‌گا فه‌رق نیه‌که‌ید. وه‌ل ئهی جارقه‌الب خسته‌گانم کوینه‌بوید و شک‌یوین، منیش له‌روی ناچاریه‌و بایه‌قه‌البه‌گانم نووه‌و بکردام. ئه‌رایه‌چی‌مه‌لای نه‌جار و قالب نوو هاوردم وخته‌ی قه‌لبه‌یل هاوردم و کاکل کردمه‌ناویان دیم وه‌ل قه‌لبه‌یل تره‌کا ک داشت‌ه‌فرق که‌ن، هه‌ر کاری کردم سه‌ر راسیانه‌وبکه‌م نه‌تویه‌نسم. ئینگه‌تاوان م نیه‌و ئه‌گه‌ر تاوانی کریاس نه‌جار (دارتاش) کردیه‌سه‌ی م نه‌ویمه. پیش‌ت ژنه‌فتن هسه‌یل خست‌ه‌ پادشا له‌نوو فه‌رماندا و وخت: بچن نه‌جار بارن. چین نه‌جار هاوردن، له‌نه‌جار له‌یوا پرس‌ی ت گ کارت قالب دروس‌کردنه‌و ته‌مام ئهی قه‌لبه‌یله‌ت دروس کردیده‌ئه‌را قه‌لبه‌یل ک ئهی جارده‌ایه‌سه‌خست‌ه‌ چه‌فت بریده و له‌قه‌لبه‌یل تره‌ک گه‌ورا تره‌که‌؟ نه‌جار وخت: وه‌قوروان سه‌ر پادشا بووم،

دروس م یه‌کارمه‌وه‌ل منیش له‌باخه‌وانی چوو سینم. جارن چووه‌یلگی ک ئه‌رام هاورد راس بوین وه‌ل ئهی جارقه‌ناسیگ و چه‌فتی که‌فتویه‌گه‌ناو چووه‌یله‌گه‌ک باخه‌وان ئه‌رام هاوردوی هه‌ر کاری کردم ئهی چه‌فتیه‌و قه‌ناسیه‌دهر که‌م له‌ناویان نه‌تویه‌نسم و وه‌پیم راسه‌و نه‌کریا. منیش چارم ناچاروی بایه‌قه‌الب ئه‌را خست‌ه‌ حازر بکردام و ئهو جووره‌دامانه‌خست‌ه‌. ئینگه‌ئهی کاره‌باخه‌وان وه‌سه‌رم هاوردیه‌جه‌ناب پادشا خودم تو پای به‌خت‌ت. پادشا دی نه‌جاریش بی تاوانه، فه‌رمان دا وخت بچن باخه‌وان بارن. چین باخه‌وان هاوردن، پادشا دی باخه‌وان، باخه‌وان باخه‌گهی خوهره‌!. وخته‌باخه‌وان ت له‌کوو دار هاوردیده‌و کردیده‌سه‌ی چوو و فره‌وتایده‌سه‌ی بیجگه‌له‌وه‌له‌باخه‌گه‌ی خودم بریده؟ ئه‌را له‌باخه‌گهی م دزی کردیده‌و ئیجاریش بقیه‌ی له‌وه‌گ دزی کردیده‌ئه‌را چوو چه‌فت دایده‌سه‌نه‌جار؟ باخه‌وان له‌جوواو وخت: قوروان خودم خاس زانید م عه‌یالی ها له‌ملم، هه‌ق باخه‌وانیگ ک جه‌نابتان ده‌ینه‌پیم که‌مه‌ و به‌سم نیه‌که‌ید. ئه‌را یه‌له‌روی نانه‌لاجیه‌و دار داریگ ک له‌باخه‌گه‌توایدن وشک بووت، برم و که‌مه‌ی چوو و فره‌وشمه‌ی. رووژی داشت‌م داری بریم، یه‌ی هه‌و دیم دوینه‌ت جه‌نابت هاتنه‌ناو باخه‌گه‌و منیش که‌فته‌مه‌له‌په‌له‌و ئه‌را یه‌گ نه‌ئویندیم داره‌گه‌برم وه‌ئهو هه‌له‌په‌له‌وه‌و ک ره‌سیمه‌ناخر داره‌گه و یه‌ک دو ته‌ور تره‌ک مه‌نوی به‌م له‌دارگه‌تا بووریه‌یدن له‌ده‌سه‌یاچه‌ی خودم ده‌سم زیای چی‌ و له‌بی شانس ته‌وره‌گه‌زیای چی‌ و داره‌گه‌گهن بریم. ئه‌را وه‌پشه‌منیش هه‌رچی ته‌قه‌لا کردم، ئهی شوون ته‌وره‌گ گهن چی‌یه‌خاسیه‌و بکه‌م نه‌تویه‌نسم. پادشا وه‌ی ره‌وش دادوه‌ری ک وه‌ریه‌ویرد دی تاوانبار دویه‌ته‌یه‌!. ئمجا خوو پادشا منال خودی دادگای نیه‌که‌ید و ئه‌را یه‌گ له‌یره‌بووریده‌وه‌ی وخت: ئه‌و‌گ دیاره‌ئه‌وسه‌ک باخه‌وان تاوانباره‌و م ئه‌رای حوکم دهم و حوکم دادگا وه‌سه‌ک بایه‌به‌ینه‌یله‌دار (سی‌داره‌). هاتن باخه‌وان بی شانس بردن به‌نه‌ی له‌دار وبردنه‌ی ئه‌رای پای دار له‌سه‌کوو داره‌گه‌بردنه‌ی وه‌بان و تواسن په‌ت داره‌گه‌بخه‌ئهو ملن، دین په‌ت داره‌گه‌وه‌ملیا نیه‌ره‌سی(هه‌ر ئهو جووره‌گ وه‌تیم ماله‌و هه‌ر چی‌شت له‌ئهی وه‌لاته‌ئستانداردی داشت‌ن وه‌پادشا ئهی هه‌نازه‌نهر کول چی‌شتی دا ناویگ) له‌یریشه‌ته‌ناف داره‌گیش وه‌ئهو هه‌نازه‌یله‌بوی ک پادشا ئه‌را ئهو وه‌لاته‌ناویگن و نیه‌ویدن که‌سی ده‌س دادوه‌ری خودی ک ناوی ناوید رووژ عه‌دل و داد بایه‌هوکه‌من یه‌کی له‌دار بیاتان، پادشا وخت ئینگه‌ک مل باخه‌وان نیه‌ره‌سیگه‌ته‌ناف داره‌گه له‌ناو ئهی جه‌مه‌ک نیشتنه‌بگه‌ردن، برووون و بزانی کی له‌گیشتیان به‌ر‌زتره‌ئمجا ئهو که‌سه‌بارن تا ملی بکه‌یمه‌په‌ته‌و به‌یمه‌ی له‌دار. له‌یره‌گ گه‌ردین و به‌روارد گرتن دین پییای میوان کا عه‌لی ک وه‌ناو نامووزای هاتگه‌سه‌ناو ئهی جه‌مه‌له‌گیشتیان به‌ر‌زتره‌!. تا هاتن بگرنه‌ی و بوونه‌ی له‌دار به‌نه‌ی، کا عه‌لی وخت برا وهر‌جله‌وه‌گ ملد بکه‌نه‌په‌ته‌و به‌و تا له‌یره‌دهرت که‌م. ئمجا ئینگه‌خاس بزانی ئه‌را ودم ئویشن عه‌لی خوسه‌خوهر؟! پییا هه‌له‌په‌له‌ی گیان که‌فته‌وه‌ری و وه‌ل عه‌لی خوسه‌خوهر! هورده‌هرچگ وه‌وختن که‌می ئاز هاته‌و پی خه‌ته‌ر له‌سه‌ری دویره‌و بوی، وه‌عه‌لی خوسه‌خوهر وخت: برا کا عه‌لی وه‌به‌خت‌م دی ئینگه‌خاس زانم ئه‌را له‌خوسه‌ی ماچه‌خه‌ریگ ک کوری هاوردیه‌و نه‌گووش داشتگه‌و نه‌دویم ئه‌را خوسه‌ خواریده‌و یه‌ی شه‌و یه‌ی رووژ نان و ئاو له‌خومت حه‌رام کردیده‌و هه‌رکه‌س ناوت نایه‌عه‌لی خوسه‌خوهر بیمدوو نه‌ویه‌!..؟.

خوێشەویسی وێ تەنیا وێ دەوامی نیهیگە ژیان هاوسەری

نیاز جەلال

لەشیە کردنیگ وەناو نیشان (خوێشەویسی چەکیگ؟) لە بان نزیکە (۲۵۰۰) ژن و بیایگ ک هاوسەر یەکتەرن و ئەوانەیش تەنیا پەییوەندە رەقیقی دیرن لە ناوێ سالیەیل (۲۰۰۱ - ۲۰۰۷) ئەرا زانستن هۆکارەیل پەییوەندیکار وەو کەسەیلە وەردەوام بوین لە پەییوەندیەیلیان و ئەوانەیش جیا بوینەو. ئەمجا زانایەیل ئۆسترالی رەسینە ئەوێ ک بزانتن چ چشتیگ خواستە ئەرا ئەوێک پەییوەندییان تا سەر وەردەوام بووگ، ئاشکرای ئەوێ کردنە ئەو مەندنیشە بیجگە خوێشەویسی پەییوەندی وەلایەنەیل فرەییگەوێ دیریگ. لەو لەیەکەوایدانە دەرکەفتگە ئەو بیایگەیلە ک ئەرا ۹ سال و زیاتریش گەورترن لە ژنەیلیان شایەت جیایی لە ناونیان روی بەیگ، یەیش لەناو ئەو هاوسەرەیلە رویدیگ ک لە عومەر (۲۵) سالی کەنە بان. وەل ئەوێشە مانیلش کاریگەری دیریگ لە هۆکارەیل

دیریژەو بوین عومەر هاوسەری و پەییوەندی ژن و بیایگ، ئەمجا ئەوێ دەرکەفتگە لە پەنچ لە سەد ئەو پەییوەندیەیل رەقیقیە منال دیرن وەرچە ئەوێک بچنە ناو پرووسە ی هاوسەری لەو پەییوەندی ئەوسا یا ئیسەو دی جیابوینەوێ رویدیگ وەبەرورد یا مقارنەوێ ۹٪ ئەو ژن و بیایگەیلە ک منالیان نەوێوێر جەپرووسە ی هاوسەرگری. دایگ و باوگ هاوسەرەیلیش دەور گەورایگ دیرن لە ژیان بیایگ و ژن و دەرکەفتگە ۱۶٪ ئەو ژن و بیایگەیلە دایگ و باوگیان جیا بوینەسەوێ هەر وە هەمان ناخوێشی و جیاییەوێ گوزەر کەن وە بەرورد یا مقارنە وەل ۱۰٪ ئەوانە ک دایگ و باوگیان جیاوێ نەوینە، وەل ئەوێشە ئەوانە ک ئەرا جار دویم و سێیم ئەو پرووسە تاقیەو کردنە زیاتر نەسبە ی جیایی و تەلاق لە ناونیان رویدیگ وەبەرورد وە ۹۰٪ ئەوانە ک یەکم جارەژیان هاوسەری پیک تیهرن. نەخش

و دەور پویلیش لەیرا چشت ئەلاجەویگ نیه لە ژیان ژن و بیایگ، نزیکە ۱۶٪ بەشداربویەیل لەیەکەوایدانەگە ک فەقیری خوێیان ئاشکرا کردن وەک بیایگ نەک ژن، کار نیهکەن و جیایی رویدیگ وە بەرورد یا مقارنە وەل ۹٪ بیایگەیل بیکارا. بیجگە ئەوێش یەکیگیان ژن یا پیاوێگە ئەگەر هات و جغارەکیش بووگ و ئەواکەیان جغارە نەکیشیگ ئەوێ ئەگەر یا نەتەمال سەر نەکەفتن و کووتاییهاتن ئەو پرووسەها لە وچوود . یەکیگ لەو هۆکارەیلە ک کاریگەری گەورا نەیریگ وە شیوێ ئاشکرایگ، ئەویش ئەگەر یا نەتەمال جیا بوینەوێ ژن و بیایگە ک پەییوەندی ها شمارە ی منال و عومەر ئەو منالەیلە ک لە شوون پرووسە ی هاوسەرگری لەدایگ بوون، وەل ئەوێشە رادە ی بارووەزە کارکردن و سالیەیل کارکردن ژن و بیایگش هۆکارایگ ترە.

بۆکۆفا یەکمین ئافەرەتە بووگە سەرۆک ریکخریاگ جەهانی یۆنسکو

گول سوو

ماوێگ لەیەوێر ئەرا یەکمین جار لەمیژوو ریکخریاگ جەهانی یۆنسکو ژنیگ ئەرا سەرۆکایەتی ئی ریکخریاگەئەلوژیا و ئی ریویداگەتا چەن روژیگ مانشیت سەرەکی چاپەنەیل عەرەبی وە خوێیەوێسەرقال کرد. (ئیرینا جیورجیفا بۆکۆفا) ژن بولغاری لە هەلوژاردن وەریوێر ریکخریاگ جەهانی یۆنسکو ک تاییەت وە کاروبار پەروەردەیی و رووشنەوری و بارەگا یا مەقەرەگە ی لەپاریس پایتەخت فرەنسای سەرکەفتن وەدەس هاورد و بویەوێرەوێر ریکخریاگەگەک وەرچەیلەپیاویگ یابانی وەناو (کۆشیرۆ میتسۆر) لەو پۆستەبویەوبۆکۆفا جیگری بویە.

هەلوژاردن ئەنجام گرد و بۆکۆفا ۳۱دەنگ لەوێراوێر ۲۷دەنگ وەدەس هاورد و وە ی جوورەلەهەلوژاردنەگان سەرکەفت. هەرچەن ولاتەیل عەرەبی و یەکیەتی ئەفریقا و فرەنسا لە فاروق حوسنی و یەکیەتی ئۆروپا و ریکخریاگ نەتەوێل یەکەوگرگ لەبۆکۆفا پشگیری کردن ؛ وەلی شانسی بۆکۆفا لەوختی زیاترەکو بوی ک (بینتا فیروفالدرنەر) نوینەر پەویەندیەیل خارجی یەکیەتی ئۆروپا ک یەکیگ لەکاندیدەیل یا مۆرەشەحیل بوی؛ کاندیداتۆری خوێ کیشارەو ئامادەنوی لەهەلوژاردنەگان بەشدار ی بەکیگ لەشوین ئەوێش (ئیفون عەبدولباقی) نوینەر ولات ئیکوادۆر خوێ لەکاندیداتۆری کیشارەو. فاروق حوسنی ک رکابەر یا موانفسی سەرەکی بۆکۆفابوی و هەم هونەرماندیگ شیوێکارەوێهەمیش وەزیر رووشنەوری مسرەتەفالا کردیاد بووگە یەکم کەسایەتی عەرەب ک ئەو پۆست یا مەنسبەباریگەدەس ولایەنگرەبلی هانە ئەو باوێرەک سەرنەکەفتنی لەو هەلوژاردنەیلەپیاویگ ئاشکراس ئەرا ولاتەیل عەرەبی وئسلامی. شایان باسەدامەزران ریکخریاگ یۆنسکو لەشوین جەنگ دویم جەهانی ولەبەرور ۱۶ای تشرین دویم سال ۱۹۵۸ ئەنجام گردگەو ئیسەبارەگای سەرەکی ها لەمەیدان (فونتوا) لەپاریس. ریکخریاگ نەتەوێل یەکەوگرگ نەتەرف وە یۆنسکو کردگەجوور ریکخریاگ پەروەردەیی و رووشنەوری.

شەپۆل يا مەوج بان دەنگ

كۆل سۆھ

يەككەمىن ھەولېگ لەگەردىن وشوون شەپۆل يا مەوج بان دەنگ (امواج فوق الصوتيه) لەسال (1882ز) لەلايەن زاناي فيزيايى (دانيل كولادىن) سويسرى بوى ك تواس گورجى دەنگ بزانيگ وەسەبەب زەنگىگ ئەلمانى لەئاو دەرياچەي (جنىفا) ك ريگە خوەشكەر بوى ئەرا دانايىن فكري دەنگ لەلايەن زانا (لۆرد ريليه) دەولەسال (1877ز) ك باس لەبنەرەتەيل فيزيايى دەنگ و مەوجەيلى و جياوازكردن و دەنگدانەوئەكەپگ . بەحسەيل وەردەوام بوين تا يەكەم سۇنار لەولايەتەيل يەكگرتگ ئەمريكا لەسال (1914ز) لەلايەن (فسندن) زاناوئەدانريا ك ئەرا ديارىكردن كەشتيەيل (سفن) ئەلمانى وەكار ھات لەجەنگ جەھانى يەكەم.

ئى وەديكردنەلەسەرەتاي چەيل سەدەي (20) لە مەيدان پزىشكى ھاوريا كار لەلايەن پزىشك دەمار و دەروينناس دكتور (كارل سيۆدۆ) ك يەكەم پزىشكەمەوج بان دەنگ وەكار ھورد لەدەسنشانكردن نەخوئەشەيل، ئەويش كار ئاسانيگ نەوى. لەئەنجام ھەول زانايەيل فيزييا و ئەندازيارەيل ميكانيك كارەبايى و بايولۇجى و پزىشكەيل و زانايەيل كۆمپيووتەر و باحسەيل و ھەمان وەخت وەپششگىرى حكومەتەيل دەسنشانكردن نەخوئەشى لەريگەي وەكار ھوردن مەوجەوئەدەس وەپيكرد، ئمجا مەوج وەكارھاتگ لەجوور (ئەي مۆد) ك وەكارھوردن تەنگ و ديارىكرياگ داشت خريا وەردەم ئەرا وەكارھوردن مەوج لە جوور (بى مۆد) ك زانا (دۆگلاس ھۆرى) وەك تەكنيكاريگ شەوق وەكارى ھورد ئەرا دەسنشانكردن نەخوئەشى، چوئەتويەنست برەسيگەگشت ئەندامەيل لەش . ئمجا لەزانكۆ ياجامەي (كۆلۇرادۆ) وەھاوكارى وەل (جوژيف ھۆمبس) ك پىسپۇر گورچگەبەشدارى لەبەحسەيل كرد وەل زاناز ئەندازيارەيل وەك (بيلز و بۇساكۆنى) . يەكەم وەسەيلە شەپۆل يا مەوج بان دەنگ لەسال (1901) وەكار ھاوريا، لەشوون ئەوئەيش چەن دەزگايگ وەكار ھاوريا ك گشتيان قەوارەي گەورايگ داشتن و لەھەمان وەخت نەخوئەش بايەسەبەشيگ يا گشت لاشەي لەئاو ئاو بوياناگ وەبى جموجويل ئەرا ماوئەيگ ، يەيش كار ئاسانيگ نەوى ئەرا ئەنجامداين ئەزموون. لەكووتايەيل سال (1900) ئى وەسەيلەپيشكەفتن وەخوئەيانەوئەدين ك قەوارەيان بويچگەو كريا و زياتر ھەسيار كريا و ئاسانتر بوى ئەرا وەكارھوردن، ئەويش وەوئەكار ھوردن ماددەيگ ك توتاناي جموجويل داشت لەشوون وشكانن يا قەحس نەخوئەش. وەسەيلەيگ تر مەوج بان دەنگ دروسكريا لەسال (1900) ك تايبەت بوى وەفەحسكردن ئەندام زاووزى (مەبل) لەلايەن ھەردوگ زانا (واپلد و ريد) ك لەسەرەتا فرەسەرکەفتگ نەوى و دوياخر خاسسازى ئەراي كريا تا لەبوا لەلى ھات ئى وەسەيلەوئەسەرکەفتگى لەولاتەيل يەكگرتگ ئەمريكا و نەمسو و بايان و برىتانيا وەكار بايگ وەتايبەت لەمەيدان پىسپۇرى ژنەيل و منالھوردن.

جنگ گونجياگ ئەرا وەخت كار

نياز چەلال

۲- لە شوون دەسكەفتن كار، بايەسەلەپووشانن جنگ جوان سەردەو ئەوگ، لەوەر ئەوئەسروشت و رەسم ناشرينيگ لە لاى وەرپرس يا مەسئوولەگەي دروس كەيگ وئەوئەك كەسيگ تەمەل و بيزارەو خواست كاركردن نەيرىگ و زوى خوئەي دەيگەدەسەو، وە تايبەت ئەوانە ك روى كەنەئەو دەزگا يا ئەو دايرەئەو فەرمانبەرەك جنگى شل وشيوياگەو خوئەي كەشخەنەكردگەوئەگونجياگ دەنەي لەقەلەم ئەرا ئەو كارە.

۲- بايەسەئەو دەزگا ك گشت كارمەندەيلى يەك جنگ پووشن، گشت قانون و زانيارەيلى لەباوئەت لەوەرکردن جنگ رەسمى وەرچەدامەزرانن بەيگەفەرمانبەرەيلى و گشتيان وەيەك جوورەجنگەوئەبوون و ئەگەريش جياوازي رويدا لەجنگەيليان ئەو وەريەوئەيەر يا وەرپرس ئەو دەزگا وەخەمسەرد لەقەلەم دريەيگ.

۱- بايەسەجوور ئەو جنگەوئەل ئەو كارەك كرىيەيگ گونجياگ بووگ، ئەگەر فەرمانبەر يا وەزىفەكارىگ لەبانكيگ كار كەيگ بايەسەقات بپووشىگ ويۆينباخ بوەسيگ ئەرا ئەوئەك جوير كەسيگ جدى ديار بەيگ وئەلەبەرز ديار بەيگ لەكارەگەي و كەشخەبەيگەوئەرچەو لەپووشانن جنگەيلى، وەي كارىشەمەيل ئەو كەسەيلەكيشىگ وەردەو لاى خوئەي ك روى كەنەئەو بانكە.

۴- ئەرا ھەر كاريگ و جنگ تايبەت وەخوئەي، وەو مەرجەلەوەرکردن جنگ گونجياگ ئەرا شوون گونجياگ، ئەرا نەموونە: كۆمپانياي ھونەر و كار نواندن يا تەمسيل، لەوەرکردن

قات گونجياگ و پەسەن نيەو سروشت يا تەبيغ چەواشەبەخشيگەكۆمپانيگەو مئەوئەك تەمەلە و جددىيە و ھان ئىداع و تازەگەري نيەيگ لەپووشانن جنگ رەنگا و رەنگ و مۆديرن.

خوښه‌واره‌یل نه‌زیز

گشتمان زانېمن ك ئادمیزاد ته‌نیا مه‌خلووقیگ نیه له بان ئی خاك و ئاو زه‌ویه ك هزاران ساله له‌تی ژیهیمن و گشتمان دنلیایمن له‌وه ك ئادمیزاد گه‌ورا وئاغای گشت گیانله‌وه‌ره‌گانه له‌وه‌ر ئه‌و گه‌وه‌ر نایابه ك خوداوند كه‌ریم به‌خشیسه‌سی پې ك گه‌وه‌ر نه‌قله، ئه‌و گه‌وه‌ره ك هیشت ئادمیزاد له‌ رووژ نه‌زه‌له‌و زال بووگه مل گیاندارمیلیگ ده‌یان جار له‌ خو‌هی وه‌یزترن و وه‌کاریان باریگ ئه‌را وه‌ریه‌و‌بردن کاروبار رووژانه‌ی خو‌هی. یه‌کیگ له‌و گیانداره‌یله ك هه‌میشه له‌خزمت ئادمیزاد بویه "خه‌ر"، ك هه‌میشه وه‌کاری هاوردگه ئه‌را هه‌لگردن باره‌یل قورس و سواری بویه ئه‌را چگن وهره‌و شوونه‌یل دویریگ ك له‌ توانای نه‌ویه بره‌سیگه پبیان.

ئه‌لاجه‌وی ها ئه‌ورا ك ئی گیانداره هه‌میشه‌یش کریسه رهمز ونیشان كه‌منه‌قلی ونه‌فامی، وئاده‌میزاد هه‌ر وه‌ختی تواسگه وه‌سف كه‌منه‌قلی ئادمیزادیگ تر بکه‌یگ وه "خه‌ر" وه‌سفی كردگه!! مه‌سه‌له‌گه هه‌ر له‌ورا نه‌وسیاگه، وه‌ل ره‌سیسه نه‌وه‌یشه ك ئی حه‌یوان به‌سه‌زووانه بویه‌سه ناوونیشان چهن په‌ند وه‌سه‌ی نه‌سته‌قیگ ك وه‌ناوبانگرتیان نه‌وه‌سه، وه‌ختی یه‌کی باس چشتیگ ئه‌را یه‌کیگ تر بکه‌یگ ودویمینه‌گه له‌ل نه‌ره‌سیگه‌وه، تیه‌یگ وئویشیگ : چمانی یاسین ئه‌را "خه‌ر" خو‌نم!!

ئه‌وه‌گ سه‌رنایه‌م سوړتیه‌ریگ نه‌وه‌سه له‌ ناو چهن وه‌سه‌ره‌ات مللیگ باسه‌یلیگ هه‌س نه‌وه سابت كه‌یگ ك "خه‌ر" گیاندار بفامیگه‌و جار له‌یوا هه‌س له‌ خود ئادمیزاد هو‌شدارتره ... نه‌گه‌ر داوای ده‌لیل له‌لیم بکه‌ین له‌ بان ئی قسه فه‌رموون ئی وه‌سه‌ره‌اته بخو‌هن وئویه خو‌هدانه‌حوکمی بکه‌ن: گشتمان زانېمن ك گه‌نم گرینگرتین ماده‌ی خوراکیه وه‌تایه‌تی له‌ زمان قه‌دیم له‌ تلا گرینگرت بویه‌و جفتیاره‌یل نه‌وسا دوای دره‌وکردنی هاوردیانه‌ی

ته‌ر ا مال و به‌شیگی خستیانه وهر ده‌س ئه‌را وه‌کاره‌وردنی ئه‌را نان کردن،

و ئه‌و

به‌شه‌گه‌ی تری شاردیانه‌و، له‌ تاو دزه‌یل گه‌نم هاتیان له‌ ده‌وروهر ماله‌یلیان چال گه‌ورایگ كه‌نیان و گه‌نمه‌گه وه‌ گونیه له‌ تی شاردیانه‌وه ودویاخر شوونه‌گه‌ی گوم کردیان تا دزه‌یل وه‌ ئاسانی نه‌ویننه‌وه‌ی ویدزنه‌ی ، سالیگ له‌ ساله‌یل کابرای جفتیاریگ شوون ئه‌و گه‌نمه‌ گوم کرد ك زویتر شاردویگه‌وه‌ی ، ئنجا هه‌رچی خو‌هی ومه‌ردم فره‌یگ له‌ ناوایه‌گه مینه‌ی گه‌نمه‌گه کردن بی جبه‌هد وپه‌وووه بوی تا شه‌کتهت وه‌ووله‌کتهت بوین و مات ومه‌لوپیل دانیشتن وخه‌مین وخه‌مپاره‌و بوین ونه‌زانستن چه بکه‌ن؟ له‌ی ئانه ریچه‌رمگیگ وه‌کوول خه‌ریگه‌و وه‌لایانا ره‌ی بوی و دویای سه‌لام وه‌له‌یک له‌لیان پرسى ئه‌ری مه‌ردمه‌گه یه‌ چه‌دانه خو‌و خودانه‌خواسه چشتیگ نه‌قومیاس؟ وتن وه‌لا خالوو چه له‌لید بشاریمنه‌و ، شوون چال گه‌نمه‌گه‌مان گوم کردیمنه‌و ئیسه‌یش ده‌سپاچه بویمنه وه‌ك دوینید نیه‌زانیم چه بکه‌یم؟ کابرای ریچه‌رمکپش وت : قه‌ومه‌یل نم‌روو توام نه‌وه ئه‌رادان سابت بکه‌م ك خه‌ر مه‌زلوومه و ئیوه له‌ خه‌ر بیته‌قلرتین .. نه‌وانیش وتن تو خودا خالوو وازلیمان بار بیلا له‌ خو‌سه‌دا زگ خو‌همان نه‌دریم، یه له‌ بان ئه‌و هه‌مگه خه‌فته‌ه ك ریشمان گردگه تونیش هاتیده‌ تویله‌کی وه‌پیمان که‌ید!! پیره‌مه‌ردپش وت : بچن ئه‌و خه‌ره ئه‌رام بارن ك گه‌نمه‌گه وه‌کوولی ئه‌را چاله‌گه کیشاین تا شوونه‌گه‌ی ئه‌رادان په‌یا بکه‌یگ !!! نه‌وانیش ناچار بوین وه‌قه‌سه‌ی بکه‌ن و چین خه‌ره‌گه هاوردن ، پیره‌مه‌ردپش وت جی خه‌رمانه‌گه‌دان نیشانم بیهن و فه‌رده‌یگ گه‌نم ئه‌رام بارن .. نه‌وانیش هه‌م وه‌قه‌سه‌ی کردن وخه‌ر .. کابرای ریچه‌رمگ وت : فه‌رده گه‌نمه‌گه بخه‌نه کوول خه‌ره‌گه و نقیزه‌یگی بیهن ، خو‌هی ئیسه شوون چاله گه‌نمه‌گه‌دان نیشاندان ده‌یگ .. نه‌وانیش وه‌قه‌سه‌ی کردن و دویای نه‌وه‌گ فه‌رده گه‌نمه‌گه نانه کوول خه‌ر و نقیزه‌یگی دان ، خه‌ر که‌فته ری و نه‌وانیش وه‌ شوونیه‌و بوین تا ره‌سیه شوونیک له‌ لا په‌ر ئاوای و له‌ورا وسیا و ته‌ك وجم نه‌کرد ، له‌ی ئانه ریچه‌رمگه‌گه وت بیل وتیشگه‌یلدان بارن وله‌یرا مینه بکه‌ن ، نه‌وانیش چهن بیل وتیشگیگ کوتان وه‌ یه‌ی جا دم چاله گه‌نمه‌گه دینه‌وه و قال که‌فته ناویان وله‌ خو‌ه‌شیا پایان وه‌زوایا نه‌هات و خاوه‌ن گه‌نمه‌گه هات نه‌میه که‌لله‌ی خه‌ره‌گه‌و تا ده‌می گرد ماچ ناوچه‌وه‌یلی کرد!!!

کی زیره‌که؟

ماجد سوېره‌مه‌یری

چه‌تر

وه‌ختای واران واری

من نه‌رز که‌فیته کوونم

واران له‌ من عاشق‌تره

هه‌ر وه‌یه‌ی جار گونای دووسه‌گه‌م

ماچکه‌یت

من هوپج له‌ موسیقا نازانم

واران وه‌ گه‌رد خاك پیانوو

ئه‌را دووسه‌گه‌م ژه‌نی

من بایه‌د له‌ داخ واران

یه‌ی چه‌تری ئه‌را دووسه‌گه‌م

بسینم.

